

Департамент освіти і науки
Київської обласної державної адміністрації
Комунальний вищий навчальний заклад
Київської обласної ради «Академія неперервної освіти»
Відділ початкової освіти

Початкова школа: виховання на цінностях

Частина I

Департамент освіти і науки
Київської обласної державної адміністрації
Комунальний вищий навчальний заклад
Київської обласної ради «Академія неперервної освіти»
Відділ початкової освіти

*Початкова школа: виховання на цінностях.
Частина I.*

*Національно-патріотичне виховання
на уроках літературного читання*

Методичний посібник

Біла Церква
2017

Рекомендовано
до друку Вченою радою КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»
(протокол №2 від 13 червня 2017 року)

Початкова школа: виховання на цінностях. Частина І. Національно-патріотичне виховання на уроках літературного читання: методичний посібник / упорядники: Л.Ткаченко, О.Романюк, А.Ткаченко. – Біла Церква, 2017. – 183 с.

Авторський колектив:

Білявська Н.А., Воротніченко Г. І., Грінчак С. П., Данілова Л. М., Зданевич Н. О., Зінченко Н. В., Калашник І. М., Кальчук М. І., Кардаш Г. П., Клочко Н. В., Ковальчук Н. І., Крайнова Ж. В., Крикун Л. Д., Кріпак О. М., Лазенко А. І., Левченко Г.І., Лещенко В. В., Мовчан Л. М., Петрик С. В., Сехно Н. М., Солдатенко Т. М., Ставиного Н. В., Шевчук Л. В., Ященко Л. В.

Рецензенти: *Л.М.Шовкун*, вчитель початкових класів, заступник директора з навчально-виховної роботи Хотівського навчально-виховного комплексу «Загально-освітня школа І-ІІІ ступенів – гімназія», кандидат педагогічних наук

К.В. Плівачук, доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних, суспільно-гуманітарних та мистецьких дисциплін КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»

У методичному посібнику пропонуються розробки навчальних занять з літературного читання з використанням ефективних інноваційних методів і прийомів сучасної педагогіки, в яких систематизовано практичний досвід вчителів початкової школи у сфері патріотичного виховання.

Адресовано вчителям початкових класів, вихователям груп продовженого дня, батькам.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
1.1. Білявська Н.А. З любов'ю до рідної землі. <i>І. Баришевський «Запахло весною»</i>	10
1.2. Воротніченко Г. І. З літературної скарбниці. <i>Т. Шевченко «Зоре, моя, вечірня...»</i>	22
1.3. Данілова Л. М. Батьківщина – то найкращий край! <i>О. Кириченко «Український віночок», Д. Павличко «Де найкраще місце на землі»</i>	27
1.4. Зданевич Н. О. Добридень тобі, Україно моя! <i>Т. Коломієць «Нагідка. Біле поле полотняне»</i>	27
1.5. Левченко Г.І. Добридень тобі, Україно моя! Поезія (сюжетний вірш). <i>В. Зорік «Українонька моя», «Тобі, Україно!», «Вклоняюсь низько»</i>	32
1.6. Шевчук Л. В. Я тут народився, і тут я живу... <i>Д. Павличко «Де найкраще місце на землі»</i>	37
1.7. Яценко Л. В. Ми – діти української землі. Ми – діти українського народу. <i>Усна народна творчість</i>	43
1.8. Крайнова Ж. В. Урок позакласного читання. Український дитячий фольклор.....	52
1.9. Грінчак С. П. Легенди. Байки. П'єси. <i>Л. Мовчун. П'єса-казка «Горіхові принцеси»</i>	56
1.10. Мовчан Л. М. Вище України тільки небо. <i>Петро Осадчук «Стежка»</i>	64
1.11. Солдатенко Т. М. Позакласне читання. Література рідного краю. <i>Життєвий і творчий шлях земляка М. Тарана</i>	70
1.12. Зінченко Н. В. Прийди, весно, з радістю! <i>М. Стельмах «Гуси-лебеді летять»</i>	76
1.13. Кальчук М. І. Мова – дивний скарб. <i>Д. Білоус про чари рідної мови</i>	82
1.14. Лазенко А. І. Життя Кобзаря – уроки для нащадків.....	91

1.15. Петрик С. В. Тарас Григорович Шевченко на Переяславщині.....	97
1.16. Калашник І. М. З любов'ю до рідної землі. <i>Д. Чередниченко «Рідні краєвиди»</i>	103
1.17. Лещенко В. В. Урок позакласного читання. Література рідного краю. Рідний край – гордість моя.....	109
1.18. Сехно Н. М. На землі великій є одна країна: гарна й неповторна, мила Україна.....	116
1.19. Клочко Н. В. Вступ до розділу «Як не любить той край ...». <i>В.Сосюра «Як не любить той край ...», Л. Костенко «Усе моє, все зветься Україна...»</i>	125
1.20. Ковальчук Н. І. З любов'ю до рідної землі. <i>В. Сосюра «Як не любить той край...»</i>	129
1.21. Крикун Л. Д. Урок-проект <i>«Моя земля в творах українських письменників і поетів»</i>	132
1.22. Ставиного Н. В. Робота з дитячою книжкою. Де найкраще місце на землі.....	139
1.23. Кріпак О. М. Любов до Батьківщини не має кордонів.....	156
1.24. Кардаш Г. П. Іван Мазепа. Хто він?.....	162
Список використаних джерел	181

ПЕРЕДМОВА

Патріотизм – одне з найглибших почуттів, викарбуване століттями й тисячоліттями історичних подій у самому серці кожного громадянина. Не можна бути патріотом, не відчуваючи особистого зв'язку з Вітчизною, не прагнучи любити, оберігати, захищати та примножувати багатства рідного краю – своєї малої Батьківщини.

Вираження глибокої прихильності та любові до всього, що з ранніх років увійшло в серце як найдорожче, кожен з нас намагається передати наступному поколінню, адже саме цей досвід є важливим чинником формування моральних якостей та патріотичних почуттів людини. Усвідомлення себе в єдності з людьми, яких об'єднує вкрай важлива спільна мета, спонукає кожного маленького громадянина свідомо ставитися до себе, оточення, до здобутків наших пращурів, до історії рідної країни, збереження її кордонів та символів, становлення її як держави.

Питання патріотичного виховання поставало ще за часів Арістотеля, а події сьогодення ще більш гостро ставлять вимоги щодо цієї проблеми – виховання патріота. Саме зараз важливо усвідомити, що таке відродження національної культури, зрозуміти важливість збереження народних традицій та звичаїв, вироблені народом упродовж усього історико-культурного розвитку.

Патріотизм, активна громадянська позиція формується під впливом середовища, способу життя та навчально-виховної роботи в сім'ї, школі, соціальному оточенні. Тому національно-патріотичне виховання є складником і одним із головних завдань освітньо-виховної роботи у школі I ступеня.

Позитивною тенденцією сьогодення є повернення українського суспільства до вивчення історії України, побуту, традицій та звичаїв нашого народу, а головне – активне, не формальне залучення дітей до їх вивчення.

Молодший шкільний вік – чи не найсприятливіший період виховного впливу на дитину в післядошкільний період. Це дуже важливо для формування патріотичного світогляду. Саме в цьому віці в учня початкової школи формується емоційно-ціннісне ставлення до оточення, природи рідного краю, до народних звичаїв і традицій. І саме на основі цієї емоційної бази необхідно формувати патріотичні почуття в дитини.

У запропонованому посібнику систематизовано практичний досвід вчителів початкової школи у сфері патріотичного виховання. Видання допоможе педагогам організувати повноцінний, якісний процес навчання та виховання учнів з точки зору становлення громадянина – справжнього патріота своєї країни.

У змісті посібника представлено матеріали, підготовлені **авторським колективом:**

Білявська Наталія Анатоліївна, вчитель початкових класів Згурівського НВК «Гімназія-загальноосвітня школа I ступеня»;

Воротніченко Галина Іванівна, вчитель початкових класів Рокитнянської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Рокитнянського району;

Грінчак Світлана Петрівна, вчитель початкових класів Ірпінського навчально-виховного комплексу «Школа I-II ступенів – Коцюбинський гуманітарний ліцей»;

Данілова Людмила Миколаївна, вчитель початкових класів Білоцерківської спеціалізованої ЗОШ I-III ст. №1 з поглибленим вивченням слов'янських мов;

Зданевич Наталія Олександрівна, вчитель початкових класів Рокитнянської

загальноосвітньої школи I-III ступенів №1 Рокитнянського району;

Зінченко Наталія Володимирівна, вчитель початкових класів Макарівського НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів – природничо-математичний ліцей»;

Калашник Ірина Миколаївна, вчитель початкових класів Ірпінська загальноосвітня школа I– III ст. №3;

Кальчук Марія Іванівна, вчитель початкових класів Української ЗОШ I- III ступенів №1 Обухівського району;

Кардаш Галина Петрівна, вчитель початкових класів Узинської ЗОШ I-III ступенів №1 Білоцерківського району;

Клочко Наталія Валеріївна, вчитель початкових класів Трушківської ЗОШ I-III ступенів Білоцерківського району;

Ковальчук Ніна Іванівна, вчитель початкових класів Іванківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 2;

Крайнова Жанна Вікторівна, вчитель початкових класів Кіровоградської ЗОШ I- III ступенів Таращанського району;

Крикун Ліна Дмитрівна, вчитель початкових класів Феневицького навчально-виховного об'єднання «Загальноосвітня школа I-III ступенів – дитячий садок» Іванківського району;

Крїпак Ольга Миколаївна, вчитель початкових класів Рокитнянської ЗОШ I– III ст. №3;

Лазенко Алла Іванівна, вчитель початкових класів Стовп'язької загальноосвітньої школи I-III ступенів Переяслав-Хмельницького району;

Левченко Галина Іванівна, вчитель початкових класів Макарівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I ступеня – районна гімназія»;

Леценко Валентина Василівна, вчитель початкових класів Іванківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1;

Мовчан Людмила Миколаївна, вчитель початкових класів Рокитнянської ЗОШ I-II ст. № 5;

Петрик Світлана Василівна, вчитель початкових класів Дівичківської ЗОШ-III ступенів Переяслав-Хмельницького району;

Сехно Наталія Миколаївна, Чайка Валентина Василівна, вчителі початкових класів Яготинського НВК «Спеціалізована школа-загальноосвітня школа I-II ст. №3»;

Солдатенко Тетяна Михайлівна, вчитель початкових класів, Саливінківської загальноосвітньої школи I-III ступенів Васильківського району

Ставиного Наталія Василівна, вчитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, вчитель методист Іванківської ЗОШ I-III ступенів №1;

Шевчук Лариса Володимирівна, вчитель початкових класів Макарівського НВК «ЗОШ I-III ступенів – природничо-математичний ліцей»;

Яценко Лариса Володимирівна, вчитель початкових класів Митницького НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Васильківського району.

Іван Осадчий,
ректор КВНЗ КОР «Академія неперервної
освіти», доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник

*Білявська Наталія Анатоліївна,
вчитель початкових класів
Згурівського НВК «Гімназія-за-
гальноосвітня школа І ступеня»*

1.1. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ. Добридень тобі, Україно моя!

Тема. З любов'ю до рідної землі. «Запахло весною» Іван Баришевський

Тип уроку: урок позакласного читання; література рідного краю.

Мета. Ознайомити дітей з творчістю письменника-земляка Баришевського І.В. Вчити визначати тему поезій, самостійно робити висновки з прочитаного. Формувати навичку виразного, емоційного читання, розширювати коло читання, збагачувати словниковий запас. Розвивати навички літературного аналізу віршованого твору, зв'язне мовлення, творчу уяву. Виховувати почуття любові до рідної землі.

Вид уроку: урок позакласного читання (авторський).

Наочне обладнання: демонстраційний матеріал: портрет І.В. Баришевського, виставка книг поета, картка до інтерактивної вправи «Йди за стрілкою», картка для словникової роботи, ілюстрація жайворонка, луків; роздатковий матеріал: збірки поезій Івана Баришевського; власноруч створені збірки віршів на кожну групу.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку

Привітання

Доброго ранку – травам росистим,
Доброго ранку – квітам барвистим,
Доброго ранку – сонечку ясному,
Людям усім, усьому прекрасному.

II. Актуалізація опорних знань дітей

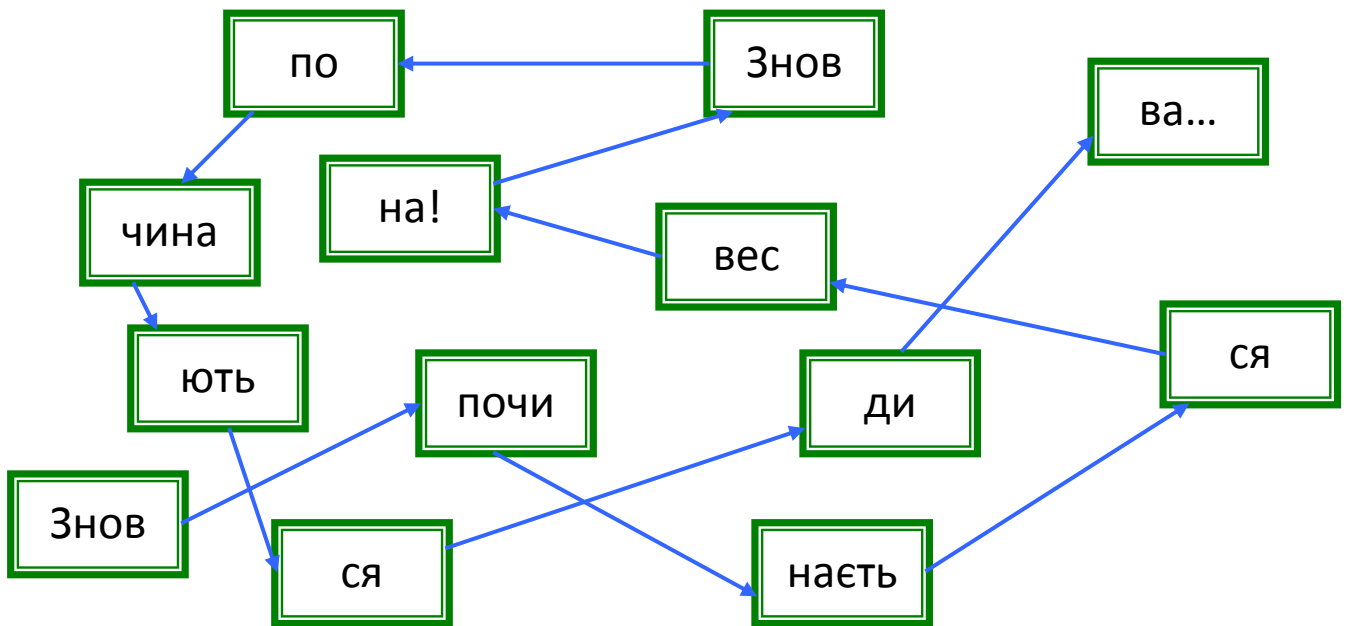
1. Розгадування загадки

Я пробуджую поля,
Небеса і ручаї
Та завітчую гаї.
Відгадали, хто вона,
Ця красуня чарівна? (Весна)

- Які слова допомогли відгадати загадку?
- Як ви розумієте слова «Я пробуджую...»?
- Що несе весна землі і всій живій природі?

2. Інтерактивна вправа «Йди за стрілкою»

- Йдучи за стрілками, прочитайте рядки вірша. Пригадайте його назву та автора.

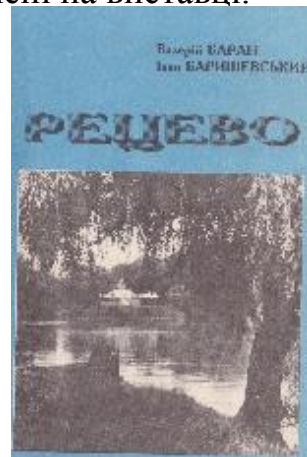
(«Починається весна» *Анатолій Костецький*)

- Пригадайте, про які дива згадує автор у вірші?
- Чим особливою є пора року весна?
- Пригадайте прізвища поетів та їх вірші про весну?

(Тарас Шевченко «Встала весна...», Олександр Олесь «В небі жайворонки в'ються», Анатолій Камінчук «Береза розвивається», Катерина Перелісна «Весна», Ліна Костенко «Вербові сережки», Тамара Коломієць «Веснянка», Олена Пчілка «Весняні квіти»...)

III. Розв'язування завдань, спрямованих на орієнтування в книжках

Розгляньте, будь ласка, книги, представлені на виставці.

- Прочитайте їх назви.
- Знайдіть та прочитайте автора.
- Як ви думаєте, що об'єднує ці книги? (Усі ці книги написав Іван Барішевський.)
- Чи траплялися вам раніше твори цього автора? Чи знаєте цього поета?

IV. Повідомлення теми, завдань уроку

– Діти, сьогодні на уроці ви вперше познайомитесь з людиною, котра найбільш за все хотіла б «ходити, бігати по землі, відчутти, як спадають пута». Я впевнена у тому, що всі ви зустрічали цю людину на вулиці, переймалися тим, що цей чоловік не ходить самостійно, а пересувається за допомогою спеціального візочка, але я певна, що ніхто з вас не знав, що це – наш згурівський поет – Іван Володимирович Баришевський.

Тема уроку позакласного читання «Запахло весною». Продовжуємо вчитися виразно, емоційно читати, працювати над літературним аналізом віршів. Вчимося спостерігати за навколишнім світом.

У кінці уроку ви зможете відчутти себе ближчим до природи, навчитесь вірити у свої сили, зможете самостійно обирати та аналізувати поезію Івана Баришевського.

V. Вивчення нового матеріалу

1. Вступне слово вчителя

Іван Володимирович Баришевський народився 1975 року в с-ті Згурівка Київської області. Тут живе і зараз.

Інвалід з дитинства. Незважаючи на тяжку хворобу, не втрачає життєвого оптимізму, плідно працює на терені поезії та прози.

Взірцем для себе вважає Лесю Українку і Тараса Шевченка.

Написав багато віршів про красу рідного краю, кохання і материнство, про своєжиття та долю.

3. Читання вчителем вірша «Запахло весною»

- Послухайте, будь ласка, вірш. Дайте відповідь на запитання:
- Якою ви уявляєте весну?

Запахло весною

Надворі запахло весною,
Природа уся ожива,
Укрилися луки травою,
І жайворон пісню співа.

І хочеться весну зустріти,
Відчутти тепло і красу,
Уранці по полю ходити,
Збивати ногами росу.

І.Баришевський

4. Словникова робота

- Уставте пропущені літери. Прочитайте правильно слова.

надв.рі
о.ива
укр.л.ся

..йворон
з.с.ріти
ві.ч.ти

- Доберіть близьке за значенням до слова «ожива». (*Ожива – пробуджується, прокидається.*)
- Поясніть значення слова «жайворон». (*Жайворонок (веснівка) – невеликий польовий птах. Дуже популярний на території України. Прилітає із теплих країв на початку березня. Живиться комахами, п'є росу з листя трави.*)
- Як ви розумієте слово «луки»? (*Лука (луг) – ділянка ґрунту, вкрита багаторічними трав'янистими рослинами.*)

5. Самостійне читання вірша дітьми

- Прочитайте вірш напівголосно спочатку у повільному темпі, потім пришвидшіть темп, скоромовкою.

6. Аналіз поезії

- З яким почуттям автор описує природу рідного краю? Як про це сказано у вірші?
- Які картини, звуки виникли у твоїй уяві?
- Які запахи ви відчували?
- Яким настроєм оповитий вірш?
- Що ми називаємо рідним краєм?
- Чи зустрічались в Україні вам такі місця, де, здається, відпочиваєш серцем?
- На вашу думку, куди кожній людині хочеться повтатись знову і знову?

7. Вибіркове читання

- Знайдіть та прочитайте рядки, які допомогли побачити прихід весни до рідного краю?
- Прочитайте рядки, які допомогли почути прихід весни.
- Чи читається між рядків біль, розчарування автора? Які саме рядки про це говорять?
- А чи знаходимо в рядках вірша надію, сподівання на краще? Зачитайте, будь ласка, рядки, які спонукають до життя?
- Чого автор хоче найбільше? Підтвердіть словами вірша.
- Де, на вашу думку, черпають сили і жагу до життя люди, які з певних причин є прикутими до візка – люди з особливими потребами?
- Чи багато в нашій країні таких людей?
- Чи маємо ми їм допомагати? Як саме?

8. Фізкультхвилинка

Осиченька зажурилась,
Та й вітами затулилась.

Низько до землі схилилась,
На сестричок не дивилась.

Сонце рясно засвітило.
І Осиченьку зігріло:
Вона віченьки відкрила,
І росою личко вмила.

До таночку в коло стала
Й радісно затанцювала!
Знов веселе стало личко
У рум'яної Осички.

А. Ткаченко

9. Підготовка та виразне читання вірша

- Підготуйтеся виразно, емоційно прочитати вірш.

10. Гра «Дослідники» (робота у групах)

- Пропоную, діти, вам об'єднатися у чотири групи за порами року.

1 група – ті, хто народився взимку.

2 група – ті, хто народився навесні.

3 група – хто народився влітку.

4 група – народжені восени.

- Діти, зараз ви попрацюєте зі збірками Івана Володимировича Баришевського. Віднайдіть вірші про природу відповідно кожної пори року. Розподіліть по одній поезії на кожного учня вашої групи. Навчіться виразно читати.

11. Перевірка роботи в групах

- Які вірші вам сподобалися найбільше? Чому?
- Що автор хоче сказати своїм читачам?
- Яка головна думка кожної поезії?

V. Підсумок уроку. Рефлексія

Підсумок

- З яким поетом Згурівщини ви познайомились?
- Як ви ставитесь до цієї людини? Чому?
- Що ви можете побажати своїм однокласникам рядками поезій Івана Володимировича Баришевського?

Рефлексія

- Чи задоволені уроком позакласного читання?
- Як оцінюєте свою роботу, роботу однокласників, вчительки?

VI. Повідомлення домашнього завдання

Рекомендації:

- Розповісти батькам про згурівського поета Івана Баришевського.
- Знайти його поезії у районній газеті «Панорама».
- Знайти у бібліотеці листи-казки Івана Щербатенка до свого внука Андрійка у Велику Британію. Прочитати одну з казок.

*Воротніченко Галина Іванівна,
вчитель початкових класів
Рокитнянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №3
Рокитнянського району*

1.2. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: 3 літературної скарбниці

Тема: Тарас Шевченко. Пейзаж у художньому творі

Мета: ознайомити учнів з життям і творчістю великого сина українського народу – Т.Г.Шевченка; удосконалювати навичку усвідомленого правильного читання, стимулювати учнів до висловлювань, до застосування різних способів виконання завдань; розвивати пам'ять, усне мовлення, спостережливість, уміння робити висновки, аналізувати; виховувати любов до Шевченкового слова, почуття прекрасного, гордості за свій рідний край.

Обладнання: портрет Т.Г.Шевченка, запис пісні «Зоре моя вечірняя...», виставка книг, дитячих малюнків, ілюстрації до життєвого та творчого шляху поета, індивідуальні картки для тестування, додатковий матеріал.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

*Т.Шевченко – це наша мудрість,
наша душа, наша сила та гордість*

ХІД УРОКУ

I. Організація класу до уроку

Знову день почався, діти!

Всі зібрались на урок –

Отже, час нам поспішити –

Вже покликав нас дзвінок.

Привітання

Ми вам раді, люди добрі,

І вітаєм щиро вас.

І запрошуєм ласкаво

На урок читання в другий клас.

Вправа «Подаруй усмішку товаришу»

Учитель. Погляньте один на одного, посміхніться, побажайте успіхів і добра. А тепер погляньте на мене і передайте свій настрій у своїх очах.

II. Актуалізація опорних знань та умінь учнів

1. Робота над розвитком артикуляційного апарату

1) Розчитування за складовою таблицею

Та то ту ти бі бе
Ат от ут ит іб еб
Ла ло лу ли лі ле
Ал ел ул ил іл ел

2) Чистомовка

Ай – ай – ай – де б ти не був, але знай,
Ай – ай – ай – що наймиліший твій рідний край,
На – на – на – твоя домівка та родина,
На – на – на – й наша рідна Україна.

3) Звукonasлідування

Озвучте як:
Звучить тиша (*ц-ц-ц*)
Бринить бджола (*дж-ж-ж*)
Шелестить листя (*ш-ш-ш*)
Їде потяг (*ч-ч-ч*)

2. Вправи для очей

- «Намалюй у повітрі очима предмети» (*яблуко, грушу, квітку тощо*).
- «День і ніч» (заплющити очі, розплющити очі).

3. Вправа «Подивись і повтори»

- 1) Витягни губи трубочкою.
- 2) Покажи губами букву «О».
- 3) Зроби язичком рухи маятника.
- 4) Оближи губи.

4. Гра «Склади ім'я»

- Прочитайте імена.
- З літер червоного кольору складіть слово, що є ім'ям. (*Тарас*)

П	Е	Т	Р	О
С	О	Ф	І	Я
М	А	Р	І	Я
А	Н	Т	О	Н
О	Л	Ь	Г	А

5. Слово вчителя

- Хто такий Тарас Григорович Шевченко? (*Український поет і художник*)
- Що можуть поєднувати слова Україна і Тарас? (*Поет дуже любив Україну і сумував за нею, коли був на засланні*).

III. Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення теми і завдань уроку

1. Розповідь учителя з елементами бесіди

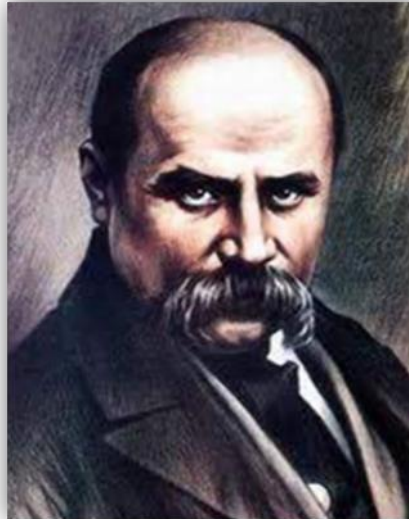
– Сьогодні на уроці ми будемо знайомитися з творчістю видатного поета і художника Т.Г.Шевченка.

Благословен той день і час,
Коли прослалась килимами
Земля, яку сходив Тарас
Малими босими ногами

Тарас Григорович Шевченко народився 9 березня 1814 року в селі Моринці на Черкащині в родині селян-кріпаків. Ріс він лагідною, чуйною та щирою дитиною. Найбільше любив свою матінку. Але радість і втіха хлопчика були не довгими. Коли йому виповнилося 9 років, померла мама. Батько залишився один з п'ятьма дітьми. Через два роки помер і батько. Тараса віддали в школу до сільського дяка, де він навчився читати й писати. Навчався він легко. Дуже любив малювати.

Очі маленького Тараса звикали до розмаїття краєвидів. Уже тоді в майбутнього поета й художника зароджувалась любов до природи рідного краю. Але йому доводилося й багато працювати. Тарас працював прислугою, пастухом, погоничем. Він завжди мріяв писати, творити. От тільки життя в нього було тяжке. 24 роки прожив у кріпацтві, 10 років провів у солдатській неволі і лише 13 років він насолоджувався свободою, був вільною людиною. В далекому краї Шевченко часто згадував українську землю, замріяні верби, тихі ставки. Його вірші хвилюють нас силою почуттів, чарівністю. Перша збірка віршів «Кобзар» вийшла у 1840 році. Тому Тараса Шевченка ще називають Великим Кобзарем.

Його життя було коротким, але яскравим. Він залишив нам у спадок – силу думки, любов до рідного краю і прекрасні вірші та картини.

10 березня 1861 року на 47 році життя перестало битись серце Великого Кобзаря. За заповітом Шевченка поховано над Дніпром в Каневі на Чернечій горі. Нині – це Шевченкова гора.

2. Вправа «Літературна морока»

Робота в парах

– Із слів, які лежать у вас на парті, складіть прислів'я.

(Слово Тараса – наша зброя і окраса.

Тарасові думки будуть жити віки.

Хто з Шевченком знається, той розуму набирається.

Ми Шевченка славить будем і ніколи не забудем.

Шевченко Тарас наче сонце для нас.

Шевченкові твори сяють, мов ясні зорі).

3. Фізкультхвилинка

ДЕРЕВЦЕ

Трава низенька-низенька,

Дерева високі-високі.

Вітер деревце колише – гойдає.

То вліво, то вправо нахиляє.

То вгору, то назад.

То вниз нагинає.

Птахи летять – відлітають,

А учні тихенько за парти сідають.

(Роблять присідання.)

(Піднімають руки вгору.)

(Обертаються.)

(Нахиляються праворуч, ліворуч.)

(Потягуються вгору, назад.)

(Нахиляються вперед.)

(Махають руками.)

(Сідають за парти.)

IV. Вивчення нового матеріалу

Опрацювання вірша Т.Шевченка «Зоре моя вечірняя...»

1. Відгадайте загадку

В синім небі світлячки

Не дістать до них рукою.

А найбільший світлячок

Вигнувся дугою. (*Місяць і зорі*)

- Чи захоплювались ви красою неба вдень, вночі, ввечері, вранці? (*Так*)
- Що цікавого ви бачили в цей час на небі? (*Ввечері – місяць і багато зірок, а вдень – хмаринки і сонце*).
- Чим воно вас зачарувало? (*Неповторною красою*). Тарас Шевченко теж любив спостерігати за вечірнім небом. Образ вечірньої зорі – це улюблений образ поета.

2. Розповідь учителя про історію написання вірша «Зоре моя вечірняя»

Цей вірш Тарас Шевченко написав, коли перебував у засланні, у далекому Орську. Він дуже сумував за рідними місцями, за природою рідної України, і ця туга за Батьківщиною вилилася в чудовий вірш «Зоре моя вечірняя...». Це уривок із великого твору «Княжна». Слова цього вірша були покладені на музику Дмитром Крижанівським. Ось так і виникла чудова пісня.

3. Слухання запису пісні

- Які почуття охопили вас, коли ви слухали пісню? (*Сумні*).
- Які образи постали у вашій уяві під час прослуховування пісні? (*Відповіді дітей*).
- Зображення картини природи називається пейзажем. Художники малюють природу фарбами, а письменники і поети змальовують природу словами.

4. Виразне читання вірша вчителем напам'ять

- Яка картина виникає у вашій уяві? (*Вечірнє небо, зорі, Дніпро, верба над водою*).
- Чому автор використовує пестливу форму слів: сонечко, веселочка, тихесенько? (*Передає любов до рідного краю*).

5. Вправи для розвитку швидкості читання

– Прочитайте колонки споріднених слів

гора	зоря	веселка
горою	зіронька	весело
гірка	зоряний	веселитися

6. Читання вірша сильнішими учнями

– Чи всі слова вам зрозумілі?

7. Словникова робота

а) Пояснення незрозумілих слів.

Неволя – позбавлення свободи, невільництво.

Сокорина – дерево.

Розіслала – розстелила, розкинула.

б) Читання слів «буксиром» разом із сусідом по парті.

8. Аналіз вірша з елементами вибіркового читання

– До кого звертається поет? (*Поет звертається до вечірньої зорі*).

– Як ви розумієте вислів « у Дніпра веселочка воду позичає»? (*Над Дніпром з'явилася веселка*).

– З яким проханням звертається поет до зорі? (*Щоб вона зійшла*).

– Чому поет звертається до зорі? (*Щоб вона розповіла як сідає сонечко*).

– Про що ви дізналися у третій строфі? (*Про сокорину*).

– Чи відповідає ілюстрація змісту вірша? (*Так, відповідає*).

– Чому художник використав оранжевий, синій і рожевий кольори? (*Тому що вечір*).

– Які рядки відповідають малюнку? Зачитайте їх. (*Розкажи, як за горою сонечко сідає, Як у Дніпра веселочка воду позичає*).

V. Опрацювання вірша «Сонце заходить, гори чорніють...»

1. Виразне читання вірша вчителем напам'ять

– Чи подібний пейзаж, описаний у вірші, на пейзаж у попередньому творі? (*Так: вечір, захід сонця, виходить вечірня зоря*).

2. Самостійне читання вірша учнями

– Зверніть увагу на те, як у вірші змальовано захід сонця.

3. Аналіз вірша з елементами вибіркового читання

– Які почуття охопили вас під час слухання вірша?

– Знайдіть рядки і поясніть їх значення:

1) гори чорніють – *сутінки покрили гори*;

2) поле німіє – *після тяжкої праці в полі люди повернулись до своїх домівок*;

3) серце одпочиває – *насолоджується, радіє*.

4. Гра «Доповни речення» (робота в парах)

Сонце заходить, гори ...

... тихне, поле німіє.

Лину я, лину... гадаю

І ніби серце.....

(чорніють, пташечка, думку, одпочине)

5. Читання вірша за методикою «Естафета»

6. Розвиток зв'язного мовлення. Словесне малювання

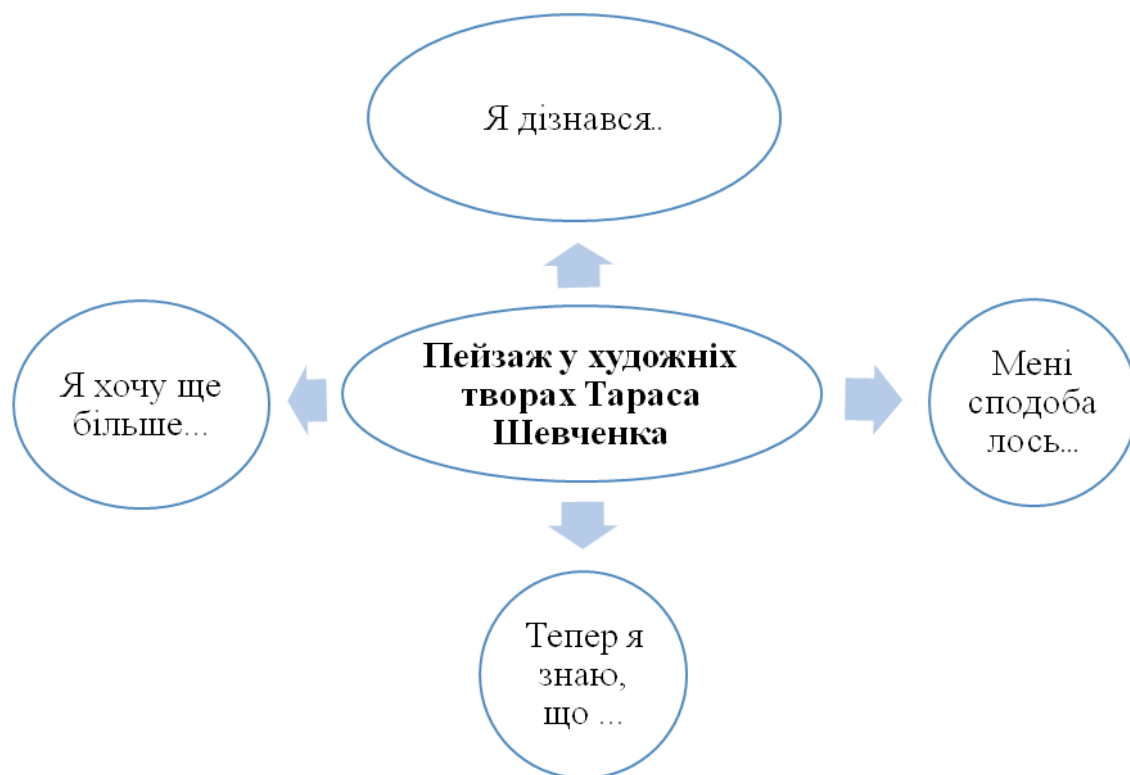
– Уявіть себе художником і «намалюйте» словами картину до строфи, яка найбільше вам сподобалася.

VI. Підсумок уроку

– Про пейзажну лірику якого поета ми говорили? *(Про лірику Т.Г.Шевченка).*

– Чого вчать твори Тараса Шевченка? *(Шанувати і любити рідну землю, свій народ, мову, батьків).*

– А зараз поміркуйте і сплетіть павутинку.

– Я дізнався ... *(про життя і творчість Шевченка).*

– Я хочу ще більше ... *(прочитати творів).*

– Мені сподобалось ... *(виконання пісні «Зоре моя вечірняя...»)*

– Тепер я знаю, що ... *(Тараса Шевченка називають Великим Кобзарем)*

– Про що мріяв Т.Г.Шевченко? *(про те, щоб Україна була вільною, а народ український – щасливим)*

VII. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять вірш «Зоре моя вечірняя...».

Виразно читати вірш «Сонце заходить, гори чорніють...».

Намалювати ілюстрації до згаданих творів.

*Данілова Людмила Миколаївна,
вчитель початкових класів
Білоцерківської спеціалізованої
ЗОШ І-ІІІ ст. №1
з поглибленим вивченням
слов'янських мов*

1.3. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: Добридень тобі, Україно моя!

Тема: Батьківщина – то найкращий край! О. Кириченко «Український віночок», Д. Павличко «Де найкраще місце на землі».

Мета: формувати в учнів поняття про символи і традиції свого народу; удосконалювати вміння учнів голосно і виразно читати, аналізувати прочитане; збагачувати словниковий запас; виховувати почуття гордості за український народ; формувати пізнавальний інтерес.

Матеріали до уроку: підручник «Літературне читання» (2 кл.), український віночок; малюнки квітів; таблиці з словами; прислів'я; квітка-зразок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Пролунав дзвінок,

Починаємо урок.

Працюватимем старанно,

Щоб почути у кінці,

Що у нашім 2 класі

Діти просто молодці.

II. Вправи на розвиток чіткості вимови

Чистомовка

На-на-на- рідна.....(сторона)

Ай-ай-ай- наш рідненький....(край)

Жу-жу-жу- землю.....(дорожу)

Ба-ба-ба- золоті....(хліба)

Ли-ли-ли- усе, що(зберегли)

III. Актуалізація опорних знань учнів

1. Бесіда вчителя

– Скажіть, який розділ підручника ми з вами почали опрацьовувати?

(Що таке Батьківщина.)

– Діти, а як називається наша Батьківщина? (Наша Батьківщина –Україна.)

– А що ще ми можемо назвати Батьківщиною? (Рідне місто, село, домівку, батьківську хату.)

Батьківщина для нас, перш за все, – це те місто, селище або хутір, та вулиця і той будинок, в якому ми народилися, де зробили свої перші кроки, де сказали свої перші слова, відчули свої перші радощі і перший смуток. Але це тільки мала Батьківщина. І лише ставши старшими, ми можемо глибше оцінити і

полюбити нашу країну, нашу велику Батьківщину. І хоча в глибині душі, кожен з нас відчуває теплі почуття до своєї країни, але здається, що дорожча і ближча, зрозуміліша і доступніша кожному з нас наша маленька Батьківщина – будинок наших бабусь і дідусів, будинок наших батьків, що став нашим будинком.

Думаючи про малу Батьківщину, ми згадуємо найприємніші хвилини свого дитинства, тепло маминих рук, які підтримували нас при перших кроках. Згадуємо неповторний знайомий запах бабусиних пиріжків, тільки що вийнятих з печі, колискові пісні і захоплюючі казки. Згадуємо маленьке грайливе кошеня у дворі і саджанці дерев, які висаджували біля будинку разом з батьками.

2. Творча робота

– Діти, на дошці записано вірш, рядочки якого переплуталися. Спробуйте скласти їх правильно і прочитати.

Хоч би куди дорога завела,
І журавель похилений над нею.
Думки мої із рідною землею.
Криниця при дорозі край села,

– Про що розповідається у вірші? (Про рідну землю, що думки людини завжди з нею і про неї.)

– Чим же для вас є рідна земля? (Батьківщиною, Вітчизною.)

3. Чи знаєш ти, що таке Батьківщина? (склади чарівну квітку)

– Згадайте вірш Анатолія Костецького, поясніть:

– Що ж таке для вас Батьківщина?

– Ну що ж, молодці, ви переконали мене в тому, що добре знаєте, що таке Батьківщина.

4. Робота в різнорівневих групах

I група

– Складіть і прочитайте прислів'я із слів – розсипанок.

II група

– Продовжте міркування

Моя Батьківщина – найрідніша,.....

Моя земля – велика,.....

Любити Батьківщину – значить.....

III група

– Визначте зайве слово

Рідний край, земля батьків, книга, Вітчизна, Батьківщина.

Хліб, поле, колосочки, прапорець, село, хата, садок, стежка, хлібороб, річка.

IV. Повідомлення теми і мети уроку

– А чи знаєте ви, що таке історія?

Історія – це минуле нашої Батьківщини, нашого народу. Це наші традиції і звичаї.

Ось і сьогодні ми з вами з допомогою письменниці Ольги Кириченко та її тексту «Український віночок» дізнаємося про одну з українських традицій.

V. Робота над текстом «Український віночок»

1. Словникова робота

Заміжжя– одружитися, взяти шлюб;

цілющі– такі, що сприяють одужанню, лікувальні, живильні;

годувальниця– та, що утримує кого-небудь, та що годує і є джерелом достатку;

чудодійні – ті, що створюють чудеса, надприродні;

безліччю– сила-силенна, без ліку.

2. Читання тексту вчителем

3. Перевірка первинного сприйняття тексту учнями

– Що нагадує український вінок?

– Хто його носив?

– Хто плів вінок?

– З яких квітів сплітали вінок?

– Які властивості мають квіти у вінку?

– Коли дівчинці плели перший вінок?

– Що прив'язували ще до віночка?

– На яке свято вінок дівчини набував чудодійної сили?

4. Читання тексту учнями

5. Вибіркове читання

- Знайдіть і прочитайте, які ж квіти вплітали в український вінок?
- Що прив'язували до вінка?
- Яке дійство відбувалося на свято Івана Купала?

6. Робота в групах

- Знайти в тексті по п'ять слів:
- 1– ша група – назв предметів;
- 2– га група – назв ознак предметів;
- 3– тя група – назв дій предметів.

7. Практична робота «Вінок для моєї України»

(Плетуть вінок дівчатка. По черзі влітають квіти, промовляючи...)

- Я вплету у вінок калину – символ краси і вроди;
- Я вплету у вінок ромашки – символ кохання і миру;
- Я вплету барвінок – символ життя;
- Я вплету маки – символ молодості;
- Я вплету мальви – символ віри і надії;
- Я вплету чорнобривці – символ української нації.
- Але у віночку не вистачає стрічечок
- Я прив'яжу коричневу – символ землі– годувальниці;
- Я прив'яжу зелену – символ краси і молодості;
- Я прив'яжу блакитну – символ неба і води;
- Я прив'яжу жовту – символ сонця;
- Я прив'яжу оранжеву – символ хліба;
- Я прив'яжу малинову – символ життя і радості;
- Я прив'яжу червону – символ магичності і сили.

– Вітаємо тебе, Україно!
 Ми тебе дуже любимо і пишаємося тобою!
 Красивий, щедрий, рідний край
 І мова наша – солов'їна.
 Люби, шануй, оберігай
 Усе, що зветься Україна.

Пам'ятай, не забувай,
 Батьківську стежину.
 Прикрашай, шануй свій край,
 Дім свій – рідну Україну.

VI. Робота над віршем Д. Павличка «Де найкраще місце на землі»

1. Читання вірша вчителем

2. Короткий аналіз вірша

- Про що автор запитував сонце?
- Назвіть дійових осіб вірша.
- Прочитайте питальні речення з відповідною інтонацією.
- Прочитайте відповідь сонця.
- З якою інтонацією слід читати ці слова?
- Знайдіть і прочитайте спонукальне речення.

3. Читання вірша за особами

- У яких словах висловлена головна думка вірша?

4. Робота над прислів'ями

Робота в групах

- Прочитати і пояснити прислів'я:

1– ша група – Таземлямила, дематинародила;

2– га група – Всякапташка своєгніздо знає.

VII. Підсумок уроку

- Де ж найкраще місце на землі?
- Про який символ ми сьогодні дізналися?
- Назвіть, які квіти українського віночка запам'ятали?

Пригадайте назву розділу.

- Назвіть теми, які він охоплює.

– У яких творах розповідається про дбайливе ставлення до природи? Хто їх автори?

- Продовжіть речення.

- Батьківщина – це наша колыска.

- Батьківщина – це...

- Батьківщина – це...

- Доповніть вірш.

Красивий, щедрий рідний край І мова наша – солов'їна.

Люби, шануй, оберігай Усе, що зветься... (Україна). (І. Січовик)

Гра «Мікрофон»

- На уроці я дізнався.
- Я вчився.
- Мені було цікаво.

VIII. Домашнє завдання

С. 107–109, виразно читати, переказувати. Намалювати український віночок.

*Зданевич Наталія Олександрівна,
вчитель початкових класів
Рокитнянської загальноосвітньої
школи I-III ступенів №1
Рокитнянського району*

1.4. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: Добридень тобі, Україно моя!

Тема: Т. Коломієць «Нагідка», «Біле поле полотняне»

Мета: ознайомити учнів із життєвим та творчим шляхом письменниці; вчити читати та аналізувати твір; формувати навички правильного, свідомого, виразного читання; збагатити словниковий запас; розвивати зв'язне мовлення учнів; сприяти вихованню патріотизму, поваги і шани до національних символів та оберегів, поваги до традицій народу.

Обладнання: портрет Т. Коломієць, презентація «Квіти – символи України», картки із зображенням квітів; паперовий рушник, прислів'я, картки для роботи в групах та парах, мікрофон.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань

Хід уроку

I. Організаційний момент

Емоційно-психологічне налаштування

Я всміхаюсь сонечку,

Здрастуй, золоте.

Я всміхаюсь квіточці,

Хай вона росте.

Я всміхаюсь дощику,

Лийся, мов з відра.

Друзям усміхнемося,

Зичим всім добра.

– Я посміхнусь вам, а ви посміхніться один одному. Бажаю вам хорошого настрою та плідної роботи.

II. Мотивація навчальної діяльності учнів, повідомлення завдань уроку

Учитель:

Перед тобою сло-го-ви-ця,

А в ній прислів'ячко таїться.

Збирай частинки всі до ладу,

Крокуй від складу і до складу.

Мерщій прислів'я прочитай,

З роботою не зволікай!

Мовна розминка

- Прочитати прислів'я. *Одна квітка вінка не робить.*
- пошепки;
- мовчки;
- вголос повільно;
- вголос швидко; виразно.
- Як ви розумієте це прислів'я?

Учні. З однієї квітки не можливо сплести віночок. Так само одній людині дуже важко впоратися з якоюсь справою.

Учитель. Правильно. Отож сьогодні ми будемо працювати разом, допомагати один одному. А також нам допоможуть квіти-символи нашої рідної України.

- Які квіти-символи нашої Батьківщини ви знаєте?

Учні. Барвінок, мак, ромашка, чорнобривці, нагідки, волошки, соняхи, мальви.

Презентація «Квіти-символи України»

- Сьогодні на уроці ми маємо дуже багато цікавих завдань, які нам «принесли» квіточки. Цими квіточками ми прикрасимо рушничок.

(На дошці заготовка рушничка)

III. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

1. Ознайомлення із життєвим і творчим шляхом Тамири Коломієць

Завдання на першій кіточці. Розповісти про Т. Коломієць.

а) Повідомлення учня

Т. Коломієць народилася 1935 року в м. Корсунь-Шевченківський на Черкащині. Мама тяжко працювала, тому вихованням дівчинки займалася бабуся. Неписьменна баба Ганна знала напам'ять майже весь «Кобзар» і часто його цитувала дівчинці.

Після школи Тамара навчалася на факультеті журналістики Київського університету. Ще будучи студенткою, вона вже стала відомою поетесою. Нею написано для дітей багато віршів, казок, небилиць, які увійшли в такі збірки: «Починаються дива», «Жмурки», «Пісенька про гнома», «Пісенька джерельця», «Дощик-накрапайко».

б) Опрацювання статті про Т. Коломієць у підручнику (с. 97).

– Ось з'явилась перша квіточка на нашому рушничку. Ця квіточка називається нагідка.

2. Робота над віршем Т. Коломієць «Нагідка»

а) Читання вірша «Нагідка» вчителем.

б) Бесіда за прочитаним:

– Чи сподобався вам вірш? Що викликало здивування?

в) Читання вірша учнями мовчки. Виконання завдань в кінці тексту.

г) Читання вірша вголос частинами, аналіз:

- Що описує поетеса у цьому вірші?
- До якого жанру належить вірш? (Пейзажна лірика, замилювання красою квітів).
- Які почуття володіли автором вірша? Яким настроєм пронизані рядки? Чи змінюється він?

г) Робота над виразністю читання та змістом прочитаного.

- Прочитайте перші два рядки. Яку картину ви уявляєте? Якими словами автор підкреслює відчуття краси ромашок і чорнобривців? (білявенькі, чорнявенькі). Як промовляються ці слова? Прочитайте рядки.
- Прочитайте наступні два рядки.
- Що переживає нагідка? (Біду).
- А ромашки і чорнобривці? (Вони задоволені собою).
- Яка ж біда у нагідки? Зверніть увагу, автор аж двічі повторює: така біда, така біда. Ці слова виділяються голосом під час читання, сильніше – підкреслені слова. (Нагідці сумно). Читаючи, треба передати цей настрій.
- Прочитайте останні чотири рядки із захопленням, радісно. Цей настрій переданий словами: чудуються, дивуються, гарнесенька.
- З чим квіти порівняли нагідку?(з сонечком) Чому?
- Скільки ніжних, гарних слів промовлено в адресу нагідки? Назвіть їх.

д) Словникова робота.

Нагідки́ = кро́кіс = кро́кіш – рід трав'янистих та напівкущових рослин родини складноцвітих з оранжево-жовтими квітками, зібраними в кошики; народні назви календули. Рослина znana цілющими властивостями, використовується в народній медицині; добрий засіб від безсоння; з цією метою квіти рослини додавали дітям у купіль, клали під голову, давали пити з молоком.

Завдання на ромашці. Виразно прочитати вірш. (Читають декілька учнів).

Завдання на чорнобривчику. Розіграти сценку.

- Які квіти з'явилися на нашому рушничку? Чому?
- Нагідки, чорнобривці, ромашки. Ці квіти описані у вірші, вони є символами нашої держави.

IV. Фізкультхвилинка

Ми метелики чудові,
Маєм крильця кольорові,
Над квітками літаємо,
Втоми ми не знаємо.
Пташки ми злякалися,
Під квітку заховалися.

На пальчики встанемо –
До хмарки дістанемо.
Нахилимось стільки раз,
Скільки квіточок у нас.
Головою похитали,
Працювати знов почали.

3. Робота над віршем Т. Коломієць «Біле поле полотняне»

- Діти, а яких квіток не вистачає на нашому рушнику? Про це ви дізнаєтесь з вірша Т. Коломієць «Біле поле полотняне».

- а) Читання вірша вчителем.
- б) Словникова робота.
- Що таке полотно?

Завдання на квітці мак. Дати відповіді на запитання.

- в) Робота над змістом прочитаного.
- Як ви розумієте назву твору? Як ви розумієте вислів «голка ходить, за собою нитку водить?»
- Чи справді голка вишивала рушник сама? Чому в неї так все вправно виходило?
- Молодці. Ви дуже гарно виконали всі завдання і тому на рушничку ми прикріпимо ще і мак. Дивіться, як гарно виходить.
- г) Вправляння у виразному читанні вірша.
- Які ще рослини описує поетеса у своєму вірші? (Колоски.)

4. Робота над текстом про рушник

Завдання на колосках. Послухайте уважно текст про рушник.

Складіть асоціативний куц про вишитий рушник. (*Робота в парах*).

Завдання на волошках

- Прочитайте самостійно текст.

Робота в групах. Скласти сенкан «Рушник».

Приклад сенкана:

1. Рушник.

2. Красивий, біленький, вишитий.
3. Зустрічає, проводить, витирає, оберігає.
4. Символ українського народу.
5. Оберіг.

Слово вчителя

Ми познайомились з українським рушником, з обрядовою скарбницею українського народу. Із квітів-символів ми склали візерунки для рушника, який буде оберегом для нашого класу. Хай він вас захищає нас від невдач, від усього недоброго.

Шануйте, вивчайте традиції українського народу! Любіть свою Батьківщину. Особливо зараз, коли наша країна переживає такі важкі часи. Будьте достойними громадянами своєї держави держави.

V. Підсумок уроку. Гра «Мікрофон»

- Що ви дізнались про Т. Коломієць?
- Про які квіти писала поетеса?
- Що нового ви дізналися про рушник?
- Чи має твоя родина вишитий рушник?

Учні декламують вірш

Скільки ж того світу при долині,
Кожна квітка – пісня України.
Скільки того цвіту край городу,
Кожна квітка – материна врода.
Буду квіти щедро висівати,
Буду пісню матері співати.
Україно, рідна нене,
Найдорожча ти у мене.
Ти у квітах запашна,
Як калина чарівна.
Ти у вишитій сорочці,
У віночку – у таночку,
У прекраснім рушнику,
Я люблю тебе таку...

VI. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять вірш Тамари Коломієць «Нагідка»

*Левченко Галина Іванівна,
вчитель початкових класів
Макарівського навчально-виховного
комплексу «Загальноосвітня школа
I ступеня – районна гімназія»*

1.5. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: Добридень тобі, Україно моя!

Тема: Поезія (сюжетний вірш). Валентина Зорік «Українонька моя», «Тобі, Україно!», «Вклоняюсь низько».

Мета. Розкрити знання учнів про життєвий і творчий шлях Валентини Зорік; розвивати вміння бачити словесні картини, розуміти красу поетичних творів; збагачувати мовлення образними виразами; удосконалювати навички правильного, виразного і свідомого читання; формувати патріотичні почуття у школярів, усвідомлення поняття «любов до Батьківщини...»; пробудження любові, почуття поваги до рідної землі; виховання патріотів рідної держави, усвідомлення себе як невід'ємної частини українського народу.

Тип уроку. Комбінований

Методично-дидактичне забезпечення: виставка книг, відеозапис, аудіо запис, ілюстрації, комп'ютер, телевізор, влучні вислови.

Завдання уроку:

- Розширити знання про творчість поетеси Валентини Зорік;
- Розкрити своєрідність поезії;
- Вчити розуміти поетичну мову, уявляти описані картини;
- Розвивати почуття людяності, патріотизму;
- Виховувати любов до людей, до України.

Вміти:

- Виразно читати вірші;
- Визначати настрій поезії;
- Знаходити у віршах різні художні прийоми.

Знати:

- Життєвий і творчий шлях Валентини Зорік;
- Художні засоби, якими користується поетеса;
- Особливості віршованих творів.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку

(Учні хором повторюють слова-налаштування на урок)

Виразно читаємо,

Чітко слова промовляємо.
Мову та творчість свою
Розвиваємо.

II. Мовна розминка

1. Артикуляційна гімнастика

- Вдихнути повітря через ніс, видихнути через рот (губи трубочкою);
- Язичком почистити зубки;
- Дує легенький вітерець.

2. Робота над чистомовкою

(Прочитайте чистомовку спочатку повільно, а потім поступово прискорюючи темп читання)

Ину-ину-ину –
Зустрічай весняну днину,
Ину-ину-ину –
Зустрічай малу пташину!

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми і мети уроку

1. Слово вчителя (на дошці картина)

Біля високих гір чи синього безкрайнього степу чи в оточенні віковічних лісів, у місті, чи селі, у багатоповерховому будинку чи в маленькій хатинці, що потопає в землі мальовничого саду, все це зветься одним словом – Україна!

Україна – це ваша Батьківщина. Тут живуть твої батьки, дідусь, бабуся, сестри і брати. Усі вони громадяни незалежної країни. Ви теж громадяни України, бо живете на цій землі, знаєте співучу українську мову, любите і шануєте своїх батьків, свою землю, рідний край!

Багато поетів у своїх творах звертаються до України – в її радостях і болях. І сьогодні ми з вами ознайомимося з творчістю поетеси Валентини Зорік.

2. Слухання запису диктора

Валентина Зорік – поетеса, яка пише тільки для дітей. Викладач дитячої педагогіки та психології за фахом, вона як ніхто розуміє і відчуває дитячу душу, опікується проблемами духовного становлення та виховання юних громадян нашої держави.

3. Читання довідки вчителем про Валентину Зорік.

Луганська Агнія Барто – саме так в називають талановиту жінку Валентину Зорік. Валентина Миколаївна Зорік – автор 15 книг для дітей, член Спілки письменників України, неодноразовий переможець літературних конкурсів, Лауреат літературної Премії імені Молодої гвардії .

Народилась 30 серпня 1955 року в Луганську, в сім'ї робітників Ніни Олександрівни та Миколи Сергійовича Колісніченко. Ще в шкільні роки проявлялося поетичне натхнення і спроба писати вірші. Працювала вихователем в дитячому садочку. Закінчила педагогічний інститут в Астрахані (Росія, 1992 рік), отримала спеціальність викладача дошкільної педагогіки та психології.

Все своє життя Валентина Зорік присвятила віршованим творам для дітей.

IV. Робота з виставкою книжок

- Зверніть увагу на виставку книжок та скажіть, хто з вас чув про цю поетесу? Чи бачив такі чудові дитячі книжки в бібліотеці?

(відповіді учнів)

V. Релаксаційна хвилинка

(під звуки спокійної мелодії діти виконують рухи за вчителем – вправи, які сприяють відтворенню енергії.)

VI. Робота над темою уроку

- Сьогодні ми ознайомимося із творчістю поетеси Валентини Зорік . Відчуємо, як вона змальовує нашу рідну Україну в своїх творах, закликає берегти її, любити, шанувати.

1. Опрацювання вірша «Українонька моя»

А) Читання вчителем вірша (або заздалегідь підготовленим учнем)

Українонька моя

Україну люблять діти,
пташенятчка малі,
Не знайти у цілм світі
Краще рідної землі.
В нашім краї, в Україні,
Сонце дивне, золоте,

Небо чисте, мов перлина,
А земля, мов сад, цвіте,
І зима, і барви літа,
І осінній день сумний,
І весняні перші квіти.
Це твоя земля. малий!

Лине спів над рідним краєм
Гомінкого солов'я,

Пишним квітом розквітає
Українонька моя!

Б) Словникова робота

Перлина– 5маленькі зірочки – діаманти (можна знаходити в мушлях – морських раковинках)

В) Читання вірша учнями мовчки

Г) Читання вголос

Д) Аналіз змісту вірша

- З чим порівнює поетеса сонце, небо, землю в Україні? (відповіді учнів)
- Знайти в тексті слова, які належать порам року в Україні? (відповіді учнів)

2. Робота над віршем «Тобі, Україно!»

А) Читання вірша вчителем

- Які патріотичні почуття виникли у вас, слухаючи вірш?

Тобі, Україно!

Сміється листячко тендітне,
Дзвінка пташина пісня лине...
Шануймо ж рідну землю, діти,
Свою єдину Україну!
Промінням сонечко яскраве
Лоскоче воду кришталеву..
Де є такі шовкові трави,
Такі лани, такі дерева?...

Зірок яскравіших немає
Під небом волошково-синім,
Ніж у навіки ріднім краї,
У Батьківщині солов'їній.
Її, квітучу, калинову.
Довіку нам не оспівати ...
Слова дитячої любові–
Для тебе, Україно-мати!

Б) Читання вірша учнями мовчки

В) Укажіть прислів'я, яке найточніше передає зміст вірша.

Робота над прислів'ям

Людина без Батьківщини, що пташка без домівки. (*Батьківщина багато означає для кожного з нас. Це, передусім, місто або село, де ви народилися. Рідним краєм ми називаємо місце, де пройшло наше дитинство. Батьківщиною українці називають Україну – країну, в якій ми всі разом живемо.*)

Нема без кореня рослини, а нас, людей, без Батьківщини. (Пояснення розуміння прислів'я учнями)

Та земля мила, де мати народила. (Відповіді учнів)

Г) Знайдіть у вірші слова, які характеризують: листячко, проміння, трави, небо.

Д) Відеозапис – музичний ролик на пісню Ірини Федишин «Лише у нас на Україні»

3. Робота над віршем «Вклоняюсь низько»

А) Читання вчителем

Б) Читання мовчки

Вклоняюсь низько

Матусю, люба, ти – моя країна,
Це ти – зігріта сонечком земля,
Я ж паросточок твій, твоя дитина,
Що серце материнське звеселя.
У погляді твоїм, моя рідненька,
Пестливим сяйвом тішать промінці,
Тобі вклоняюсь низько, люба ненько,
За теплі руки і за очі ці!

В) Робота над виразністю читання

Г) Заучування вірша напам'ять

Вчитель. (під музичний супровід пісні Світлани Весни «Мій рідний край»)

Моя Україно!... Скільки в цьому слові тепла ніжності, любові. Ми порівнюємо її з образом матері – рідної, єдиної, дорогої. Не можна уявити себе без України, без її колосистих нив, які тихесенько розмовляють з вітром, без її зелених лугов, що вражають своїми барвами. А небо... Ніде у світі немає такого блакитного неба, як над нашою Україною.

І як би не змінювався світ, куди б не закинула тебе доля, завжди пам'ятай, що ти – громадянин і патріот України, що твоя доля тісно пов'язана з долею Батьківщини. Зберігай у серці всі ті духовні скарби, які дісталися вам у спадок від попередніх поколінь. Крізь час і простір, крізь терни і приваби донесіть їх до поколінь у майбутнє. У цьому – ваше велике покликання!

VII. Підсумок уроку

Конкурс:

1. Познач, де і коли народилася Валентина Зорік:

- А. у Росії в 1855 році;
- Б. в Луганську в 1955 році;
- В. в Білорусії в 1965 році.

2. Укажіть, ким за фахом була Валентина Зорік:

- А. лікар;
- Б. викладач;
- В. домогосподарка.

3. Кому була присвячена поезія поетеси?

- А. дітям;
- Б. дорослим;
- В. артистам.

4. Закінчи речення:

- Для мене Батьківщина – це.....
- Бути патріотом означає.....
- Я можу зробити для своєї Батьківщини, рідного краю.....

VIII. Домашнє завдання.

Вивчити вірш Валентини Зорік «Вклоняюсь низько» напам'ять.

*Шевчук Лариса Володимирівна,
вчитель початкових класів
Макарівського НВК
«ЗОШ I-III ступенів –
природничо-математичний ліцей»*

1.6. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: Добридень тобі, Україно моя!

Тема: Д. Павличко «Де найкраще місце на землі»

Мета: Узагальнити знання учнів з теми «Добридень тобі, Україно моя!».

Розвивати навички виразного читання віршів, вміння висловлювати думку, аналізувати поетичні твори, робити висновки. Збагачувати активний словник другокласників. Виховувати національно-патріотичні почуття школярів.

Обладнання: Савченко О.Я. Літературне читання: підр. для 2 класу/О.Я.Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 160 с., таблиці для розвитку навички читання, малюнок журавля (на дошку та кожній дитині), фото-колаж «Рідні краєвиди».

Тип уроку: комбінований

Хід уроку

I. Організація класу до роботи

Дорогі мої малята,
любі хлопчики й дівчатка!
Станьте рівно всі в рядок,
починається урок.
Поверніться до гостей
і скажіть всім «Добрий день!»

Учні: Добрий день!

Вчитель: Один на одного подивіться,
один одному усміхніться.
З гарним настроєм сідаймо
та урок наш починаймо.

II. Вправи для розвитку навички читання

1. Дидактична гра «Дощик»

- читання складів повільно (*дощик накрапає*);
- читання швидше і сильніше (*дощик сильнішає*);
- читання швидко (*злива*);
- дощик слабшає, дощ накрапає і дощ перестав.

	А	О	У	І	Е	И
МН	мна	мно	мну	мні	мне	мни
ВД	вда	вдо	вду	вді	вде	вди
ПР	пра	про	пру	прі	пре	при
СТ	ста	сто	сту	сті	сте	сти
ЗВ	зва	зво	зву	зві	зве	зви
ЛК	лка	лко	лку	лкі	лке	лки
ЧН	чна	чно	чнк	чні	чне	чни

2. Дидактична гра «Логічний наголос»

Учні виразно читають, голосніше вимовляють виділене слово.

*Линуть в небі журавлі,
А курличуть до землі...
Линуть сірими ключами,
Відмикають білі брами.
О. Олесь*

III. Перевірка домашнього завдання

1. Інтерактивна гра «Мікрофон»

Читання учнями тексту Тамари Коломієць «Хліб»:

- Зачитайте опис хліба в тексті.
- Зачитайте речення, в яких є словосполучення «шкоринкою золотавою», «позолота від вогню», «золоте зерно», «золоте колосся», «на стеблині золоченій», «срібною росою», «від сонця позолота», «золоті руки». Як ви розумієте ці слова?
- Із чим порівнюється хліб у тексті? Прочитайте.
- Як ви розумієте слова: «Любіть мене, шануйте, їжте та здоровими будьте».

2. Виставка дитячих малюнків на тему: «Хліб моєї землі»

- Рогляньте виставку дитячих малюнків про хліб, який є найбільшим і найціннішим багатством нашої України:

IV. Підготовка учнів для сприймання нового матеріалу

- Відгадайте загадку і дізнайтесь, про якого птаха ми сьогодні будемо читати:

*Дивний ключ у небі лине,
Не залізний, а пташиний.
Цим ключем в осінній млі
Відлітають ... (журавлі).*

V. Повідомлення теми і мети уроку

- Сьогодні на уроці журавлик нам допоможе знайти найкраще місце на землі.

VI. Опрацювання матеріалу уроку

1. Читання (переказ) вчителем оповідання Василя Сухомлинського «Відлітають журавлі»

Був ясний осінній день. Тихо надворі, у повітрі пливуть павутинки. А в блакитному небі– ключ журавлів. Пролетіли журавлі над селом, потім повернулись, покружляли й знову полетіли. Але за селом, недалеко від лісу, сіли журавлі на землю. Довго сиділи, немов радилась про щось. Чому це журавлі кружляли над селом, а потім сіли біля лісу? Бо вони вирушають у далеку дорогу. Летять у теплий край. Та хоч і теплий, але чужий. Бо батьківщина там, де народився, зріс і почав літати. Тож їм і тяжко розлучатися зі своєю вітчизною.

- Діти! А може журавлі даремно тужать? Адже в Африці (саме там зимують журавлі) – тепло, багато їжі!
- Чому ці птахи щороку, долаючи тисячі кілометрів, повертаються туди, де народилися?
- Отже, висновком є слова В. Сухомлинського: «Бо Батьківщина там, де народився, зріс і почав літати».
- Пригадайте вірш, який ми вчили у 1 класі про ставлення журавлів до своєї землі.

*Облітав журавель
Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Крила, ноги натрудив.*

*Ми спитали журавля:
– Де найкраща земля?
Журавель відповідає:
– Краще рідної немає!*

Платон Воронько

2. Бесіда «Україна – наша Батьківщина»

- Так і для нас Батьківщина там, де ми народилися, виростаємо. Найдорожче для людини – Батьківщина.
- Як називається країна, в якій ми народилися, зростаємо, живемо?
- Звісно, наша земля – Україна. А як називають людей, які живуть в Україні? (*Українцями*)
- Кожен народ має таку назву, як і його земля, а землю свою називає **Батьківщиною**.
- Придивіться, будь ласка, до слова і поміркуйте, від якого слова воно утворилося?
- Так, правильно, від слова «батьки», тобто батько і мати. Це найдорожчі для кожного з нас люди. Багато є у світі різних країн і земель хороших, але одна у людини рідна мати, одна і Батьківщина.

Учень класу:

*Мати, мова, Батьківщина –
Ось і вся моя родина.
Батьківщина, мати, мова –
Три цілющих, вічних слова.
Батьківщина, мова, мати –
Нас повік не роз'єднати.*

Микола Сингаївський

- Сьогодні ми закінчуємо вивчати розділ нашої читанки «Добридень тобі, Україно моя!» і познайомимось з віршем Дмитра Павличка «Де найкраще місце на землі»
- Діти, Дмитро Павличко – українець. Він народився на Івано-Франківщині в селянській сім'ї. Написав багато віршів для дітей.

3. Словникова робота

4. Перегляд фото-колажу «Рідні краєвиди»

5. Виразне читання вірша вчителем

6. Перевірка первинного сприймання

- Від чийого імені йде мова у вірші?

– Про що розповідається?

7. Самостійне напівголосне читання вірша учнями

8. Аналіз вірша:

– Прочитайте, про що поет запитував сонце. Що воно відповіло?

– Як ви зрозуміли відповідь сонця?

– Зачитайте слова, в яких описується природа України.

– Поміркуйте, чому сонце відповіло хлопчику, посміхнувшись?

– Чи можна їхню розмову назвати діалогом?

– Поясніть, як ви розумієте вирази:

- «Де зелені хмари яворів...»;
- «Де ж найбільший на землі народ?»;
- «...неба синій став»;
- «...гірські шпилі».

– Який настрій цього вірша?

– Поміркуйте, чи у кожної людини є Батьківщина?

– Прочитайте рядки, в яких висловлено головну думку твору.

Виростай, дитино, й пам'ятай –

Батьківщина – то найкращий край!

– Чи погоджуєтесь ви з цими словами?

– Яка тема прочитаного твору?

VII. Закріплення вивченого матеріалу

1. Підготовка до виразного читання вірша

- опрацювання пауз, зазначених у підручнику;
- робота над інтонацією;
- виділення логічних наголосів.

2. Виразне читання вірша учнями

3. Робота в групах

I група: Скласти прислів'я. Яке з них найточніше розкриває головну думку опрацьованого сьогодні вірша?

Та земля мила, а біля матері добре.

На сонці тепло, той багато вміє.

Хто багато робить, де мама народила.

II група: Прочитайте вірш Миколи Сингаївського «Я все люблю в своїм краю». Створіть тематичну павутинку.

III група: Поясніть значення прислів'їв.

Рідний край – земний рай.

Людина без Вітчизни – мов соловей без пісні.

За рідною землею і в небі тужно.

Хто як дбає, так і має.

IV група: Складіть сенкан та тему «Батьківщина».

Батьківщина

Красива, рідна

Захищає, будує, ростить

Я люблю свою Вітчизну

Україна

VIII. Підсумок уроку

– У яких ще раніше прочитаних творах ідеться про любов до рідної землі? Хто їх автори?

– З якими творами співзвучний вірш «Де найкраще місце на землі» за настроєм? Хто їх автори?

На партах у вас лежать журавлики. Візьміть їх і на зворотному боці напишіть, де для кожного з вас найкраще місце на землі. (*Діти зачитують свої відповіді*).

– Нехай ці пташки летять по всьому світу і славлять нашу Батьківщину. Вірю, що кожен з вас буде любити свою Батьківщину так, як любив її великий поет Т. Г. Шевченко, який написав: «Ті, хто бачив хоч раз нашу країну, кажуть, що хотіли б жити й померти на її чудових полях. Що ж казати нам, її дітям, – нам потрібно любити її і гордитися своєю найпрекраснішою матір'ю».

IX. Домашнє завдання

Виразно читати (за бажанням вивчити) вірш Д. Павличка «Де найкраще місце на землі».

Індивідуальні завдання:

1. Підготувати ілюстрації на тему «Де найкраще місце на землі».
2. Скласти вірш про Батьківщину.
3. Дібрати і записати прислів'я про Україну.
4. Підготувати повідомлення про людей, які боролися за незалежність України.

*Яценко Лариса Володимирівна,
вчитель початкових класів
Митницького НВК
«Загальноосвітня школа І– III ступенів –
дошкільний навчальний заклад»
Васильківського району*

1.7. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: Усна народна творчість

Тема: Ми – діти української землі. Ми – діти українського народу.

Мета: Поглибити знання учнів з теми «Усна народна творчість», вдосконалити навички та вміння виразного читання, роботи з додатковою літературою. Розширити і закріпити знання учнів про Україну. Прищеплювати інтерес до вивчення її історії, звичаїв і культури. Розвивати творче мислення. Виховувати любов до рідної мови, її краси та багатства.

Тип уроку: Урок узагальнення та систематизації знань

Форма проведення: усний журнал

Обладнання: клас оформлений в українському стилі: вишиті рушники, плетений тин, глечики, квіти, лавки, застелені тканими ряднами; журнал, виготовлений учителем разом з учнями, де на кожній новій сторінці поданий зміст того, про що будуть розповідати діти, а також вміщені малюнки та мапа України; технічне обладнання: ноутбук, музичний центр.

Хід уроку

Вчитель. Доброго дня! Сьогодні у нас не звичайний урок, а урок-подорож сторінками усного журналу. Гортаючи ці сторінки, ми з вами доторкнемося до вікової мудрості нашого народу, познайомимось з перлинами його творчості, зануримось в безмежну поетичну красу рідної мови. А тому й розпочати я хочу з чудового вірша про нашу Батьківщину.

Мій край чудовий – Україна!
Тут народились ви і я.
Тут над ставком верба й калина,
Чарівна пісня солов'я.
Все найдорожче в цілім світі,
Бо тут почався наш політ.
Цвітуть волошки сині в житі,
Звідсіль ведуть дороги в світ.

І найдорожча рідна мова –
Джерельцем радісно дзвенить.
І мила пісня колискова,
Чумацький шлях кудись зорить.
Усе найкраще і єдине,
І радощі усі, й жалі...
Мій рідний краю, Україно!
Найкраще місце на землі!

Надія Красоткіна

Учні:

1. Я народилась в Україні
І почала життя своє.
Тут небеса високі й сині,
На що не глянеш – все моє!
Трава для мене зеленіє.
Для мене світлі дні ясні.
І сонце пестить та леліє,
Летять до серденька пісні.
Тут кожна квіточка співає.
Струмочок ніжно жебонить.
І краю кращого немає,
Де б я могла так вільно жити!

Надія Красоткіна

2. Моя найкраща в світі сторона!
Чарівна, неповторна Україна!
Для мене в цілім світі ти одна
І рідна, й мила, дорога, єдина!

Надія Красоткіна

1. Моя Україна – це в лузі калина,
Моя Україна – це спів солов'я,
Моя Україна – це мова єдина,
Це мамина пісня моя і твоя.

2. Моя Україна – це шепіт колосся,
Моя Україна – це синє Дніпро,
Це пісня лісів і полів в стоголоссі
Про щастя про мир про добро.

5. Моя Україна – це поле безкрає,
Це гори Карпат і глибокі моря,
Від східних степів – до козацького краю
Земля українська – твоя і моя.

1. Моя Україна рушник вишиває:
Узор волошковий і мальва цвіте.
Моя Україна стріча короваєм
Шановних, поважних і любих гостей.

2. Моя Україна – це рідная ненька,
Це рід український, велика сім'я,
Це яснеє сонце, що встало раненько, –
Це все – Україна твоя і моя.

3. Люби Україну – свою Батьківщину,
Свій прапор і герб, що на сонці сія,
Шануй рідну землю, святу і єдину,
Бо – це Україна, твоя і моя!

Віра Носенко

9. Я люблю кожну квіточку в полі
І струмок, що до річки біжить.
І високі, до неба, тополі,
Й чисту– чисту небесну блакить.
І у синьому небі лелеки,
Й журавлину осінню печаль.
Й споришеві стежки, що далеко
Розійшлись по землі в синю даль.
У маленькі свої долоньки
Я промінчики сонця ловлю.
Україну мою, рідну неньку,
Я усім своїм серцем люблю.

Надія Красоткіна

10. Хай ллється пісня у моєму краї,
Хай рушниками вкриється земля.
А світла радість всюди процвітає,
І на добро усіх нас окриля.
Нехай живуть традиції чудові,
Що в Україні нашій збереглись.
І щирість та любов живе у мові,
І пісня ллється, як давно колись.

Учні виконують українську народну пісню «Ой ходила дівчина березком»

1 сторінка усного журналу «Колискові й забавлянки»

Вчитель. Батьківщина – це земля наших батьків – татусів і матусь. І перше, що чує людина, приходячи в цей світ, ніжну мамину мову і неповторну українську колискову. А хто з вас знає їх ?

Учень.

Як була я ще маленька,
Колисала мене ненька,
Колисаночку гойдала
Й ніжну пісеньку співала.

У виконанні учениці звучить колискова пісня **«Ой ходить сон коло вікон»**

Ой ходить сон коло вікон,
А дрімота коло плота,
Питається сон дрімоти:
«Де ж ми будем ночувати?»
«Де хатонька теплесенька,
Де дитина малесенька,

Туди підем ночувати,
І дитинку колихати.
Там ми будем спочивати
І дитинку присипляти.
Спати, спати, соколятко,
Спати, спати, голуб'ятко!»

Вчитель. Коли дитина вередувала чи плакала, матуся знала безліч забавлянок, які могли заспокоїти та розважити малечу.

«Печу, печу хлібчик»

Печу, печу хлібчик,
Дітям на обідчик.
Меньшенькому – менший,
Більшенькому – більший.
Шусть у піч!

Для малесеньких діток.
Кую, кую ніжку
Підем у доріжку!
Кую, кую чобіток,
Подай мені молоток.
Не подаси молотка –
Не підкую чобітка.

«Кую, кую чобіток»

Кую, кую чобіток,

«Цить, не плач – спечемо калач...»

Цить, не плач – спечемо калач,
Медом помажем, тобі покажем,
А самі з'їмо!

2 сторінка усного журналу «Заклички»

Вчитель. Народна творчість українців не обмежувалась лише піснями та забавлянками. В особливих випадках наші предки користувались численними закличками. Зокрема, коли в селі довго не було дощу і під загрозою був щедрий врожай, люди йшли до криниці і закликали дощ. Давайте і ми згадаємо цей обряд.

Учень. Іди, дощику, іди
На городи і сади,
На хлоп'яток і дівчат,
На гусей і каченят,
Щоб усе навкруг росло
І родило, і цвіло.
Іди, дощику, іди,
Не шкодує для нас води!

Катерина Перелісна

Учні виконують українську народну пісню **«Дощик»**

1. Дощик, дощик капає дрібненько.
Не боюся я дощу, бо я веселенька.
2. Дощик, дощик капає сильніше,
Грай, музико, дужче грай, буде веселіше.
3. Дощик, дощик ще сильніше дріботить,
Дітвора пішла у танець, аж ногами тупотить.

3 сторінка усного журналу «Народні забави для розумників та розумничок»

Вчитель. Батьки завжди бажали, щоб їхні дітки росли розумними та кмітливими, а тому придумували для них чимало загадок, скоромовок та інших завдань.

Загадки

1. У нашої бабусі
Сидить звір у кожусі.
Біля пічки гріється,
Без водички миється. (<i>Котик</i>) 2. На городі вас росте
Сонце ясне, золоте,
Жовте око, жовті вії,
Та чомусь воно не гріє.
(<i>Соняшник</i>) 3. Летів птах через дах,
Сів на воротях
У червоних чоботях. (<i>Лелека</i>) 4. Прийшла кума із довгим
віником | <p>На бесіду із нашим півником,
Схопила півня на обід
Та й замела мітлою слід.
(<i>Лисиця</i>)</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Не кущ, а з листочками,
Не сорочка, а зшита,
Не людина, а навчає.
(<i>Книжка</i>) 6. Красивий, щедрий, рідний
край
І мова наша солов'їна,
Люби, шануй, оберігай
Усе, що зветься... (<i>Україна</i>) |
|--|--|

Скоромовки

Учні по черзі з максимальною швидкістю намагаються промовити скоромовки.

- Хитру сороку спіймати морока,
а на сорок сорок – сорок морок. - Босий хлопець сіно косить, роса
росить ноги босі. - Скрекоче сорока, строката
сіроока. - В ямі не спиться вусатому сому,
сому вусатому сумно самому. - Кричав Архип, Архип охрип, не
треба Архипу кричати до хрипу. | <ul style="list-style-type: none"> - Колоски, колоски колють щоки
волоски. - На печі, на печі смачні пшеничні
калачі. - Біжать стежини поміж ожини. І
вже у Жені ожина в жмені. - Скоро, скоро мовить Ганка
скоромовки спотиканки. |
|---|--|

Вчитель. Український народ завжди славився веселою вдачею тому, що вмів дотепно покепкувати з когось та і над собою посміятися.

Смішинки

Учні читають смішинки.

Чому Тимко подряпаний

– Чому це ти подряпаний?

Юрко Тимка пита.

Тимко йому відказує:

– Та я ж купав kota!

– А я от не подряпаний,

– Хоч теж купав свого.

– Еге ж, ти не викручував

– І не сушив його!

Грицько Бойко

Буйні предки

Вдарив батько спересердя

Хлопчика малого.

Той поплакав, переплакав

Та й питає в нього:

– Тебе, татку, бив твій татко?

– Бив, та ще й немало.

– Ну, а татка твого били?

– Теж перепадало.

І сказало хлопченятко,

Заломивши ручки:

– Тепер ясно, звідки в тебе

Хуліганські штучки.

Павло Глазовий

Старе й мале

– Лягай спати вже, онучку, –

Дід говорить басом, –

4 сторінка усного журналу «Дівоньки-квітоньки»

Вчитель. В усьому світі славиться врода українських дівчат, їх весела вдача та працьовитість. В народній творчості дівчина завжди порівнювалась з квіткою.

Квіти, квіти... Чарівні квіти,

Кольорові, великі й малі...

Ви умієте душу зігріти,

Бо й самі ви – душа землі.

Дівчата розказують вірші про квіти, тримаючи в руках їх зображення.

Я, як був таким маленьким,

Лягав з курми разом.

А онучок зуби скалить:

– Як же ви там спали?

Як же, діду, ви додолу

З сідала не впали.

Павло Глазовий

ЗАПАСЛИВИЙ

– Знову мокрі черевики?! –

Сварить Вову мати. –

Ти, мабуть, в усіх калюжах

Встигнув побувати?

– Що ви, мамо, – каже Вова, –

Не хвилюйтесь дуже:

Ще й на завтра залишилось

Чотири калюжі.

Ігор Січовик

Чому зупинився годинник?

– Щось годинник, – каже тато, –

Раптом зупинився.

Треба в чистку віддавати,

Мабуть, запилвся...

– Звідки взятись тому пилу? –

Мовила Галинка. –

Я ж годинник з милом мила:

Там нема й пилінки.

Грицько Бойко

Мальва

Це мальва чудова
Рожева, висока.
Завжди коло хати
Росте під вікном.
Всередині квітки
Видніється око,
Що всіх зустрічає
Гостинно з добром

Мак

Знайди часок, поїдь у поле,
Де мак зацвів, червоний мак.
Поглянь, як радісно довкола,
Цвіте червоно, гарно як!

Чорнобривці

Гарні квіти біля хати
Навесні садила мати.
Чорнобривці чорноброві
Квітнуть в тиші вечоровій.
Чорнобривці чарівні
Так і просяться в пісні.

Барвінок

Барвіє барвінок у нас біля хати,
Синіє над стежкою ніжний хрещатий.
І каже барвінок: "Є квіти у мене
І листячко те, що й зимою зелене".

Волошка

Там, де колоси налиті.
Розцвіла волошка в житі.
На голівці у волошки
Поселилось неба трошки

*У виконанні дівчат звучить пісня Наталії Май «ВАСИЛЕЧКИ»
Вчитель проводить конкурс для дівчат «Краща господиня»*

5 сторінка усного журналу «Козацька»

Вчитель. Якщо дівчата мали бути гарними господинями, то хлопців в Україні готували бути справжніми захисниками рідної землі – козаками, які майстерно володіли зброєю, їздили верхи на конях, були сильними та мужніми.

У виконанні хлопців звучить пісня Наталії Май «Я маленький козак»

Вчитель проводить конкурс для хлопців «Найспритніший козак».

6 сторінка усного журналу «Україна – єдина країна»

Учні. 1.Моя Батьківщина – це вишеньки цвіт

І верби над ставом, й калина.

Моя Батьківщина – це мрії політ,

Це рідна моя Україна!

2.Моя Батьківщина – це наша сім'я.

Затишний куточок і хата.

Це мама, татусь, бабця, дідो і я,

Всі рідні і друзів багато.

3.Моя Батьківщина – це злагода й мир

Та небо бездонне й чудове.

Це пісня чарівна, що лине до зір,

Й дитинство моє світанкове.

4.Моя Батьківщина – ліси і поля.

Від них в нас і радість, і сила.

Це та найсвятіша і рідна земля.

Що кожного з нас народила.

Надія Красоткіна

Вчитель. На будь-якому святі в Україні всі присутні повинні були обов'язково стати в коло, взятись за руки, утворивши єдиний ланцюг, який символізував єдність народу, і водити хоровод. Сьогодні ми також створимо це символічне коло єднання.

Всі присутні стають в коло, беруться за руки. Під українську народну пісню «Ой, є в лісі калина» водять хоровод.

Ой є в лісі калина,

Ой є в лісі калина,

Калина, калина.
Комарики, дзюбрики, калина.
Там стояла дівчина,
Там стояла дівчина,
Дівчина, дівчина,
Комарики, дзюбрики, дівчина.
Цвіт-калину ламала,
Цвіт-калину ламала,
Ламала, ламала,
Комарики, дзюбрики, ламала.
Та в пучечки в'язала,
Та в пучечки в'язала,
В'язала, в'язала,
Комарики, дзюбрики, в'язала.

Підсумок уроку

Вчитель. Ось і перегорнули ми останню сторінку нашого усного журналу.

Під час цієї подорожі ми познайомились з частиною мовного скарбу нашого народу – його творчістю. Ви й самі мали змогу долучитися до цього багатства, співаючи пісні та заклички, розказуючи вірші та скоромовки, танцюючи хоровод та граючи в народні забави. Але це ще далеко не всі надбання народної мудрості. На сторінках наступних журналів ми познайомимось з казками та легендами, козацькими піснями та танцями, віруваннями та обрядами, перлинами літературної та поетичної творчості, особливостями національного гумору тощо.

*Крайнова Жанна Вікторівна,
вчитель початкових класів
Ківишоватської ЗОШ І-ІІІ ступенів
Таращанського району*

1.8. Предмет: Літературне читання

Клас: 2

Розділ: Усна народна творчість

Тема. Урок позакласного читання. Український дитячий фольклор.

Мета: сприяти розвитку і вдосконаленню усного мовлення. Забезпечувати умови для формування в учнів позитивних емоцій, формувати в них творче і доказове мовлення, яке спирається на уяву, породжує оригінальність ідей, задовольняє потребу в самовиявленні. Вчити школярів висловлювати особистості враження і почуття, які запали їм у душу. Виховувати любов до історії свого народу та скарбів усної народної творчості.

Обладнання: ляльки з лялькового театру, ширма для лялькового театру, костюми для інсценізації уривок казок, корзинка з книжечками.

Тип уроку: узагальнення знань.

Вид уроку: нестандартний урок (урок-ранок).

Хід уроку

Вчитель

Ви вже, діти, не малі,
Ви у школі – школярі!
Ви вчитеся вчитися
Й залюбки трудитися.

Наш девіз:

Діти. «Граючись – навчаємось!»

Вчитель. Сьогодні в нас незвичайний урок позакласного читання, урок-ранок. (Із-за ширми, встановленої для лялькового театру, з'являється зайчик).

Зайчик. Ля-ля-ля! Ой нарешті дійшов. Як тут багато дітей, та й дорослі є.

Вчитель. Хто це до нас прийшов, діти? Знаєте, а мені чомусь не подобається поведінка цього зайця. А що ви помітили поганого в його поведінці? (Зайчик не привітався).

- Діти, а які ви знаєте слова-вітання?

Інсценізація «Чарівні слова»

Зайчик. Хм, ще чого (сердито).

Вчитель. Де твоє «добрий день»?

Зайчик. Вкрав півень.

Вчитель. Де твоє «Спасибі»?

Зайчик. Віддав рибі.

Вчитель. А скажи, будь ласка, де твоє «будь ласка»?

Зайчик. Вовк пробігав і «будь ласка» забрав.

Вчитель. Ну тоді прощай!

Зайчик. Куди ви?

Відвернулись всі звірята,
Не хочуть зі мною дружить!
Що мені робить? Як далі жить?
Рибу, півня і вовка голосно став звать
Скоріше верніться слова мої
Слова мої, найпотрібніші! (плаче).

– Які слова потрібно зайчику знати? Назвіть їх.

– Ну, що, зайчику, ти все зрозумів?

Зайчик. Так, зрозумів. Вибачте мені, будь ласка. Доброго ранку всім.

Вчитель. Зайчику, а куди ж ти мандруєш і як потрапив до нас?

Зайчик. О! я вже багато казок обходив, а ось у школі жодного разу не був. Але сьогодні вирішив піду до 2-Б класу.

Вчитель. Ну той добре зробив. Ми тобі вихованому Зайчику раді. А з яких же ти казок прийшов до нас?

Зайчик. Ага, які хитрющі! Не скажу! Вгадайте самі. (Діти називають казки).

Вчитель. То що, Зайчику, чи гарно дітки знають казки?

Зайчик. Молодці. А що це за урок у вас сьогодні?

Вчитель. Бачиш, Зайчику, ти так несподівано з'явився, що я не встигла нічого сказати дітям. Отож, діти, на сьогоднішньому уроці ми з вами пригадаємо українські народні колисанки, забавлянки, казки, прислів'я, скоромовки і обов'язково поспіваємо.

Зайчик. Ох, і цікаво буде на уроці. Піду, мабуть, попереджу, що затримуюсь у школі.

Вчитель. Іди, зайчику, а ми, діти, почнемо свою розмову. Чи пам'ятаєте ви вірш М. Сингаївського «Колискова пісня»? Розкажіть його.

– Так, діти, коли в сім'ї народжувалася дитина, поруч із нею завжди була матуся, а коли вона клала своє немовля спати, о співала пісні. Як же вони називалися? (Колисанки).

– Як матуся їх співала?

– Давайте пригадаємо колисанки, які ви вчили? Колискові пісні, які записав М. Сингаївський «Ой люлі, ой люлі», «Тиха нічка теплесенька», «Ходить котик...»

– А хто ще знає колискові пісні і хоче їх проспівати?

Вчитель. Сьогодні я хочу ще вас познайомити з однією колисковою піснею. (ст. 62 «Ой, котику, котику»).

Вчитель. Слухала дитина коли саночки і гарненько засинала, та з роками підростала. І придумав тоді український народ дитячі забавлянки. Аби дитина не плакала, зростала розумною і веселою. А як промовлялися забавлянки? (Голосно, весело, з певними рухами).

Допоможіть мені, діти, пригадати забавлянки. («Сорока – ворона», «Киця Мура»).

– Ласочко білень, де була?

- В ступці.
- Що їла?
- Купці.
- Несла, несла, та й розсипала.

(Чути голос Зайчика, він виходить і співає пісню «Ой у лісі калина»).

Вчитель. Зайчику, що трапалося, ти вже пісні почав співати?

Зайчик. Як б ви знали, як я люблю співати народні пісні, а ще люблю їх слухати.

Вчитель. Ага, я вже здогадалася. Це Зайчик, діти, хоче, щоб ми йому заспівали українські дитячі пісні.

(Діти виконують пісні «Кукуріку, півнику», «Добрий вечір, зайчику»).

- А ти, Зайчику, піди на пеньочку відпочинь.
- А ми, діти, вивчимо українську дитячу пісеньку про кицю.

Пішла киця по водицю
Та й упала у криницю.
Біжить котик рятувати
За вушечко витягати
Витяг кицю за вухо
Та й посадив, де сухо.

Вчитель. Зайчику, ти де? Напевно заснув під пеньочком?

Зайчик. Та трішки.

Вчитель. Ну, що ж проведемо фізкультхвилинку. «Ой на горі...»

Зайчик. Так весело у вас сьогодні на уроці, що мені захотілося запросити своїх друзів. Можна я їх покличу?

Вчитель. Звичайно, можна, тільки не барися. (Зайчик зникає за ширму). А зараз, діти, я хочу прочитати вам скоромовку:

Бджола мала, а й та працює

- Що не так? (Це прислів'я). що таке прислів'я? (Це короткі влучні вислови повчального характеру).

- Які ви знаєте прислів'я?

Вчитель. Ну що ж, діти, колісанки читали, забавлянки і прислів'я згадали, пісні співали.

Зайчик. Мишка раз прийшла до кішки
Уклонила кішка в ніжки
Кішці – смішки,
Мишці – нітрішки.

Вчитель. Зайчику, що ти нам говориш?

Зайчик. Що, що? Скоромовку вчу.

Вчитель. Ну як, вивчив?

Зайчик. Не виходить.

Вчитель. А ти краще послухай і повчись в наших дітей. Діти, покажіть зайчику, як потрібно читати скоромовки. (Діти розповідають скоромовки).

Робота над скоромовками ст. 70, 71.

Вчитель. А тепер прийшов час і про казки згадати.

Зайчик. Я теж чекав казочку, адже в мене є завдання для дітей. Я разом зі своїми друзями покажу уривки з казок, а учні нехай спробують відгадати, яка це казочка. (*Діти інсценізують казки*).

1. Тільки півник за поріг, а лисичка за нього та й помчала до своєї хати. А він кричить:

«Котику-братику,
Несе мене лиска
По каменю-мосту
На своєму хвосту,
Порятуй мене» («Котик і півник»)

3. «Прибіг заєць до лисиччиної нори: коли це лиса вибігає, дивиться, що зайчик стоїть на двох лапах коло хати, та й питає його:

– А чого це ти прийшов?

Він каже:

– Просили вовк, ведмідь, дикий кабан і я прошу, що б прийшла зі своїм паном Коцьким до нас на обід.

А вона йому:

– Я з ним прийду, але ви поховайтесь, бо він вас розірве». («Пан Коцький»).

4. «От знов пішов зайчик, сів під дубом та й плаче. Коли це йде вовк й питається:

– А чого це ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

– Як же мені не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

А вовк:

– От я його вижену! Хто в Зайчиковій хатці сидить?

Коза відповідає. («Коза-дереза»).

5. «Зроби та й зроби мені, діду, солом'яного бичка й осмоли його смолою.

– Що ти говориш? Навіщо тобі той бичок здався?

– Зроби, я вже знаю навіщо. («Солом'яний бичок»).

Зайчик. Всі мої казки відгадали. Піду відпочину, бо стомився.

Вчитель. Гарно працювали на уроці всі діти. Гадаю, ви ніколи не забудете ці скоромовки, колискові пісні, дитячі пісні, забавлянки, казки і будете пам'ятати, що створив це все український народ. (З'являється зайчик).

Зайчик. Чекайте, чекайте! Я ж подарунки дітям приніс. Ці книжечки від мене і моїх друзів.

Вчитель. Дякуємо тобі, Зайчику! Прощавай.

Зайчик. До нових зустрічей, друзі! (Виходить зайчик з класу).

Вчитель. А для гостей у нас також є подарунок. Запрошуємо вас подивитися казочку «Рукавичка» (ляльковий театр).

Вчитель.

Все скінчився урок
І прощатись пора,
Ми бажаємо вам
Щастя, миру і добра.

*Грінчак Світлана Петрівна,
вчитель початкових класів
Ірпінського навчально– виховного
комплексу «Школа I – II ступенів –
Коцюбинський гуманітарний ліцей»*

1.9. Предмет: Літературне читання

Клас: 3

Розділ: Легенди. Байки. П'єси

Тема: Л. Мовчун. П'єса-казка «Горіхові принцеси»

Мета: Розширити знання дітей про театральне мистецтво, історію його виникнення.

Вчити учнів здійснювати пошукову діяльність на основі дослідження життя і творчості Лесі Мовчун. Формувати досвід спілкування з мистецтвом слова, уміння працювати з довідковою та художньою літературою. Розвивати пам'ять, творчу уяву, естетичні смаки, акторські здібності. Виховувати повагу до акторської діяльності, кращі моральні якості людини – готовність прийти на допомогу, доброту, вміння цінувати дружні стосунки.

Тип уроку: урок-вистава

Обладнання: книги Л. Мовчун, реквізити, костюми до п'єси-казки, малюнки, довідкова література, фотоапарат, фотографії, музичний центр, фонограми пісень із дитячих мультфільмів; девіз уроку: «Віддай людині крихітку себе. За це душа поповнюється світлом» Л. Костенко.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Сьогодні у нас незвичайний урок:
До світу театру ми зробимо крок.
Акторами з вами були ми не раз,
Та знову здивує усіх третій клас.
Ми будем митцями: ми вмієм творити!
То ж час урочисто завісу відкрити!

Девіз наш ми разом усі зачитаймо
І в казку театру скоріш вирушаймо!

Учні: Віддай людині крихітку себе.
За це душа поповнюється світлом

Л.Костенко

II. Підготовка до вивчення нового матеріалу

1. Повідомлення вчителя

Сьогодні у нашому класі буде незвичайний урок, тому що його будете творити ви – учні. І сьогодні ви будете митцями. Всі помандруємо у казковий світ театального мистецтва.

Саме казка нас навчає справедливості, розуму, доброті та сміливості. А коли казку творять діти, то її сила подвоюється.

2. Робота з акровіршем

Коли не було ні землі, ні неба,

А лиш думки промінням засвітились,
З думок вона створила світ для тебе:
Казкові царства у словах зродились,
А людям, як Яйце-райце, – розкрились!

3. Актуалізація опорних знань

– Кожен з вас відкриває красу слова, мистецького самовираження по-своєму. Для когось це пов'язано з бабусиною колисковою, дідусевими приказками, материнською казкою, батьківською мудрістю. Багато кому відкрилося нове відчуття слова і дії в особистому переживанні казкових подій під час підготовки до вистави. Переглядаючи виступи ваших однокласників, ви обмінюєтеся своїми враженнями, досвідом мистецької постановки.

– *Слухання вірша Наталі Забіли*

Затихнув гомін.

В залі згасло світло,

і, враз заповонивши всі чуття,

розсунулась завіса...

І розквітло

життя – мов казка,

й казка – мов життя...

III. Засвоєння нового матеріалу

1. Повідомлення теми і мети уроку

Сьогодні у нас урок-вистава. Творимо виставу. Л. Мовчун «Горіхові принцеси»

2. Мотивація навчальної діяльності

Українці здавна шанують і люблять театральне мистецтво, пишаються своїми відомими акторами, які славлять Україну на сценах українських та світових театрів.

Театральне мистецтво – це вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою сценічної дії акторів перед глядачами. Головною особою театральної дії є актор, у його творчості втілена суть театру: здатність захоплювати глядачів художнім відтворенням життя. Основною особливістю театального мистецтва є його неповторність у часі: кожен спектакль існує тільки в момент його відтворення.

Кожен з вас у певній ситуації відчував себе актором. Хтось грався з друзями, виконуючи відповідні ролі, багато хто з учнів виступає на сцені, презентує свої досягнення, відвідуючи гуртки.

І всі ви знаєте, що для виступу обов'язково потрібна підготовка. Сьогодні на уроці ми доторкнемося до натхненної, творчої і насиченої праці актора.

3. Підготовчі вправи

Мистецька розминка.

– *Гра «Читаю навпаки»*

На дошці записані слова, які треба прочитати справа наліво (Київ, Дніпро, Коцюбинське).

в ї и К о р п і н Д е к ь с н и б ю ц о К

Що означають ці слова?

– *Змагання скоромовців*

Скрипу – скрипу скрипле сніг, зорі скрапують до ніг.

Мандрував вовк із вовчихою та вовчятами.

Футболіст футболістові футболку подарував.

– Гра «Мозковий штурм».

– Як ви розумієте слова Л. Костенко, що стали девізом нашого уроку?

– Про що розповідає вірш Наталі Забіли?

– Хто з вас був у театрі?

– Як потрібно себе вести під час перегляду вистави?

– Хто виконує ролі героїв казок?

– Кого з відомих акторів сучасного театрального мистецтва ви знаєте?

4. Фронтальна робота.

а) *Створення асоціативного куща «Театр».*

(Актори, сцена, декорації, реквізит, дійові особи, гардероб, вистава, п'єса, антракт).

б) *Ознайомлення з виставкою книг, автор яких Л. Мовчун.*

в) *Відомості про автора.*

Леся Мовчун

Талановитий автор чудових поезій, драматичних творів, казок та оповідань для дітей Леся Мовчун – ще й серйозний мовознавець. Вона укладає словники: і академічні, і для учнів. На українському радіо письменниця веде авторську передачу «Цікаве мовознавство» для школярів.

Леся Мовчун народилася 1969 року в учительській родині в Києві. Щоліта на канікулах у мальовничому подільському селі на Вінниччині дівчинка прислухалася до співучого українського слова й відкривала його чари. Тому й не дивно, що її професією стало вивчення рідної мови.

Для дітей Леся Мовчун написала збірки «Неслухняні яблучка», «Чепуриться черепаха», «Для чемних ведмежат», «Кактусове королівство», «Ви такого ще не чули» та ін.

А ще в неї є своя рубрика «Наш скарб – рідна мова» в журналі «Барвінок», куди їй сотні дітей пишуть листи із запитаннями про мову та відповідями на її завдання. Тож і ви зможете поспілкуватися з письменницею, написавши їй листа в «Барвінок».

Фізкультхвилинка

5. Гра «Творча майстерня»

Клас ділиться на групи «Історики», «Мистецтвознавці», «Театральні експерти», «Пошуковці» для групування та презентації матеріалів до теми.

Група «Історики»

Повідомлення «Історія театру»

Театральне мистецтво України бере початок із глибокої давнини. Наші предки навіть у круговерті щоденних своїх проблем намагались знаходити час для того, аби з головою зануритись у світ перевтілень. Ще в народних іграх, танцях, піснях та обрядах розігрувалися сцени з життя. Вже в XI столітті своїми театральними виставами уславилися скоморохи, елементи театральної дійства були й в церковних обрядах, коли діти долучались до Різдвяних вистав. Про це свідчать фрески Софійського собору в Києві.

Перші зразки драми виголошували прилюдно учні братських шкіл. І вже у вісімнадцятому столітті на Наддніпрянщині народилися перші театральні осередки. Пізніше в Києві (1806), Одесі (1809), Полтаві (1810) з'являються перші театральні споруди.

Становлення класичної української драматургії пов'язане з іменами І. Котляревського, який очолив театр у Полтаві, та Г. Квітки-Основ'яненка, який організував діяльність театру в Харкові.

У другій половині XIX ст. в Україні поширився аматорський (любительський) театральний рух. В аматорських гуртках розпочинали творчість видатні діячі українського театру – драматурги і режисери Михайло Старицький, Марко Кропивницький та Іван Карпенко-Карий. Велика роль у розвитку українського театру належить видатній родині Тобілевичів. Провідною зіркою українського театру того часу була Марія Заньковецька.

«Українська сцена – це я», – могла сказати про себе видатна театральна актриса трагедійного, комедійного та музичного жанрів М. Заньковецька (1854–1934).

Дивлячись на її гру, глядачі плакали і сміялись, і ніхто не міг подумати, що Марія Костянтинівна не мала професійної освіти. З шістнадцяти років вона брала участь в аматорських виставах. Спеціально для актриси М. Кропивницький і М. Старицький писали та ставили п'єси.

За роки незалежності в Україні з'явилося багато нових театрів. Українське драматичне мистецтво стає відомим і в Європі.

Група «Театральні експерти»

Повідомлення «Київські театри»

Національна опера України ім. Т. Г. Шевченка

Національна опера України імені Тараса Шевченка – видатний творчий колектив, який увібрав у себе найкращі традиції української культури у призмі історичних подій.

Зведення сучасної будівлі театру у стилі французьке відродження розпочалося у 1898 році за проектом Віктора Шретера.

У серпні 1918 р. були поставлені, перекладені українською мовою опери: «Галька», «Фауст», «Травіата», «Черевички», «Казки Гофмана», «Богема», «Продана наречена», «Русалка», «Сільська честь», «Жидівка», «Мадам Батерфляй».

У післявоєнний період актори театру нагороджені Державною премією ім. Т.Г. Шевченка, а постановка Анатолія Шекера балету «Ромео і Джульєтта», здійснена у 1971 році, була відзначена медаллю ЮНЕСКО як найкраща інтерпретація твору С. Прокоф'єва.

Імена київських митців з'являються на афішах багатьох зарубіжних театрів. Анатолій Кочерга та Вікторія Лук'янець співають тепер на найпрестижніших оперних сценах Європи. З тріумфом виступають у Метрополітен-опера та Нью-Йорк Сіті-опера Володимир Гришко, Михайло Дідик. Вистави київської трупи із захопленням слухали і дивились в останні роки у Німеччині, Франції, Швейцарії, Канаді, США, Мексиці, Данії, Іспанії, Італії, Японії, Польщі, Угорщині, Австрії, Голландії.

Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка

Історія театру Франка, як і історія будівлі, у якій він розташований, насичена великою кількістю імен та подій. Приміщення театру збудоване у 1898 році на Миколаївській площі, що з'явилась на місці засипаного ставка, в межах маєтку київського професора Ф. Ф. Мерінга.

Театр ім. І. Франка заснований у Вінниці 1920 року під керівництвом Гната Юри. У 1923 році театр був запрошений у Харків. А влітку 1926 року театр переїжджає до Києва.

Над музичним оформленням вистав працювали К. Данькевич, Л. Ревуцький, О. Білаш, М. Скорик та інші композитори. Указом Президента України від 11 жовтня 1994 року театру надано статус Національного. Від кінця 2001 року до 2012 року театр очолював відомий народний артист України Богдан Ступка.

Київський національний академічний театр оперети

Київський національний академічний театр оперети знаходиться в приміщенні колишнього Троїцького народного дому, збудованого на початку ХХ-го століття на благодійні кошти.

Сучасна реконструкція театру проектувалася групою архітекторів під керівництвом лауреата Шевченківської премії Е. М. Бикова.

У приміщенні Народного Троїцького дому 1907 року М. Садовським був заснований перший стаціонарний український театр. Корифеї, які працювали в театрі від початку свого існування, – визначні постаті не лише в театральній, а й у громадсько – політичній сфері, які працювали в ім'я становлення української національної свідомості – Марія Заньковецька, Марко Кропивницький Панас Саксаганський, Микола Садовський, та інші. Саме в Київській опереті свого часу відбулася прем'єра вистави «Наталка Полтавка» видатного українського композитора Миколи Лисенка.

Київський Державний Академічний театр ляльок

Театр заснований 27 жовтня 1921 року при Київському театрі для дітей ім. Івана Франка (сьогодні Театр юного глядача на Липках).

У 1946 році І Премія на Всеукраїнському огляді театрів ляльок, на якому було показано виставу «Вовк та семеро козенят» у постановці Я. Жовинського. Надзвичайно високий професійний рівень акторського складу театру дозволяє здійснювати будь-який задум режисера і драматурга. Результатом щоденної наполегливої і напруженої праці творчого колективу театру є великий

репертуар, де представлені кращі здобутки української та світової лялькової драматургії. З 1991 року виступають організаторами Міжнародних фестивалів театрів ляльок, в яких брали участь видатні терти ляльок з багатьох країн світу, а саме Бельгії та Австрії, Канади та Словаччини, Фінляндії та Японії, Китаю, Швеції. 30 жовтня 2002 року Рішенням Колегії Міністерства культури і мистецтв України за видатний внесок у розвиток українського театрального мистецтва Київському державному театру ляльок надано статус академічного театру.

Київський муніципальний академічний театр опери та балету для дітей та юнацтва

Історія театру почалася в червні 1982 р.

На сцені Оперної студії консерваторії ім. П. І. Чайковського театр дебютував трьома виставами: дитяча фантастична опера М. Лисенко «Зима і Весна», балет «Мальчиш-кибальчиш» М. Сильванського, опера-казка «Чарівна музика» М. Мінкова.

Великою заслугою театру є включення в репертуар великих творів кантато-ораторіального жанру: «Реквієм» Морцарта, «Stabat mater» Россіні, «Карміна Бурана» Карла Орфа і «Реквієм» Альфреда Шнітке.

Київський муніципальний академічний театр ляльок

Київський муніципальний академічний театр ляльок, як самостійна творча одиниця, виник на основі філіалу Республіканського театру ляльок, що був заснований в 1981 році. Самостійно колектив розпочав свою діяльність 31 серпня 1983 року. Лише в 1997 році колектив оселився в приміщенні колишнього кінотеатру «Ровесник», неподалік від станції метро «Чернігівська», де знаходиться і до сьогодні.

Видатною подією для колективу стало надання нашому театру статусу Академічного. Це відбулося 17 жовтня 2007 року.

Репертуар Київського муніципального академічного театру ляльок складають казки народів світу. Колектив здійснює постановки за відомими творами Вільгельма Гауфа, Шарля Перро, братів Грімм, Астрід Ліндгрєн, Алана Мілна, Ганса Крістіана Андерсена, а також за творами українських відомих драматургів: Всеволода Нестайка, Григорія Усача, Юфима Чеповецького та інших.

Київський академічний театр юного глядача на Липках

Київський академічний театр юного глядача на Липках найстаріша й традиційно головна театральна сцена міста для глядачів дитячого віку.

Був заснований 1924 року Олександром Соломарським та Іриною Дєєвою, композитором І. Віленським як Державний театр для дітей ім. І. Я. Франка. Перша прем'єра – «Мауглі» за Р. Кіплінгом – відбулася 8 листопада.

Починаючи від 1954 року Київський театр юного глядача розмістився в історичній частині столиці України – на Липках на Печерську.

Повідомлення «Ти в театрі»

До театру приходять завчасно (за 15-20 хвилин до початку вистави), щоб спокійно здати свій одяг у гардероб, відшукати своє місце. Відвідини театру – це маленьке свято, тож подбайте про своє вбрання та зовнішній вигляд.

✓ Якщо хлопчик і дівчинка йдуть між рядами до своїх місць, то хлопчик має бути попереду.

✓ Якщо ряд вільний, глядачі йдуть, повернувшись обличчям до сцени, якщо ні, проходити потрібно обличчям до тих, хто вже сидить.

✓ Уникайте шуму, коли сідаєте або підіймаєтесь зі свого місця.

✓ Не розмовляйте під час вистави.

✓ Не схиляйте голову один до одного, бо це заважає тим, хто сидить за вами.

✓ Із зали не можна виходити під час вистави без крайньої потреби.

✓ Під час вистави не можна їсти.

Група «Мистецтвознавці»

Повідомлення «Актор та його робота»

Актори – це виконавці ролей у театральних виставах. Виконувати ролі – незвичайна робота, це мистецтво створювати на сцені образ людини, дійової особи п'єси. Зіграти роль, – а вона може бути позитивною чи негативною, – означає перевтілитися у свого героя.

Актори – дуже спостережливі люди, у них добре розвинена увага, пам'ять, здатність яскраво виявляти почуття і переживання, тобто емоції. Основним в акторській професії є також уміння володіти словом. Актори повинні говорити сценічною мовою. А це уміння теж мистецтво, якого навчаються; в театральних вузах навіть викладають такий предмет – культура й техніка мовлення.

Та найосновніше для актора – це талант. Звідки він береться? Невже його дарує природа тільки своїм улюбленим, чи його можна самому розвинути в собі? Окрім природних даних, талант розвивається наполегливою працею, спеціальними вправами. Бути актором – означає від спектаклю до спектаклю складати іспит глядачам. Такі іспити складалі тільки на «відмінно» видатні українські актори.

Група «Пошуковці»

Повідомлення «Театральні терміни»

Антракт – перерва між відділами концерту чи діями вистави.

Артист – той, хто публічно виконує твори мистецтва; ще – той, хто досяг високої майстерності в чомусь.

Афіша – оголошення про якусь подію (спектакль, концерт, збори), що вивішується на видному місці.

Вистава – показ п'єси, опери, балету тощо; спектакль.

Гардероб – приміщення в установі, театрі тощо, де зберігається одяг відвідувачів.

Партер – нижній поверх залу з місцями для глядачів.

Сцена – спеціальна площадка, місце, де відбувається вистава.

Театр – установа, організація, що здійснює сценічні вистави з певним колективом артистів, а також приміщення, де відбуваються вистави.

Фойє – приміщення у театрі, кіно, клубі тощо, призначене для перебування глядачів під час антракту (перерви).

Театральне мистецтво – це вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою сценічної дії акторів перед глядачами.

Актори – це виконавці ролей у театральних виставах.

Декорація – це оформлення художником сцени і спектаклю як місця дії.

Костюмер – працівник театру, який готує костюми до вистави.

Вчитель. Молодці, діти, добре попрацювали наші групи. Зібрали дуже цінний матеріал, який буде зберігатися у класі.

6. Динамічна хвилинка

Гра «Пантоміма»

Продумай, якого героя хочеш зобразити

Намагайся лише рухами, жестами, мімікою показати свого героя так, щоб однокласники його вгадали

Гра «Упізнай героя»

✓ Ясноока, горнолика – ... (Джоан)

✓ Юна – ... (Ніколь)

✓ Мудрий – ... (король)

✓ Хитренька – ... (фея)

✓ Бідолашний – ... (Принц)

✓ Кмітливі – ... (принцеси)

7. Виступи учнівських груп (театральних колективів).

Вистава Л. Мовчун «Горіхові принцеси».

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Підсумкова бесіда

– Хто автор п'єси-казки «Горіхові принцеси»?

– Яка головна думка цього твору?

– Які почуття викликав у вас цей твір?

– Хто позитивні герої казки, хто негативні?

– Кому ви співчували?

– Чиї дії засуджували?

– Доведіть, що «Горіхові принцеси» – чарівна казка.

– Яку інформацію про театральне мистецтво ви отримали сьогодні, що була вам невідома?

V. Підсумок уроку

Молодці, діти. Ви добре впоралися зі своїми завданнями. Ваша робота заслуговує на шквал аплодисментів. Герої цієї казки навчають нас бути справжніми друзями, завжди приходити на допомогу тому, хто потрапив у біду і вірити у те, що добро завжди перемагає зло. Адже недаремно відома українська поетеса Л. Костенко сказала такі слова: «Віддай людині часточку себе. За це душа поповнюється світлом».

На завершення уроку хочу надихнути вас на продовження вашої творчої мистецької діяльності словами Л. Мовчун.

«Творчість для мене – це форма існування думки. Думка – це озвучений образ. А образ – маленький атом мосі внутрішньої галактики». **Л. Мовчун**

Оцінювання творчої діяльності учасників груп.

*Мовчан Людмила Миколаївна,
вчитель початкових класів
Рокитнянської ЗОШ I-II ст. № 5*

1.10. Предмет: Літературне читання

Клас: 3

Розділ: Світ поезії. Поетична збірка

Тема. Вище України тільки небо. Петро Осадчук «Стежка»

Мета: ознайомити учнів з творчістю українського поета Петра Осадчука, розкрити красу і своєрідність його поезії; вдосконалювати навички свідомого виразного читання поетичних творів; вчитися визначати настрій вірша; навчати аналізувати його зміст, уявляти описані картини, розмірковувати над текстом; розвивати спостережливість, творчу уяву, чуття поетичного слова, асоціативне мислення; виховувати любов до рідного краю.

Обладнання: картки із завданнями, шифрограми, картки до гри «Морський бій», Науменко В. О. «Літературне читання» – підручник для 3 класу, словник синонімів.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Ось дзвінок сигнал нам дав –

Працювати час настав.

Тож і ми часу не гаймо,

Урок літературного читання починаймо.

Створення позитивного настрою

– Погляньмо одне на одного, усміхнемося, подумки побажаємо добра. Сподіваюся, що ми зуміємо створити на уроці ситуацію успіху. Щоб наша праця була плідною, слід дотримуватись деяких правил, пригадаймо їх:

1. Правило піднятої руки.
2. Дружня співпраця у парах, групах.
3. Уважно слухати вчителя і учнів.
4. Активно і творчо працювати.

II. Мовленнєва розминка

Урок продовжим без зупинки

З мовленнєвої розминки.

1. Відгадування загадки

У Негоди-Непогоди

Із дірками торби.

Як вона в них воду ллє,

То із неба що іде?*(Дощ)*

2. Артикуляційна вправа. Промовляння чистомовки за вчителем

Ила-ила-ила – хмара сонечко закрила.
Ім-ім-ім – прокотився грім.
Ощ-ощ-ощ – і полився дощ.
Щу-щу-щу – раді люди всі дощу.
Ай-ай-ай – буде гарний урожай.

3. Робота над скоромовкою

Гра «Дощик»

Пішли рясні дощі. Забули про плащі.
Ловилися лящі, Та що їм ті дощі,
А хлопці – мов хлющі: Коли такі лящі!

Діти читають хором:

- ✚ накрапає дощ (*тихо*);
- ✚ дощ пускається сильніше (*голосніше*);
- ✚ злива (*голосно*);
- ✚ дощ слабшає (*тихіше*);
- ✚ дощ припиняється (*читання припиняється*).

4. Робота над загадкою. Вправа для розвитку мовної догадки

– Прочитайте загадку, подумки переставляючи букви.

От пярма, от ірвна, от укрта,

Опевед етеб оп свіх всіхат.

Опичантеься з опораг

Езбікеннча яц ... (*дорога*).

– До слова **дорога** доберіть синоніми. (*Записую на дошці.*)

Дорога, шлях, путь, стежка, стежечка, тропа, стезя.

III. Перевірка домашнього завдання

IV. Мотивація навчальної діяльності.

Повідомлення теми і мети уроку

1. Шифрограма

– За окремими фрагментами складіть висловлювання відомого поета.

1) вище	5) але	9) над
2) небо	6) України	10) тільки
3) Україною –	7) Україна!	
4) небо,	8) й	
- Самоперевірка: 95 48 14 36 84 18
– 79– 38+ 31– 28– 55+ 19

Відповідь. Вище України тільки небо, але й небо над Україною – Україна!

Зразок розв'язування

Виконуємо обчислення, вказані у самоперевірці

$$95 - 79 = 16, \quad 36 - 28 = 8,$$

$$48 - 38 = 10, \quad 84 - 55 = 29,$$

$$14 + 31 = 45, \quad 18 + 19 = 37.$$

Використовуючи по порядку цифри одержаних чисел

16, 10, 45, 8, 29, 37,

побачимо, що фрагменти треба розмістити так:

1, 6, 10, 4, 5, 8, 2, 9, 3, 7.

Вище України тільки небо, але й небо над Україною – Україна!

– Хто є автором цього вислову? Дати відповідь на це запитання допоможе гра «Морський бій».

2. Гра «Морський бій»

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
А	Б	Е	Л	А	Ш	Ф	Є	К	З
Б	П	Ю	Я	С	Й	Ч	М	Ц	О
В	Г	Н	Р	Ж	Я	И	Д	О	Р
Г	Ї	С	А	В	У	Ґ	Ь	З	Х
Д	Ч	Х	Е	К	Т	У	Є	У	К
Е	У	І	Д	П	Щ	А	Ф	Б	Т

Е-4	А-2	Д-5	В-3	Б-9
П	Е	Т	Р	О

В-8	Г-2	А-4	В-7	Б-6	Е-1	Д-9
О	С	А	Д	Ч	У	К

3. Робота над загадкою

– А слово – відгадка підкаже назву твору, який ми будемо читати.

Серед будинків, дерев і калюж

В'ється стрічка, наче вуж.

На плазує, не іде,

А усіх кудись веде. (Стежка)

4. Вступне слово вчителя

Засперечалися дітки, яка стежка найкраща.

– До крамнички, бо там є цукерки.

– Ні, до школи, бо там є дітки.

– Ні, до річки, бо там можна скупатися.

– Ні, в садок, бо там є груші, яблука.

– Ні в поле, бо там просторо...

Аж тут приспіла мама.

Дітки й питають, яка стежка найкраща?

– Додому, дітки. До рідної хати. (Д. Чередниченко)

– Багато різних стежинок є на землі. Чимало цікавого можуть вони нам розповісти. Одні ведуть у далекі незвідані світи, інші – до заповітної мрії.

У кожного своя стежка, кожний вибирає сам, якою вона буде і де проляже.

– А сьогодні на уроці ми пройдемо поетичною стежинкою, якою поведе нас Петро Ілліч Осадчук, спробуємо відкрити для себе творчість цього талановитого українського поета, котрий визначив сенс свого життя лише одним реченням: «Вище України тільки небо, але й небо над Україною – Україна!»

V. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

1. Біографічна довідка

Вперше Петро Осадчук (2 грудня 1937 р. – 8 жовтня 2014 р.) глянув на цей кольоровий світ у селянській сім'ї села Острівці на Івано-Франківщині. З важкого повоєнного дитинства запам'яталося, як з однолітками блукав у лісі, де не тільки слухав пташиний щебет, а й шукав грибів і диких ягід, як ходив з матір'ю в поле, прилучаючись до хліборобської праці. А вечорами при гасовому каганці зачитувався книжками.

Інтерес до поезії зродила в нього шкільна самодіяльність, у якій брав участь як читець-декламатор вже з другого класу. Учнівські концерти в березневі Шевченківські дні, сповнені хвилюючих віршів великого Тараса, чи не перші зронули в юну душу відчуття поетичного слова. Після закінчення Одеського університету почав трудове життя учителем української мови у сільській школі. Педагогічні здібності та робота на освітянській ниві допомогли йому просто і цікаво писати для малих читачів.

2. Опрацювання статті про поета (с. 116–117)

Гра «Рибки». Самостійне мовчазне читання статті учнями

- Як поет визначив сенс свого життя? Як ви розумієте ці слова?
- Які збірки написав поет для дітей?

Фізкультхвилинка

4. Опрацювання вірша П.Осадчука «Стежка» (с.117)

1) Читання вірша вчителем

- Який настрій передав автор у вірші?
- Яку картину ви уявляли, слухаючи вірш?

2) Словникова робота

а) Читання стовпчиків слів «луною» за вчителем:

заллю	зрівняюся
прудко	згодом
дзвенів	захлюпоче
молодчин	барабанів
щодуху	в супрязі

б) Робота в парах (на картках).

З'єднайте слово з його тлумаченням.

Прудко –	пізніше, потім.
В супрязі –	скло в рамі вікна, дверей.
Згодом –	дуже швидко.
Шибка –	разом, спільно об'єднавшись.

3) Робота над виразністю читання вірша

- Який основний тон виберете для читання вірша?
- У якому темпі будете його читати?
- З якою інтонацією прочитаєте слова дощу?

4) Виразне читання вірша учнями. Читання «ланцюжком»

5) Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання

- Як хлопчик тікав від дощу?
- Хто прийшов йому на допомогу?
- Чому він дякував стежці?
- Чому розізлився дощ?
- Як поет описав дощ?
- З приводу чого хлопчина висловлює жаль?

6) Вправи на розвиток швидкості читання

а) Гра «Дочитай рядок вірша».

Діти знаходять і дочитують рядок до кінця: «Я заллю ...», «Але стежка ...», «під ногами ...», «І тому в ...», «І вона ...», «Жаль, ...».

б) Гра «Розвідники»

- Скільки разів автор вживає слово «дощ»? (3 рази.)
- А скільки разів згадує про стежку? (5 разів.)

в) Знайдіть слово, якому відповідає така звукова модель: [– о/=: о] (заллю). Доберіть до цього слова спільнокореневі слова (лити, проллещ, ллють, проливний).

г) Знайдіть у вірші уособлення (дощ хапав; стежка навчила; дощ не зміг піймати; стежка плаче, тремтить; сонце впурхнуло.)

д) Гра «Знайди риму» (до хати – за п'яти, щодуху – над вухом, водою – тобою, хлопче – захлюпоче, в шибку – швидко ...).

7) Робота в групах. Доберіть рядки вірша до малюнків

Я домчав– таки до хати –
дощ не зміг мене піймати.
І тому зі злості в шибку
барабанив швидко– швидко.

Але згодом до кімнати
сонце впурхнуло крилате.

І тому в супрязі з вітром
нагинав додолу віти.

Біг я стежкою до хати –
дощ хапав мене за п'яти.

5. Робота за ілюстрацією

- Подивіться на ілюстрацію до цього вірша. Можемо ми її віднести до всього твору чи до якоїсь його частини?

- Що художник зобразив на картині?
- Що він намалював у центрі картини? Удалині?
- Які фарби обрав? Який настрій вони створюють?
- Опишіть картину, використовуючи рядки з вірша.

8) Розвиток зв'язного мовлення. Складання сенкану

Рядок 1 – тема (1 слово – іменник);

рядок 2 – опис теми (2 прикметники);

рядок 3 – дія, пов'язана з темою (3 дієслова);

рядок 4 – ставлення до теми (речення з 4-х слів);

рядок 5 – синонім теми, резюме.

Стежка

Вузенька, найкраща.

Звивається, виринає, біжить.

Веде до рідної домівки.

Поетична стежа.

VI. Підсумок уроку

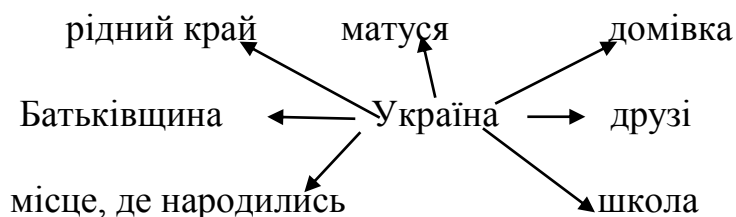
– Вирина стежина рідна

З теплої трави ...

Мати наша – Україна,

Не забудьте ви!

1) **Вправа «Що для мене Україна»**(побудова асоціативного куща).

2) Вправа «Коло єднання»

Кожен із нас є частинкою великого українського народу. Станьмо всі у коло і по чергово назвімо те, що нас єднає, робить патріотами, які готові віддати свої сили, знання, навіть життя за Україну, які не дозволять, щоб Вітчизну підкорили, поставили на коліна.

Ми в серцях розтопимо лід,

Штучно створені зруйнуємо стіни!

Так, ми різні – Південь, Захід, Схід,

Та всі разом – народ України!

VII. Домашнє завдання: виразно читати вірш.

*Солдатенко Тетяна Михайлівна,
вчитель початкових класів,
Саливінківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Васильківського району*

1.11. Предмет: Літературне читання

Клас: 3

Розділ: Візьму перо і спробую

Тема уроку. Позакласне читання. Література рідного краю. Життєвий і творчий шлях земляка Миколи Тарана.

Мета уроку: ознайомити дітей з літературою рідного краю, із творчістю земляка-дослідника Миколи Полікарповича Тарана; зацікавити творчістю людей, митців, письменників рідного краю; розвивати зв'язне мовлення і навички виразного читання; вчити учнів образно сприймати героїв твору та вмінню інсценізувати; формувати вміння виступати перед аудиторією, висловлювати оцінні судження, добирати найяскравіші переконливі факти для аргументації думок; сприяти формуванню сміливості та відваги, людяності як визначальних рис особистості; виховувати почуття патріотизму, любові до рідного краю, почуття гордості за своїх земляків; прищеплювати любов і повагу до творчості земляків.

Обладнання: виставка збірок поетів та письменників Васильківщини, портрет Миколи Тарана, український вишитий рушник, виставка книг письменника, ілюстрації до творів, костюми та декорації для інсценізації уривку твору, квіти та сувеніри для автора.

Тип уроку: нестандартний, урок-захист проекту.

Тема проекту. Життєвий і творчий шлях земляка Миколи Тарана.

Тип проекту: пізнавально-творчий, індивідуально-груповий.

Об'єкт пізнання: життя і творчість Миколи Полікарповича Тарана.

Мета: поглибити знання учнів про життєвий і творчий шлях видатного земляка; ознайомити з його творчим доробком.

Завдання: спонукати дітей до самостійного пошуку цікавих фактів із його життя, книг; розвивати зв'язне мовлення і навички виразного читання; прищеплювати любов і повагу до творчості земляків.

Спосіб розв'язання проблеми: робота з бібліотечним каталогом, ознайомлення з довідковою літературою, спілкування з людьми, які працювали з Миколою Тараном, власна творча робота.

Освітній продукт: колективно створений ілюстрований збірник «Наш земляк – Микола Таран».

Склад учасників проекту: учні, учитель, бібліотекарі, батьки.

План виконання проекту

I етап. Підготовчий

1. Обговорення в класі ідеї проекту.

2. Визначення теми і мети проекту.

II етап. Планування проектної діяльності

1. Висловлювання міркувань щодо шляхів виконання проблеми.
2. Формування творчих груп. Розподіл доручень, отримання завдань:
«Літературознавці» – знайомляться з творами автора;
«Літературні критики» напишуть власні відгуки до прочитаних творів;
«Ілюстратори» намалюють ілюстрації до оповідань;
«Актори» інсценізують уривок із книжки.
3. Визначення форми презентації результатів проектної діяльності.

III етап. Реалізація проекту

1. Складання групою плану роботи над проектом.
2. Робота в бібліотеці з картотекою.
3. Самостійне читання творів Миколи Тарана.
4. Написання відгуків до творів.
5. Малювання ілюстрацій до оповідань.
6. Актори вивчають ролі дійових осіб уривку твору, проводять репетиції.
7. Аналіз та опрацювання зібраних матеріалів у групах. Оформлення проекту.

IV етап. Підсумок проектної діяльності

1. Підготовка і захист проекту.
2. Оцінювання проектної діяльності за визначеними критеріями. Аналіз успіхів і невдач. Висновки.
3. Критерії оцінювання проектної діяльності:
 - активність учасників проекту;
 - глибина розкриття проблеми;
 - характер спілкування членів групи;
 - практична цінність результату;
 - мовленнєвий рівень учнів під час презентації проекту.

Захист проекту – хід уроку

I. Організаційний момент. Створення сприятливої атмосфери

Учитель. Я всміхаюсь сонечку.

Діти. Здрастуй золоте.

Учитель. Я всміхаюсь квіточці.

Діти. Хай вона росте.

Учитель. Я всміхаюсь дощику.

Діти. Лийся, мов з відра.

Учитель. Гостям усміхаюся.

Діти. Зичу їм добра.

II. Створення емоційного настрою

Учитель. На уроці ми:

Діти. (читають запис на дошці)

Уважні,

Розумні,

Організовані,

Кмітливі!

– Сідають ті, хто народився взимку.

- Сідають ті, хто народився навесні.
- Сідають ті, хто народився у літню спеку!
- Сідають ті, хто народився осінньою дниною!

III. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми та мети уроку

1. Бесіда

– Сьогоднішній урок позакласного читання, присвячений літературі рідного краю.

- Що таке література?
- А що таке рідний край?
- Для нас що є рідним краєм?

2. Асоціативний куш

– З якими словами асоціюються у вас слова «Життєвий і творчий шлях земляка Миколи Тарана» (під записом теми уроку записується «павутинка» пояснень).

3. Повідомлення теми і мети уроку

– Сьогодні у нас буде незвичайний урок позакласного читання. Адже до нас на урок прийшов відомий наш земляк із селища Гребінок Микола Полікарпович Таран. Це людина – дослідник історії нашого краю, письменник нашого краю, активіст нашого краю. Сьогодні цій людині ми присвячуємо проект, який ми готували не один місяць. У цьому проекті працювали і «Біографи», які ознайомилися із біографією Миколи Полікарповича Тарана, і «Літературознавці», які читали твори автора, і «Літературні критики», які написали власні відгуки до прочитаних творів, і «Ілюстратори», які намалювали ілюстрації до творів, і «Актори», які інсценізували уривок із твору Миколи Полікарповича Тарана. А результати нашої спільної роботи ми оцінимо в кінці уроку.

IV. Узагальнення і систематизація знань

1. Звіт про результати першої групи

Виступ групи «Біографів»

1 учень

Микола Полікарпович Таран усе життя живе на прадідівській землі у селищі Гребінки Васильківського району Київської області. Поважні і мудрі літа його написали непросту і яскраву долю патріота-народника. Відчайдушний правдолюб, безкомпромісний політик, краєзнавець-романтик, своєю активною життєвою позицією не всім угодний. Хлібороб із діда-прадіда – працював головним зоотехніком, керував відділом, був профспілковим головою та органічно поєднував основну роботу з громадською.

2 учень

Спочатку Микола Полікарпович був головою Гребінківського територіального Товариства української мови імені Т.Г. Шевченка, що на той час прирівнювалося до політичної партії. Пізніше – співзасновник Селянської демократичної партії України, член її політради та голова ревізійної комісії, редактор і видавець газети «Сільський майдан». Делегат позачергової конференції Товариства української мови ім. Т.Г. Шевченка, делегат Конгресу національно-демократичних сил України, делегат першого та другого

Всесвітнього форуму українців, гість позачергової сесії Верховної Ради України XII скликання, яка проголосила Декларацію про державний суверенітет України, член Центральної виборчої комісії 1989–1994 років, мав честь особисто вітати першого Президента України Л. М. Кравчука. 1996 року балотувався кандидатом у депутати до Верховної Ради України.

3 учень

Микола Полікарпович – онук військового моряка Федора Ілізоровича Тарана з крейсера «Ізумруд». За мужність і героїзм дід був відзначений Георгіївським Хрестом із рук самого імператора Миколи II. Микола Полікарпович – син простого селянина Полікарпа Федоровича Тарана, який пройшов три війни. З третьої повернувся з перемогою і орденом бойового Червоного Прапора. Та ще з контузією, тяжкохворий, і з надією на мирне життя, а прожив лише кілька місяців, тому тема війни горіла болючим вогнем у серці Миколи Полікарповича ще з ранніх літ. Та чи міг він, чи й хто-небудь з нас сподіватись, що жахи війни знову торкнуться нашої держави? То ж «з-під пера» Миколи Тарана знову виходять твори, сповнені болем і жалю, надії і сподівань на краще майбутнє – майбутнє без війни...

4 учень

Наймолодший у родині він залишився біля матері, коли старші пішли на власний хліб. У той час ніщо так не цікавило підлітка, як газетні новини. Мати, Варвара Лаврентіївна, приносила їх із контори відгодівельного комплексу, де працювала. А місцеві новини хлопчина дізнавався з районної газети «Прапор Леніна». Кілька днів вона висить під склом у центрі Гребінок для громадського читання, а потім десь зникає. І досі, напевне, ніхто не знає, що то була справа рук майбутнього краєзнавця. Вчився добре, легко давалися точні науки, любив історію, географію, а з премудростями української граматики доводилося попотіти. Старшокласником мріяв стати журналістом, письменником, навіть успішно склав іспити на факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

5 учень

Його громадська діяльність відзначена численними Почесними грамотами різного рівня, Подяками, відзнаками. Орденом «За заслуги III ступеня» з рук найвищих посадовців і відзнакою Святішого патріарха Київської і всієї Русі Філарета, нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого IV ступеня. До 400-річчя рідних Гребінок удостоєний звання «Почесного мешканця селища».

2. Звіт про результати роботи другої групи

– Роками виплекана потреба Миколи Полікарповича нести правду в народ спонукала до політичного самвидаву «Земля і воля», яка згодом трансформувалась у легальну громадсько-політичну газету «Сільський майдан». Її, як засновник 1991 року Селянської демократичної партії України М. П. Таран видавав за власний кошт впродовж п'яти років. Колосальним історичним розвідкам М. Тарана, систематизованим в історичні нариси про населені пункти над річкою Протокою (історична назва Великий Рут) від села Пинчуки до Ротка на Житомирщині, можна позаздрити. Матеріалів зібрано на десятки тисяч друкованих сторінок. Тільки рідні Гребінки тягнуть на тисячу. А вийшло друком тільки п'ять.

«Літературознавці» по черзі презентують книги з виставки.

Перечитування окремих найцікавіших, на думку дітей, місць із творів (учні роздають ксерокопію уривку твору на кожну парту і учні самостійно читають).

3. Звіт про результати роботи третьої групи

«Літературні критики» зачитують власні відгуки до прочитаних творів.

4. Звіт про результати роботи четвертої групи

«Ілюстратори» прикріплюють на дошці власні ілюстрації до творів Миколи Полікарповича Тарана.

V. Фізкультхвилинка (виконання пісні з імітацією рухів)

БАРВИ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

(Слова О.Вратарьова, музика О.Злотника)

Ми веселі маляри,
Що ранкової пори
Размалюєм рідну землю
У святковій кольорі.

Наші барви чарівні
Наче іскри запальні,
Кожна барва наче пісня
Української землі.

Приспів:

Райдуга-веселка нам допомагай,
Кольори веселі дітям роздавай.
Буде небо синє, ниви золоті,
Буде в Україні радісно завжди.

Буде сонячний розмай,
І Карпати, і Дунай,
Зелен гай, і чисте поле,
І далекий небокрай.

Наші барви чарівні
Наче іскри запальні,
Кожна барва наче пісня
Української землі.

5. Звіт про результати роботи п'ятої групи

«Актори» інсценізують уривок з книги Миколи Тарана «У полум'ї Великої війни».

Дійові особи: автор 1, автор 2, автор 3, дівчинка, батько, бабуся, комбат, солдати.

Автор 1. Наша хата стояла поряд з дорогою Київ–Біла Церква. В останні дні 1943 року по ній безперервно рухались в обидві сторони багато німецьких

танків та машин. Вона дуже сильно обстрілювалася радянською артилерією та авіацією. Аби не потрапити під обстріл люди ховалися в погребях.

(Кілька учнів імітують дії).

Автор 2. В нас також був великий погріб, якого батько зверху ще покрив у два шари колодами і ми всією родиною та з ближніми сусідами сиділи більше доби в погребі. Коли зверху доносилися вибухи бомб та снарядів жінки хрестилися та молилися Богу. Та враз наступила тиша ...

(«Актори» хрестяться, переглядаються між собою)

Дівчинка. Що могло статися?

(«Батько» мовчки підходить до драбини і лізе вгору, роздивляється в усі сторони).

Батько. То це ж наші! Вилазьте всі наверх!

(Всі біжать до солдат. Жінки стають на коліна і моляться. Солдати вітаються з людьми помахами своїх рук. Бойовий командир іде попереду тримаючи руку під козирок. Бабуся з іконою в руках, спотикаючись, іде назустріч і падає на коліна. Комбат поцілувавши ікону піднімає легенько бабусю з колін і притуляє до грудей).

Автор 3. То було неймовірне видовище. Всі плакали, обіймалися та розпитували солдатів чи випадково хто з них не зустрічав їхніх рідних на фронтових дорогах і заодно запрошували їх до своїх хат, де пригощали як своїх найдорожчих гостей.

VI. Оцінка роботи груп. Інтерв'ю з Миколою Полікарповичем Тараном

1. Оцінювання проектної діяльності за визначеними критеріями:

- активність учасників проекту;
- глибина розкриття проблеми;
- характер спілкування членів групи;
- практична цінність результату;
- мовленнєвий рівень учнів під час презентації проекту.

2. Розповідь Миколи Полікарповича Тарана

3. Запитання учнів до письменника

VII. Домашнє завдання

– Всі матеріали, які ми зібрали під час проектної діяльності ми складемо у книжку-збірку «Наш земляк – Микола Таран», а от доповнити її ви можете записаними спогадами своїх бабусь чи дідусів, так як це робить не один рік Микола Полікарпович.

VIII. Підсумок уроку

1. Вправа «Незакінчені речення»

Мій рідний крає багатий талантами – ...

На уроці я більше дізнався...

Мені було цікаво дізнатися...

Мене найбільше здивувало...

У вільний час я обов'язково почитаю ...

Я завжди пам'ятатиму...

Для того, щоб мій край прославився у віках, я обов'язково...

2. Побажання автору

3. Вручення Тарану М.П. квітів та сувенірів, які виготовили учні класу.

*Зінченко Наталія Володимирівна,
вчитель початкових класів
Макарівського НВК
«Загальноосвітня школа
I-III ступенів – природничо-
математичний ліцей»*

1.12. Предмет: Літературне читання

Клас: 3

Розділ: Прийди, весно, з радістю!

Тема: Михайло Стельмах «Гуси-лебеді летять»

Мета: ознайомити учнів з життям і творчістю українського письменника Михайла Стельмаха, з уривком із повісті «Гуси-лебеді летять»; вчити аналізувати прочитане, удосконалювати навички читання, збагачувати словниковий запас учнів; розвивати вміння висловлювати власну думку; виховувати чуйне й бережне ставлення до птахів, любов до рідного краю.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: підручник «Літературне читання» (О.Я. Савченко, 2013 р.), плакати, презентація.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку

Вчитель демонструє слайди із мальовничими краєвидами.

День прокинувся ще зранку:

«Доброго ранку вам, світанку!»

Весняний ранок, світлий час,

Гарний настрій біля нас. (Слайди 1,2)

II. Мовленнєва розминка

1. Вправи на римування. Доповнення чистомовки

На-на-на – а вже настала ... (весна)

Ні-ні-ні-раді ми ... (весні)

Не-не-не – листя на деревах ... (зелене)

В'ї-в'ї-в'ї – прилетіли ... (солов'ї)

Ає-ає-ає- весняна пісня ... (лунає). (Слайд 3)

2. Робота над скоромовкою

Читати, дотримуючись вказаного темпу. Повільно, нормально, швидко, голосно, тихо. (Слайд 4)

3. Гра «Біг по краплинках». На краплинках написані склади, діти читають

III. Перевірка домашнього завдання

1. Конкурс на краще виразне читання вірша Тамари Коломієць «Березень».

2. Гра «Закінч речення». Продовжіть думку.

Ознаками приходу весни є... (пригріває сонечко, розтають сніги, з'являються бруньки на деревах, молоденька травичка, березовий сік, прилітають із вирію пташки).

IV. Мотивація навчальної діяльності

1. Одними із перших птахів, які повертаються до рідного краю із далеких країн є... Відгадування загадки

Білосніжні, гарні птиці
Дім будують на водиці,
Дуже схожі на гусей,
Обережні до людей! (Лебеді) (Слайд 5)

2. Гра «Розфарбуйте слово»

– Лебідь –... (білий, чорний, сірий птах, червоний дзьоб, довга шия, короткі міцні лапи, ...) (Слайд 6)

Розфарбуйте слово

3. Декламування вірша учнем. Якими словами вірша можете доповнити опис пташки?

Ця птаха тендітна та сильна,
Пливе вона в річці повільно.
Шия довга, наче спиця,
А постава, як в цариці.

4. Розповідь вчителя

Назва цього птаха означає «білий». У багатьох народів лебідь – Божественний птах. Символізує відродження, красу, вірне кохання, вродливу дівчину, щасливе дитинство, любов до рідної землі.

Цікаві такі факти про лебедів:

- Лебеді відрізняються від гусей своїми довгими шиями.
- Лебеді можуть бути білими, сірими, чорними.
- Розмах крил лебеда досягає 2 метри. (Слайд 7)

Розмах крил лебеда досягає 2 метри

Лебеді мають короткі лапки

Гніздо лебедів

- Лебеді пересуваються незграбно через короткі лапи. (Слайд 8)
- Гніздо будує – самка, самець займається охороною гнізда. Пташенят виховують обоє птахів. (Слайд 9)

Стародавній слов'янський фольклор знає прекрасні образи дів– лебедів. Поширеними мотивами було перетворення лебідки – королівни у дівчину– красуню і навпаки. Давньоруський переказ знає могутню Білу Лебідь, що володіла живою водою, молодильними яблуками. Українська легенда про заснування Києва, окрім Кия, Щека та Хорива, називає ще й сестру їхню Либідь. (Слайд 10)

V. Повідомлення теми уроку

Сьогодні на уроці ми читатимемо уривок із повісті «Гуси – лебеді летять». А от хто автор цього оповідання – дізнаємося, коли пограємо в гру «Дешифрувальник».

Гра «Дешифрувальник» (розшифрувати запис на дошці)

По колу записані літери; читати через дві букви, щоб отримати бажане слово.

5 4 3 2 1

С х б о а р л м ш й ь я а л ю х е і и т у м

Автор твору Михайло Стельмах.

VI. Вивчення нового матеріалу

1. Знайомство з біографічною довідкою. (Слайд)

Михайло Панасович Стельмах народився 24 травня 1912 року у селі Дяківці Літинського району на Вінниччині в родині незаможного хлібороба. Перша збірка поезій «Добрий ранок» вийшла у 1941 році. Перебуваючи у лавах Радянської Армії, Михайло зустрів війну. У 1941 році отримав важке поранення у голову і спину. Після тривалого лікування – знову на фронт. Списаний медкомісією зі служби в артилерійській частині, працює спеціальним кореспондентом газети «За честь Батківщини». Залікувавши друге важке поранення, він повертається до лав захисників Вітчизни і закінчує війну на німецькій території.

2. Самостійне читання біографії учнями у підручнику. (с.163)

Перевірка розуміння прочитаного

- У якій сім'ї народився Михайло Стельмах?
- Що він перейняв від батька?
- Як учився майбутній письменник?
- Що подарував Михайло Панасович для дітей?

Фізкультхвилинка

Гуси – лебеді летіли
І на землю тихо сіли.
Поклювали, походили,
Знялися й полетіли.

А внизу трава низенька –
низенька,

Дерева високі – високі.
Вітер дерева колише – гойдає,
То вправо, то вліво їх нагинає,
То вперед, то назад їх прогинає.
А гуси летять – відлітають,
А діти тихенько за парти сідають.

VII. Опрацювання оповідання Михайла Стельмаха «Гуси–лебеді летять»(с.163– 164) (Слайд 12)

1. Гра «Рибки». Самостійне мовчазне читання оповідання учнями. Кожен ряд учнів отримує завдання.

- Визначте дійових осіб оповідання.
- Чи сподобались вам стосунки між дідусем та онуком?
- Визначте, від імені кого ведеться розповідь.

2. Словникова робота

1) *Тлумачення слів:*

Одгетькує – відсторонює. Брама – великі ворота.

Діброва – листяний ліс, у якому переважає дуб .

2) *Вправа «Веселі піраміди».* Читання з прискоренням і збільшенням кута зору

– Швидко й правильно читайте слова згори вниз, з кожним разом прискорюйте темп читання. Намагайтеся дивитися на крапку.

	ле	•	бідь		
	мі	•	сяць		
	ді	•	дусь		
	про	•	мінь		
вес	•	на		ле	бе
кри	•	га		бе	ре
річ	•	ка		ху	до
клю	•	чі		да	ле
					чінь

3) *Читання слів «буксиром» за вчителем.*

Розмерзнеться, відімкне, одгетькує, розчиняється, страхаюсь, майструвати, наближається.

Що спільного між цими словами? (Це дієслова). Серед поданих слів знайдіть синонім до слова лякаюсь. (Страхаюсь)

3. Повторне читання оповідання вчителем і учнями

4. Бесіда за прочитаним

- У яку пору року відбувається подія?
- Які ознаки приходу весни описуються в тексті?

5. Читання в особах

6. Аналіз твору

1) *Бесіда*

- Чому дід сказав, що лебеді принесли весну і життя?

2) Вибіркове читання

– Діти, дайте відповідь на запитання словами тексту:

А) Що оживає з приходом весни?

Б) Як сонце відмикає землю?

3) Простеження настрою героїв

– Які почуття слід передавати, читаючи слова дідуся?

– Як реагував онук на відповіді дідуся?

– Чому хлопчик пригадав подію, яка сталася із мамою?

– З яким настроєм хлопчик хотів би зустрітися із лебедями?

7. Засоби художньої виразності твору

1) Знаходження слів, які вживаються в переносному значенні. (Прокинеться грім, підкидає вгору брови, сонце ключами відімкне землю, розчиняється діброва).

8. Гра «Фантазери»

– Давайте пофантазуємо, якою могла бути зустріч хлопчика із лебедями, які принесли нам весну.

9. Робота над прислів'ями.

– Яке прислів'я відповідає змісту нашого оповідання?

Де рідний край, там і рай.

За морем тепліше, та вдома світліше. (Слайд 13)

10. Визначення теми і головної думки твору

– Про що розповідається в оповіданні?

– Яка головна думка твору?

11. Гра «Диктори». Робота над виразним читанням вірш «Ім'я нашої Батьківщини», автор Володимир Самійленко

Наша славна Україна,

Наше щастя і наш рай!

Чи на світі є країна

Ще миліша за наш край?

І в щасливі, й злі години

Ми для неї живемо,

На Вкраїні й для Вкраїни

Будем жити й помремо...

- Чого вчить нас цей вірш?

VIII. Підсумок уроку

1. Гра «Відкритий мікрофон»

– Яке оповідання ми читали на уроці?

– Хто автор?

– Про кого розповідається в оповіданні?

– Чого вчить нас автор?

IX. Домашнє завдання

1. Намалювати малюнки до оповідання.

2. Виразно читати і переказувати оповідання.

*Кальчук Марія Іванівна,
вчитель початкових класів
Української ЗОШ I–III ступенів №1
Обухівського району*

1.13. Предмет: Літературне читання

Клас: 3

Розділ: Мова – дивний скарб

Тема. Дмитро Білоус про чари рідної мови.

Мета: розкривати учням багатство рідної мови; викликати інтерес до вивчення творчості поета Дмитра Білоуса, розвивати зв'язне мовлення, збагачувати активний словниковий запас учнів, виховувати любов, поважливе ставлення до України, до рідного слова, рідного краю.

Очікувані результати: учні розуміють значимість кожного слова у рідній мові; зацікавляться словотворенням; дізнаються про книги поета про мову.

Матеріали до уроку: Дмитро Білоус «Кожну літеру ціни». Книжки поета «Диво калинове» і «Чари барвінкові». Матеріал із посібника «Моя домашня читальня» с. 17-19.

Хід уроку

I. Організаційний момент

– Ви працюєте над проектом, готуетесь до свята Дня української писемності та мови. Це дуже цікава робота. Поміркуємо, як найкраще її представити.

– Пропоную провести свято у вигляді усного журналу, де кожне повідомлення буде у вигляді сторінок, які ми наче гортаємо і розповідаємо про розвиток української писемності та мови. То ж продовжуємо підготовку до літературного свята, а для цього будемо поповнювати свої знання з теми «Мова – дивний скарб».

II. Мовна розминка

- Швидко прочитайте слова: *мова – мовний – мовити – мовчанка – мовлення – мовник.*
- Придумайте аналогічне завдання. Швидко прочитайте пари слів.

III. Перевірка домашнього завдання

Стислий переказ прочитаного. (На дошці написаний план, яким можуть скористатися учні при переказі)

1. Мова первісних людей.
2. Значення винайдення письма.
3. Розвиток української мови.

– Давайте зараз прослухаємо учнів, які підготували інформацію про «Розвиток української мови». Назвемо їх виступ так:

Розвивайся, звеселяйся, моя рідна мово...

Мова моя солов'їна

Ведучий 1

Володимир Сосюра написав такі рядки:

«Вивчайте, любіть свою мову, як світлу Вітчизну любіть».

Найбільше і найдорожче добро у кожного народу – це його мова, ота багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування.

Ведучий 2

У народі кажуть: Мова – то серце народу: гине мова – гине народ.

Як нема без зірок небозводу, так і мови нема без народу,
як блакиті без сонця нема, і народу без мови нема.

Ведучі 3

Ми живемо в Україні і розмовляємо українською мовою. Українська мова – це державна мова, це наша рідна мова.

Ведучий 1

– Хто не любить своєї рідної мови, солодких святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини.

Ведучий 2

Любов до Батьківщини неможлива без любові до рідного слова.

(Учні розповідають вірші.)

Рідна мово моя, поетична, пісенна,
Пелюсткова і ніжна, як спів солов'я!
Як народу душа, щира, ніжна, натхнена –
Ти найкраща у світі, бо рідна моя!

Ой яка чудова українська мова!
Де береться все це, звідкілля і як?
Є в ній ліс – лісок – лісочок, пуца, гай, діброва,
бір, перелісок, чорноліс. Є ще й байрак.

І така ж розкішна і гнучка, як мрія.
Можна «звідкілля» і «звідки», можна і «звідкіль».
Є в ній хурделиця, віхола, завія,
завірюха, хуртовина, хуга, заметіль...

Солов'їну, барвінкову,
Колосисту – навіки! –
Українську рідну мову
в дар дали мені батьки.

Берегти її, плекати
буду всюди й повсякчас, –
бо ж єдина – так, як мати –
Мова в кожного із нас.

Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня, линеш, рідне слово,
Ти наше диво калинове,
Кохана материнська мова!

Мова в нас така чарівна,
Мелодійно так звучить,
Поміж мовами царівна,
Як без неї в світі жить?

Мова в нас така чудова,
Мелодійна і ясна,
Солов'їна, світанкова,
І чарівна, як весна.

О мово українська!..
Хто любить тебе,
Той любить мою Україну.

Ведучий 3

Слова – це немовби одяг для ваших думок. Вони повинні бути гарними і ясними, а думки – добрими і розумними.

Ведучий 1

Рідна мова – це музика і малювання.

За допомогою слів можна передати красу навколишнього світу.

Ведучий 2

Перлинками української мови є поетичні вірші українських поетів. Ось послухайте які прекрасні слова звучать у таких віршах.

Т. Г. Шевченко

Тече вода з-під явора

Яром на долину.

Пишається над водою

червона калина.

Пишається калинонька,

явір молодіє,

а кругом їх верболози

й лози зеленіють.

Олександр Олесь

Літній вечір... Гори в млі,

В золоті вершини...

А під ними ллеться десь

Пісня України.

Гасне вечір... Сон обняв

гори і долини...

А між горами літа

Пісня України.

Ведучий 3

Слово рідної мови – це найтонше доторкання до серця. Воно може стати і ніжною запашною квіткою, і гострим ножем.

Ведучий 1

Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і нетактовне приносить біду.

(Учні розповідають вірші.)

– Доброго ранку!

Мовлю за звичаєм.

– Доброго ранку кожному зичу я.
– Доброго дня вам!
Людям бажаю,
І посміхаються у відповідь люди!
Добрі слова ж бо для кожного любі.

До всіх сердець, як до дверей,
Є ключики малі.
Їх кожен легко підбере,
Якщо йому не лінь.

Ти, друже, мушиш знати їх,
Запам'ятать не важко:
Маленькі ключики твої –
«Спасибі» і «будь ласка»

Ведучий 2

Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури.

Ведучий 3

То ж ми, українці, давайте будемо шанувати, вивчати, розмовляти своєю рідною мовою.

(Учні розповідають вірші)

Якщо з українською мовою
в тебе, друже, не все гаразд,
не вважай її примусовою,
полюби, як весною ряст.
Примусова тим, хто цурається,
а хто любить, той легко вчить:
все, як пишеться, в ній вимовляється –
все, як пісня, у ній звучить...

Розвивайся, звеселяйся,
Колосися житом в полі,
Моя рідна мово,
піснею в оселі.

Мову рідну я вивчаю,
Її люблю, не забуваю.
Рідну мову буду знати,
Берегти і поважати.

У барвінки зодягайся,
щоб зростали наші діти
Моє щире слово.
Мудрі і веселі.

Звучи, рідна мово
На землі рідній лийся по вінця
Мово моя українська
Мово моя материнська.

Щоб на все життя з тобою
ми запам'ятали,
як з колиски дорогої
мовоньку кохали.

В рідній мові своїй
Мушиш вивчити кожне слівце,
Доглядати його,
Як старий садівник деревце.

Чи в радості, а чи в журбі,
Ти поклонися знову й знову
Тому, хто виплекав тобі
Оцю співучу рідну мову.

Народ цю мову прикрашав,
Беріг від роду і до роду
І в ній відбилася душа
Мого великого народу

Буду я навчатись мови золотої
У трави веснянки, у гори крутої,
В потічка веселого, що постане
річкою,
В пагінця зеленого, що зросте
смерічкою...

Любіть Україну у сні й наяву
Вишневу свою Україну,
Красу її, вічно живу і нову,
І мову її солов'їну...

(Звучить пісня «І радісно святково...»)

IV. Актуалізація знань та мотивація навчальної діяльності учнів. Повідомлення теми і мети уроку

1. Робота над лексичним значенням слів

- Прочитайте слова і поясніть різницю у їх значенні. Яка роль зміни букви у цьому? *мова – нова – сова*
- Придумайте самостійно пари слів із зміненою буквою.
- Що цікавого відбувається із словами при зміні лише однієї букви?
- На уроці ми будемо досліджувати значимість літер у словах.

V. Перше ознайомлення із змістом вірша Дмитра Білоуса «Кожну літеру ціни»

– Красу рідної мови відкриває читачам відомий український поет Дмитро Білоус. Для поета українська мова – це диво. Його книги про мову «Диво калинове» і «Чари барвінкові» читають дорослі й діти. За книгу «Чари барвінкові» поетові присуджено літературну премію імені Лесі Українки. А за книжку «Диво калинове» – Національну премію ім. Т. Г. Шевченка. Поет вважає, що: в джерелах слова – душі криниця, а рідна мова – як чарівниця.

Інформація для вчителя: Дмитро Григорович Білоус народився в селі Курмани на Сумщині. Дмитро Білоус – автор багатьох книжок для дітей і про дітей: «Пташині голоси», «Упертий Гриць», «Про чотириногих, рогатих і безрогих», «В класі і в лісі» та ін. Найбільшу славу Д. Білоусу, мабуть, принесла збірка «Диво калинове» (1988). Усе життя поет мріяв про те, щоб привернути увагу дітей до краси нашої солов'їної мови. І він написав такі вірші, які спочатку прозвучали по радіо, а потім вийшли окремою книжкою.

- Які твори Дмитра Білоуса ви читали і який з них вам найбільше запам'ятався?
- Послухайте ще один вірш Дмитра Білоуса. З яким закликом звертається поет до читачів?

(Учитель читає вірш «Кожну літеру ціни», і учні висловлюють думки)

VI. Усвідомлення змісту твору

1. Словникова робота

- Переверте своє розуміння значення таких слів:

спілка – об'єднання людей за інтересами;

перепалка – бійка, сварка;

перепілка – маленька степова пташка.

- Як ви зрозуміли вислів – *не мати ціни*? Наведіть приклад речення, де доцільно його вжити.

2. Читання вірша учнями з наступним обговоренням його змісту.

- На що звертає увагу автор, коли зникає якась літера у слові?
- Які приклади наведено у вірші?
- Що пропонує нам автор? Чому? Придумайте подібні приклади.
- У першому реченні є однакові за написанням слова. Але чи однакові вони за смислом? Поясніть.

3. Тренування у виразному читанні тексту

- Які слова виділено у вірші?
- Які розділові знаки вживає автор? До чого вони зобов'язують читачів? Речення, у яких є знак оклику, тире, знак питання треба читати з різною силою голосу. Де треба зробити паузу?
- Яку інтонацію ви оберете для слів, які відрізняються однією літерою.

4. Конкурс на виразне читання вірша

VII. Осмислення вивченого матеріалу

- Прочитайте уривок з вірша Олесея Лупія «Могутня сила» і визначте важливість літер.

... Кожна літера – це знак,

кожна загадкова,

Вони з'єднуються так,

що виходить слово.

- Чим схожі головні думки вірша Дмитра Білоуса і уривка з вірша Олесея Лупія «Могутня сила»?

VIII. Рефлексія

Робота в парі

- Розкажіть один одному, що найважливіше кожен з вас розповів би про українську мову своєму ровеснику, який розмовляє іншою мовою?

IX. Домашнє завдання

Вивчити вірш Дмитра Білоуса «Кожну літеру ціни» напам'ять.

Підготувати розповідь «Розвиток української мови від давніх часів до сьогодення».

*Лазенко Алла Іванівна,
вчитель початкових класів
Стовп'язької загальноосвітньої
школи I-III ступенів
Переяслав-Хмельницького району*

1.14. Предмет: Літературне читання

Клас: 3

Розділ: Тарас Шевченко: сторінки життя і творчості

Тема: Життя Кобзаря – уроки для нащадків

Мета: Узагальнювати та систематизувати знання учнів про життя і творчість Т.Г. Шевченка, удосконалювати навички виразного читання третьокласників; розвивати зв'язне мовлення учнів, уміння робити висновки; виховувати почуття національної гордості, любові до України.

Тип уроку: підсумковий.

Обладнання: Савченко О. Я. Літературне читання. 3 клас: підруч. для загальноосвіт. Навч. Закл. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013. – 192 с. Книга «Кобзар», портрет Шевченка, репродукції картин Шевченка, фото пам'ятників Шевченку, аудіозапис пісні «Тече вода з– під явора», фонограма пісні Н. Май «Кобзареві».

Хід уроку

I. Організаційний момент

1. Мотивація навчальної діяльності

Вже дзвінок нам дав сигнал:

працювати час настав.

Тож і ми часу не гаймо,

працювати починаймо!

2. Вправа «Очікування»

– Що ви очікуєте від уроку? (Учні висловлюють свої думки, починаючи фразую «Я очікую...»)

– А я як учитель очікую, що ви будете злагоджено працювати, уважно слухати, точно висловлювати свої думки.

II. Повідомлення теми і завдань уроку

– Діти, сьогоднішній наш урок присвячений геніальному поетові та художникові Т. Г. Шевченку. Ми спробуємо дати відповіді на запитання: якою він був людиною та ким є для кожного українця.

III. Узагальнення та систематизація попередніх знань

1. Презентація матеріалів групи «Літературознавці»

– Я запрошую до слова учасників першої групи – «Літературознавців». Вони нам розкажуть про дитячі роки Т. Г. Шевченка.

1 учень. Народився Тарас Григорович Шевченко 9 березня 1814 року в селі Моринці на Черкащині (учень демонструє портрет Шевченка)

2 учень. Коли Тарасу було 9 років, тяжко занедужала його мама й померла. Її поховали у вишняку, як вона і заповідала. Батько часто вирушав із панською хурою (*хура* – великий віз або сани для перевезення вантажів) в далеку дорогу і застудився. Привезли з далеку зовсім хворого. Недовго лежав Григорій Іванович. Перед смертю батько ласкаво подивився на Тараса і сказав, що з господарства синові нічого не треба: з нього вийде не абищо.

1 учень. Не помилився батько – з Тараса Шевченка вийшов народний поет. Перша книжка віршів молодого поета називалась «Кобзар». Згодом Тараса Григоровича Шевченка стали називати Кобзарем українського народу (учень демонструє книгу «Кобзар»).

2. Презентація матеріалів групи «Художники»

Учитель. У душі Шевченка-митця завжди жили поет і художник, бо писати і малювати він любив однаково. Його художня спадщина є не менш різноманітною, ніж поетична. Докладніше про це нам розкажуть представники другої групи – «Художники».

1 учень. Ще в дитинстві майбутній поет дуже захоплювався малюванням. З часом він став видатним художником.

2 учень. Я тримаю в руках автопортрет Тараса Григоровича Шевченка. На ньому поет зображений у 26-річному віці.

Автопортрет – робота виконана самим автором із самого себе.

1 учень. Шевченко малював людей, картини природи, будівлі.

2 учень. Його роботи виконані як на папері, так і на полотні.

1 учень. Він малював олівцем, тушшю і пером, акварельними або масляними фарбами.

(Учні демонструють репродукції картин Шевченка. Повідомляють назву картини, на чому та чим вона намальована)

2 учень. «Хата батьків у Кирилівці» (папір, олівець).

1 учень. «Селянська родина» (полотно, олія).

2 учень. «Бандурист» (папір, сепія).

1 учень. «Знахар» (папір, олівець, туш, перо).

2 учень «Костел у Києві» (папір, акварель).

1 учень «Верби в Андрушах» (папір, олівець).

Учитель. Шевченко дуже любив Україну, її стрункі тополі, верби над ставами, український народ. Це ми бачимо з його картин. Це ми розуміємо читаючи його вірші. Я запрошую до слова учасників групи читців-декламаторів. Вони продекламують нам вірші Тараса Григоровича, а ми пригадаємо, чому вони нас навчають.

1 учень. «Садок вишневий коло хати»

2 учень. Особливо поет любив калину. У «Кобзарі» слово *калина* поет вживає 385 разів, а всього у творах Шевченка калина згадується 965 разів.

*Зацвіла в долині червона калина,
Ніби засміялась дівчина– дитина.
Любо, любо стало, пташечка зраділа
Пташечка зраділа і защебетала.
Почула дівчина і в білій свитині
З біленької хати вийшла погуляти
У гай на долину...*

(Ці вірші нас навчають любити природу рідного краю, берегти її красу; поважати людей праці, цінувати материнську турботу).

3 учень. А зараз ми перевіримо чи добре ви знаєте вірші Т. Г. Шевченка.

3. Гра «Встав пропущене слово»

- 1) Любо, любо стало,... зраділа. (*пташечка*)
- 2) Світає, край... палає. (*неба*)
- 3) Тече... з– під явора. (*вода*)
- 4) Зоре моя..., зійди над горою. (*вечірня*)
- 5) Зацвіла у лузі... калина. (*червона*)
- 6) Встала й весна, чорну землю... розбудила. (*сонну*)
- 7) Садок вишневий... хати. (*коло*)

4 учень. Сьогодні, щоб вшанувати Кобзаря українські поети на його честь складають вірші. Зараз ми з вами прослухаємо вірш Грицька Бойка.

*У старій хатині кріпака колись,
В тихий день весінній хлопчик народивсь.
У тяжкій неволі ріс малий Тарас.
Він не вчився в школі, він ягнята пас.
Вмерли мама й тато... сирота – в дяка,
Тут була в хлоп'яти грамота гірка.*

*В пана – бусурмана в Петербурзі дім.
Кріпаком у пана був Тарас у нім.
Хоче малювати, прагне він до знань,
Та за це багато зазнає знущань.
За ясну свободу, світло майбуття –
Він віддав народові все своє життя!*

Учитель. За любов до рідної землі, за вірші цар відправив Шевченка солдатом у заслання на довгих 10 років. Йому забороняли писати і малювати. Довгий час забороняли й українцям читати твори великого Кобзаря. Здавалося б, що після цього Шевченкове слово піде в забуття. Але воно дійшло до нас і живе донині не лише у віршах, а й у піснях. Пропоную послухати одну із них.

(Слухання пісні «Тече вода з– під явора»).

Фізкультхвилинка

Хмарка сонечко закрила
Слізки срібнії зронила.
Ми ті слізки позбираєм
У травичці пошукаєм
Пострибаєм, як зайчата
Політаєм, як пташата,
Потанцюємо ще трішки,
Щоб спочили руки й ніжки
Всі веселі? От чудово!
А тепер до праці знову.

4. Презентація матеріалів групи «Мандрівники»

– У кожного народу є великі поети, яких знають усі, – і дорослі, й діти. Для українського народу таким поетом є Тарас Григорович Шевченко. Ім'ям Шевченка названо міста і села, вулиці і площі, а йому пам'ятники є не лише в Україні, а й далеко за її межами. Настав час запросити до слова групу «Мандрівників».

1 учень. Перший пам'ятник Т. Г. Шевченку з'явився у Казахстані в м. Форт.

2 учень. В Україні пам'ятник Т. Г. Шевченку з'явився через рік у м. Харкові. Це була скульптура не у весь зріст, а лише погруддя. Сьогодні у м. Харкові знаходиться новий, найкращий в Україні пам'ятник Т. Г. Шевченку.

1учень. Є пам'ятник Т. Г. Шевченку і в столиці нашої держави, в м. Києві.

2учень. У м. Переяслав– Хмельницький пам'ятник Кобзареві знаходиться на вулиці Шевченка.

1 учень. «Тарас подорожує». Так називається пам'ятник Т. Г. Шевченку на садибі батьків у Кирилівці.

2 учень. Серед зарубіжних пам'ятників найбільш цікавим і незвичайним є аргентинський.

Учитель. Колись давно за любов до рідної землі Шевченко 10 довгих років перебував у засланні. Сьогодні за любов до рідної землі, за його пророчі слова українці дякують Кобзареві. Подякуємо і ми з вами.

(Виконання учнями пісні Н. Май «Кобзареві»)

IV. Підсумок уроку

1. Робота з «тематичною павутинкою»

Діти, розгляньте тематичну павутинку. Поміркуйте і скажіть, як всі ці слова пов'язані із Т. Г. Шевченком. Чи немає, на вашу думку, тут зайвих слів?

художник

Україна

боротьба

Т. Г. ШЕВЧЕНКО

поет

Кобзар

любов

пісні

Т. Г. Шевченко – художник.

Т. Г. Шевченко – *поет*.

Перша книжка віршів молодого поета називалась «Кобзар». Згодом Тараса Григоровича Шевченка стали називати *Кобзарем* українського народу.

Т. Г. Шевченко народився і жив на *Україні*.

Багато *віршів* Т. Г. Шевченка *стали піснями*. Є *пісні* про і про самого Кобзаря. Т. Г. Шевченко *боровся* за волю українського народу.

Вірші Т. Г. Шевченка *вчать* нас *любити* природу рідного краю, український народ, поважати батьків, гордитися тим, що ми українці.

Отже, зайвих слів у цій тематичній павутинці немає.

2. Словникова робота (робота на індивідуальних картках)

Виберіть пояснення до кожного слова і з'єднайте стрілочками.

1. Дяк	хлопчик 12– 15 років, обов'язком якого є виконання дрібних доручень пана.
2. Козачок	селянин, який був власністю пана за часів кріпацтва.
3. Кріпак	служитель церкви, що допомагає священику.
4. Хура	робота, яку кріпаки виконували для пана.
5. Панщина	великий віз або сани для перевезення вантажів.

V. Рефлексія уроку

Учитель. Діти, розкажіть про те, що сподобалося вам на уроці та найкраще запам'яталося, починаючи свою відповідь так:

Мені сподобалось...

Тепер я знаю...

Учитель. Діти, як ви думаєте, для чого Т. Г. Шевченко подарував нам свої картини та вірші?

Роздуми учнів. Шевченко подарував нам, українцям, свої картини і вірші для того, щоб показати, що ми народилися і живемо на чудовій, мальовничій землі, в нашій славній Україні. Тут народилися і живуть наші батьки, тут – корінь українського народу. Тому цю землю ми маємо берегти і любити. Любов до нашої України починається з любові до маленької батьківщини, до рідної хати, до мами й тата.

Учитель. Я бажаю вам, діти, кожному з вас бути справжнім українцем. Бути українцем – значить пишатися своєю Батьківщиною. І нам є чим пишатися. Ми пишаємося красою української природи і такими талановитими людьми, як Т. Г. Шевченко.

V. Оцінювання учнів

VI. Домашнє завдання

Разом із батьками розглянути «Кобзар». Виразно читати вірш, який сподобався найбільше.

*Петрик Світлана Василівна,
вчитель початкових класів
Дівичківської ЗОШ-III ступенів
Переяслав-Хмельницького району*

1.15. Предмет: Літературне читання

Клас: 3-4

Розділ:

Тема. Тарас Григорович Шевченко на Переяславщині

Мета: сприяти формуванню патріотизму, національної свідомості; розширювати уяву учнів про культуру, традиції українського народу; виховувати любов і повагу до спадщини, яку нам залишив поет; учити дітей наслідувати Тараса Григоровича Шевченка та виконувати його заповіді.

Тип уроку: Урок-екскурсія

Хід уроку

I. Організаційний момент

Учитель. Дорогі діти, шановні гості! Сьогодні у нас незвичайний урок, а урок – екскурсія. Урок – екскурсія шляхами відомого українського поета Тараса Григоровича Шевченка.

Учень. Щовесни, коли тануть сніги
І на рясті просяє веселка
Повні сил і живої снаги
Ми вшановуєм пам'ять Шевченка.

II. Основна частина

Повідомлення теми і мети уроку

Учитель. Сьогодні на уроці ми помандруємо в місто Переяслав, куди приїжджав відомий український поет, художник Тарас Григорович Шевченко.

III. Сприймання і усвідомлення матеріалу уроку

1. Екскурсія шляхами Тараса Шевченка в м. Переяславі

Учитель. Багата славетними іменами та подіями українська історія. Нашим національним символом є український Кобзар Тарас Шевченко.

Життя Тараса Григоровича Шевченка було тісно пов'язане з Переяславом. Ще до знайомства з Козачковським Шевченко знав про наше місто від Євгена Гребінки, який відвідав Переяслав ще у 1831 році та від Миколи Маркевича, який був тут у 1837 році. Тому обоє бачили й знали наше місто і багато розповідали про нього Тарасу Григоровичу. Розповіді заінтригували Тараса: «А який же він той старий Переяслав? Ось коли буду в Україні, то відвідаю і його».

Учень. Поет бував у Переяславі неодноразово, довго мешкав як у самому місті, так і в навколишніх селах. Тут він написав свої славетні твори. У віршах та прозі Шевченко раз у раз згадує Переяславщину, подає чудові описи Переяслава та його околиць.

Учитель. Уперше Шевченко приїхав до Переяслава в серпні 1845 року, під час другої подорожі по Україні. Пробув він тут два тижні, мешкаючи в будинку міського лікаря Андрія Осиповича Козачковського.

Учитель. Козачковський був давнім приятелем Шевченка. Позналилися вони ще 1841 року в Петербурзі, коли Козачковський, після закінчення Медико-хірургічної Академії, працював лікарем на кораблях балтійського флоту, а Шевченко навчався в Академії мистецтв. На Козачковського справили глибоке враження вірші Шевченка, вміщені в альманасі «Ластівка». «Неподражаемые стихи», – так виразив своє захоплення молодий лікар. Звичайно він був радий познайомитися із поетом-земляком. Спільний їхній знайомий Зеленський привіз поета до Козачковського.

Учень. «Увечері, – пригадував лікар, – зайшов до мене з земляком моїм невідомий пан і привітав мене наступними словами: «Дай Бог здравствовать!»

Учитель. Оце той самий Тарас, що ви хотіли з ним познайомитись». Розмова наша продовжувалася далеко за північ, обертаючись навколо творів і головного їх предмету – дорогої нам обом України... думи його в той час справляли на мене глибоке враження, і його душа добра, проста, не могла не відгукнутися повним щирим співчуттям».

Учитель. Вони стали щирими приятелями. Шевченко часто відвідував Козачковського, читав йому щойно написані твори.

Козачковському ми завдячуємо цікавими спогадами про Шевченка, які освітлюють деякі моменти його біографії та риси його особистості.

Шевченко прибув до Переяслава за завданням Археографічної комісії змальовувати й описувати пам'ятки старовини.

За свідченням сучасників, Переяслав того часу «уездный городишко, и притом из плохих... нет ни мостовой, ни извозчиков». Глухе повітове місто Полтавської губернії було бідне, запущене, з кривими вузькими вулицями, більшість будинків під солом'яними стріхами. Кам'яниць налічувалося всього десятків зо два, церков 13 та всього одна школа на 9 тисяч чоловік населення.

Учитель. Славну історію давнього Переяслава Шевченко знав добре. Ще задовго до приїзду сюди, 1838 року, написав поему «Тарасова ніч», в якій оспівав події 1630 року, коли повстанці на чолі з Тарасом Федоровичем вщент розбили під Переяславом добірне шляхетське військо.

Деякі фактичні дані Шевченко взяв із рукописної «Истории русов». В часи Тараса Григоровича ще свіжою була пам'ять про події недавнього минулого – боротьбу українського народу проти польської шляхти. Проти повстанців була кинута добірна польсько–шляхетська армія на чолі з коронним гетьманом Станіславом Конецпольським. Облога козацько-селянського табору тривала 3 тижні. Вирішальний бій відбувся в ніч на 26 травня 1630 року і тривав біля 6

годин. Польське військо було вщент розгромлене. Увіковічнюючи цю перемогу, Шевченко в поемі «Тарасова ніч» писав:

Учениця. Вже не три дні, не три ночі
Б'ється пан Трясило.
Од Лимана до Трубайла
Трупом поле вкрилось...
Учень. Над річкою, в чистім полі,
Могила чорніє,
Де кров текла козацькая,
Трава зеленіє.
Сидить ворон на могилі
Та з голоду кряче...
Згада козак Гетьманщину,
Згада та й заплаче!
(«Тарасова ніч» 1838 р.)

Учень. Після Києва Шевченко, здається більше інших міст любив давній Переяслав, багатий історією і старожитностями. Він часто тут бував і жив тривалий час, мав тут вірного друга, написав ряд визначних творів. І тому пізніше, на далекому засланні, в листі до Андрія Осиповича Козачковського напише про місто теплі слова: «Багато добрих спогадів зберіг я про старий Переяслав».

Учитель. Пейзаж і пам'ятки міста та його околиць цікавили митця і він залишив чимало описів та згадок про них у різних своїх творах, зокрема в «Археологічних нотатках», повісті «Близнецы» та листуванні.

На площі цитаделі Шевченко відзначив «Церкву С. Михаїла, по преданію бувший монастир, побудований каким-то князем черниговским Михаїлом. Ни снаружи, ни внутри не осталось никаких признаков ее древности, кроме колокольни и при ней трапезы».

У тих самих «Археологічних нотатках» Шевченко пише про «бывший монастирь, ныне соборная церковь во имя вознесения господня (Вознесенский собор), построенная 1701 г. гетманом Мазепой, великолепная снаружи».

Цей собор був змальований Шевченком. На малюнку ліворуч унизу чорнилом напис рукою Шевченка – «Вознесенский собор в Переяславе, построенный гетманом Мазепой 1701». Малюнок виконано під час перебування 10-20 серпня у Переяславі. Козачковський писав 20 серпня у листі до Бодяньського, що «Шевченко змалював церкву соборну». У центрі композиції – собор, оточений навколишніми спорудами: на передньому плані – каплиця над підземним ходом, на другому праворуч – збудована у 1770 – 1776 роках дзвіниця. Вознесенський собор згадується Шевченком у творі «Сон» («Гори мої високі»):

Учениця. Вечернє сонце гай золотило,

Дніпро і поле золотом крило,
собор Мазепин сяє, біліє,
батька Богдана могила мріє,
Київським шляхом верби похилі
Три братні давні могили вкрили.
З Трубайлом Альта меж осокою
Зійшлись, з'єднались, мов брат з сестрою.

Учитель. Шевченка цікавили й пам'ятки околиць Переяслава, пов'язані з історичним минулим Придніпров'я. Так, він відвідав давні задніпровські села Монастирище та Трахтемирів. З високого правого берега Дніпра митець любувався панорамою любого його серцю Переяслава, на тлі якої виділявся золотоголавий Вознесенський собор та головна баня Успенської церкви. Пізніше він згада про це в поезії «Сон» («Гори мої високії»):

Учень. Гори мої високії,
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні здалека.
З Переяслава старого,
З Виблої могили!
Ще старішої ... мов ті хмари,
Що за Дніпром сіли.

Учитель. В околицях Монастирища були залишки давньоруського міста Заруба та монастиря XI – XII століття в його околицях. Село відіграло значну роль в історії українського козацтва, але потім занепало. Це засмучувало поета:

Учень. Колись козацьке село,
Чи не воно тойді було?..
Та все пішло царям на грище:
І Запорожжя, і село...
А он старе Монастирище,
Колись козацьке село,
Чи не воно тойді було?..
Та все пішло царям на грище:
І Запорожжя, і село...

Учитель. У сусідніх з Переяславом середньовічних селах Андруші та В'юнище, тепер затоплених канівським морем, Тарас Григорович оглядав і замалював козацьку дерев'яну церкву та інші будівлі. Церква з Андрушів, побудована у XVIII столітті, перевезена тепер до НІЕЗ «Переяслав». Поблизу В'юнища в той час зберігалися ще залишки давнього валу, а в його околицях стояло багато стародавніх курганів, зокрема досить значних за розмірами, Свидова Могила, Бовина Могила, Довга Могила та ін.

Учениця. В Андрушах митець багато малював. До наших днів дійшли два малюнки з цього села під однією назвою «Андруші». На одному з малюнків зображений краєвид з хаткою праворуч, в якій, за переказами, побував поет.

Учень. Із В'юнищ до нас дійшов ще один малюнок Шевченка «У В'юнищах». На малюнку зображено будинок, де нібито жили дві попівни.

Учитель. На закінчення відомостей щодо міста Переяслава та його околиць у житті і творчості Шевченка наведемо уривки з двох листів до Козачковського, де він згадує їх на далекому засланні – в Новопетровському укріпленні. В одному з них (від 16 липня 1852 року) митець пише: «Чи пам'ятаєте нашу прогулянку в Андруші за Дніпро? Згадайте той дивний вечір, ту широку панораму, а посередині довгу широку смугу, а за смугою тою сяє, як із золота кований Переяславський собор. Якась дивна святкова тиша». В іншому (від 14 квітня 1854 року) він із захопленням і гіркотним сумом знову нагадує другові про милі йому місця: «Мені тепер здається, що й раю кращого на тім світі не буде, як ті Андруші».

Подорожуючи з Києва до Переяслава, Шевченко відвідав і коротко описав у повісті «Близнецы» також розташоване на березі «хотя и скудной, но знаменитой реки Альты, верстах в четырех от города Переяслава, место, где бешенный честолюбец, окаянный Святополк, зарезал родного праведного брата своего Бориса». В іншому місці в «Археологічних нотатках» з цього приводу сказано: «На місці, де за легендою вбито князя Бориса, збудована недавно церква (відсутність будь якого уявлення про вишукане, і зовні, і у середині), у ній стоїть біля іконостаса завбільшки у три аршини сірого граніту хрест з висіченим написом « Сей хрест здесь на месте сем убиенного святого страстотерпца христова Бориса великого князя російскаго, водрузи Григорій Бутович протопоп переяславській споспешествовал во оном Селивана Кириловича Билого, головы стрелецкого, лета от сотворения мира 7171 от Р.Х. 1661 мая 2 дня). Цей напис художник відтворив і у малюнку.

Такий погляд на місце згаданої події, як відомо, поділяв визначний вчений, друг Шевченка М.О.Максимович.

Існує в літературі й думка, що відзначена в давньоруському літописі під 1015р. подія – убивство старшим братом наймолодшого сина князя Володимира Святославича Бориса сталося на березі Альти, але не в околицях Переяслава, а значно вище за її течією, там де зараз знаходиться м. Бориспіль. У 1125р. київський князь Володимир Мономах на місці вбивства Бориса збудував капличку і поставив хреста. У 1239р. ця капличка була зруйнована монголо-татарами. У 1839р. на цьому місці була збудована кам'яна Борисівська церква.

Учениця. Шевченко, перебуваючи в Борисівці, змалював кам'яний хрест, поставлений на місці убивства князя Бориса.

Учитель. В Переяславі зупиняючись під час трьох своїх приїздів в Україну у широго товариша Козачковського Тарас Шевченко написав поеми «Наймичка» (13.11.1845) та «Кавказ» (18.11.1845), присвяту Шафарикові до поеми «Єретик» (22.11.1845).

До древнього Переяслава линув наш Кобзар душею з казахських степів і холодного Петербурга в поезії «А.О.Козачковському», в повісті «Близнець».

А яким плідним стало перебування поета в селі В'юнище на Переяславщині в грудні 1845 року. За вісім днів – шість чудових поетичних творів: «І мертвим, і живим...», «Холодний Яр», «Давидові Псалми», «Маленькій Мар'яні», «Минають дні, минають ночі», «Три літа».

Учениця. 25 грудня 1845 року в Переяславі тяжко хворий Шевченко написав свій безсмертний «Заповіт».

Учень. Про це здогадувався і сам Тарас Григорович, тому на ліжку створює завершальний твір – свій заповіт «Як умру, то поховайте». Відомо, що Шевченко своїй безсмертній поезії не дав назви. Заповітом її назвав народ. У цьому творі Шевченко використовує топонім «ревучий».

Учениця. Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути
Як реве ревучий.

Учитель. У В'юнищах так називалося урочище – «Ревуче». Навесні Дніпро розливався, затоплюючи луки, ліси, вибалки, населені пункти. Прибутна вода з великою силою, з ревінням падала і затоплювала всі низини. Старожили села В'юнище згадують, що коли прибувала «велика вода», і падала з ревінням в урочище, то це ревіння було чути на все село і його околиці. Тому урочище й називали Ревучим.

Учень. Жителі Київщини пишаються тим, що саме на нашій землі з'явився безсмертний «Заповіт», який з Переяславщини пішов у велике життя і здобув безсмертя.

Учениця. Тут же в Переяславі, створено й останню поезію Кобзаря, написану на українській землі – «Якби-то ти, Богдане п'яний...»

III. Підсумок уроку

Учитель. Любов до пам'яток історії та культури, невтомне вивчення та популяризація їх були органічною частиною життя і багатогранної діяльності Великого Кобзаря. Він має бути взірцем для наслідування сучасникам та майбутнім поколінням.

Учениця. Твої думки, діла і заповіти...
Як вічне світло, як весняні квіти
Цвітуть, живуть і будуть вічно жити.

*Калашник Ірина Миколаївна,
вчитель початкових класів
Ірпінська загальноосвітня
школа I– III ст. №3*

1.16. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: З любов'ю до рідної землі

Тема. Дмитро Чередниченко «Рідні краєвиди»

Мета: вчити учнів сприймати змальовані словами образи природи рідної землі у прозовому творі, викликати в дітей захоплення прочитаними творами, вмінням письменника побачити і передати образними словами найтонші зміни у весняній природі. Збагачувати мовлення дітей, розвивати поетичну спостережливість, дати зрозуміти, що світ природи є об'єктом безкорисливого милування, джерело естетичних емоцій та почуттів. Виховувати любов до рідної землі, бережливе ставлення до природи.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Обладнання: мультимедійний супровід, запис співу птахів, малюнки птахів, квітів, які занесені до Червоної книги, аркуші паперу, фарби.

Хід уроку

I. Організація класу

Повідомлення теми та мети нового розділу.

1. Вступне слово вчителя

– Ми закінчили читати розділ «П'єси-казки». Сьогодні на уроці розпочинаємо читати новий розділ. Перед тим, як ознайомитися із його назвою, послухаємо вірш.

2. Підготовлений учень читає вірш напам'ять:

Як то гарно в моїм краю –
Ах, ніхто, ніхто, не знає!
Там горбочки та й зелені,
Ріки сині та студені,
Сонечко ясніше сяє,
Як то гарно в моїм краї!

3. Повідомлення назви нового розділу

– Яка головна думка цього вірша ?

Тож назва нового розділу «З любов'ю до рідної землі»

Вчитель. Перед нами у всій красі повстали картини пробудження природи. Її неповторну красу зображують на своїх картинах художники, описують письменники, поети. Чистими джерелами у словах віршів, оповідань виливаються і висота думки, і мудрість, і ширококрила щедра любов українців до рідної землі. Сьогодні ми ознайомимося з твором Дмитра Чередниченка «Рідні краєвиди».

Учениця. Дмитро Чередниченко – автор багатьох поетичних збірок, педагог, перекладач. Особливо любить природу, вміє побачити і передати її красу. Він є автором читанок для початкової школи «Ластівка», «Біла хата».

II. Вивчення нового матеріалу

1. Підготовка до сприймання тексту.

Вчитель. Діти, до нас завітав весняний тлумачний словничок. Прочитайте тлумачення слів:

Підбіл – багаторічна трав'яниста рослина; мати-й-мачуха;
на осонні – на місці, де освітлюється світлом;
левада – ділянка землі з сінокосом, городом.

Поясніть значення слів:

набубнявіли (збільшилися, налилися соком);
жевріють (тліють, ледь горять);
сяйниста (яскрава);
Доберіть синоніми до слів:
виткнуться (вилізуть, з'являться, покажуться);
барва (колір);
бентежно (хвилююче, стривожено);
сумливо (сумно, журливо);
витинає (вистіває);

2. Читання твору вчителем

- Що описав автор у творі? (Картини весняної природи)
- Де побував оповідач? (У лісі, на полі, за селом, на леваді)
- Що побачив? (Пробудження природи)

3. Читання твору учнями

- а) читання вголос (1-й і 2-й абзац) «Струмочком»
- б) читання мовчки (3-й і 4-й абзац) «Губи»
- в) читання до кінця тексту ...якогога швидше «Фініш»

4. Аналіз змісту з елементами вибіркового читання

- Яку першу ознаку весни помітив оповідач?
- Як описано пробудження землі?
- Відшукайте і прочитайте які квіти прокидаються першими?
- Які рядки склалися автору, коли перед очима буяння весни?
- Прочитайте, як радіють птахи, повертаючись на рідну землю?
- Як автор назвав журавлів? Прочитайте, чому вони тепер веселики?
- З яким почуттям розповідає автор про пташок?
- Як описано поле? Що роблять люди?

5. Гра «Дослідники»

- Користуючись текстом, вставте пропущені слова, що передають голоси пташок.

_____ шпаки, _____
_____ дрізд, _____
_____ зяблик. Попід хмарами двоє
– журавель і журавочка, у небі _____.
Зачаровує переливчастий дзвіночок – жайвір, такий маленький, а такий _____

- Як зрозуміли вислів «витинає круті колінця дрізд». (Чудово співає)

Цікаво знати. Слух у дроздів дуже тонкий. Саме тому вони так гарно співають. За красивий голос дроздів називають «лісовими солов'ями».

- Що з описаного можна почути, а що побачити?

Можна почути

Можна побачити

(спів пташок) (як квітнуть квіти, зеленіє озимина)

Прочитайте образні вислови, виділені жирним шрифтом. Замініть словосполучення одним словом.

Підбіл – засвітив свої золоті зірочки; (зацвів)

Ряст – зайнялися фіолетом гострі шоломи.

- Діти, ці квіти не лише першими зацвітають, з ними пов'язані звичаї, вони мають лікувальні властивості.

6. Повідомлення учнів

Учень. Рано підбіл зацвітає

Іншу дивну назву має

Мати-й-мачуха звуть ще ті квіти

Знизу листочки в них здатні зігріти
Зверху холодні гладенькі вони
Горять золотисті вогні навесні
Ці рослини людей від кашлю лікують
Маленькі сонечка всіх красою чарують.

Учениця. Коли з'являються квіти рясту, земля вкривається розкішним килимом, постає картина неймовірної краси. У народі рjаст називають кукурічками, півниками.

Учень. З давніх-давен існував в Україні звичай топтати рjаст. Вважалося, що квітучий рjаст дарує людині здоров'я, додає сили. А приказували так : «Топчем, топчем рjаст-рjаст, Бог здоров'я дасть, дасть»

Фізкультхвилинка

- А рясту ви ще не топтали? (Ні)
- Давайте разом потопчем. (Давайте)
- Ну що, потоптали? (Потоптали)
- Хвороби прогнали? (Прогнали)
- Здорові всі стали? (Всі)
- Очки бачать? (Бачать)
- Вушка чують? (Чують)
- А ніжки? (Весело тупотять, танцювати хочуть)

5. Робота в парах

Уважно прочитайте слова першого стовпчика і з'єднайте з словами другого стовпчика.

Набубнявіли	теплом
дихнуло	бруньки
прибирається	птахи
радіють	земля
виткнуться	листочки

Встановіть послідовність змін, що відбуваються в природі. (Слайд 8)

7. Творче завдання

- Діти, давайте прочитаємо останні два абзаци.

– До чого закликає нас автор? (Пильнуй, примічай, придивляйся)
Давайте складемо проект «Я побачу цю весняну казку»
Пильнуватиму, як іде весна
Придивлятимуся до її чарів
Прислухатимуся до її голосу
Примічатиму як напуває землю
Помічатиму як голубить сонячним промінням

8. Поетичне слово

Вчитель. Весна приваблювала художників, поетів, композиторів. Вона оспівана у багатьох творах українських письменників.

Учні читають вірші напам'ять.

Весна

Зійшли сніги, шумить вода,
Весною повіва,
Земля квіточки викида,
Бує травка молода.
(П. Грабовський)

І ласкаві промені розлило,
З трав і квітів виткало килими,
На лужку погралося із дітьми.
(С.Жупанин)

Йде весна

Стану я, гляну я–
скрізь поточки як дзвіночки,
жайворон, як золотий
з переливами :
Йде весна запашна
Квітами– перлами закосичена.
(М. Стельмах)

Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна,
Наче дівчина в вінку,
Зацвіли луги, діброви
Повно гомону, розмови,
І пісень в чагарнику.
(І.Франко)

Подивись

Подивись: весна устала,
Сипле пишними квітками.
Подивись: веселим птаством
Ожили степки з лісами.
(Б.Грінченко)

Люблю весну

Весна вдягла у зелень віти дуба,
Уже курличуть в небі журавлі
Люблю весну, та хто її не любить.
На цій чудесній, радісній землі!
(В.Сосюра)

Весна

Ось іде весна степами,
Перелогами, горбами.
Де не ступить – з-під землі
Лізуть паростки малі.
(А. Камінчук)

Весняне сонечко

Принесло нам сонечко знов тепло,

6. Конкурс «Гостре око»

Назвіть якомога більше кольорів, яких не було взимку і які з'явилися вперше у весняній природі, щоб прибрати землю. (Зелений, жовтий, голубий, фіолетовий, салатний).

Складіть «ланцюжок» слів, які означають спів пташок. (Пересвистуються, витинає, заливається, курличуть, дзвенить)

III. Підсумок уроку

– Діти, що ми вчилися сьогодні на уроці? (відчувати, бачити, любити природу).

Та щоб квітла наша земля, щоб насолоджуватись пташиним співом ми повинні берегти її. До Червоної книги України занесені підсніжники, проліски, сірий журавель. Чому вони потребують охорони повідомлять нам юні любителі природи.

Повідомлення учнів.

Гра «Як зберегти природу»

- Якщо ти любиш весняну природу – підними руки.
- Якщо тобі подобаються квіти – посміхнися.
- Якщо ти не збираєш великих букетів квітів – плесни в долоні над головою.
- Якщо ти не нищиш пташиних гнізд – постав руки в боки.
- Якщо ти переконаний, що кожній людині треба піклуватися про природу простягни руки своїм сусідам, візьми їх за руки.

Підніміть руки вгору. Відчуйте уявне сонечко. Тепле сонечко наповнило вас своєю енергією. Давайте намалюємо своїми долоньками «Єдину, живу картину весни». Під мелодію «Полонез Огінського» учні малюють колективну картину.

IV. Домашнє завдання

Легко. Вибрати уривок, який найбільше сподобався і намалювати малюнок.

Важко. Написати твір про прихід весни.

*Лещенко Валентина Василівна,
вчитель початкових класів
Іванківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 1*

1.17. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: З любов'ю до рідної землі

Тема. Позакласне читання. Література рідного краю. Рідний край – гордість моя

Мета: продовжувати знайомити дітей з видатними людьми рідного краю; зацікавити творчістю людей, митців, поетів нашого краю; розвивати словниковий запас дітей; удосконалювати вміння самостійної роботи з додатковим матеріалом; розвивати вміння послідовно викладати власні думки; вчити виразному читанню віршів; виховувати почуття патріотизму, любов до рідного краю, дому, природи, почуття гордості за своїх земляків.

Тип уроку: нестандартний, урок-конференція.

Обладнання уроку: виставка збірок поетів Іванківщини, виставка дитячих малюнків «Немає кращої землі, ніж та, що зветься рідним краєм», портрети видатних людей, фотокартки, мультимедія.

Хід уроку

I. Організація класу

Раз! Два! Оглянімось!

Усім друзям посміхнімось

Три-чотири! Вже сідаймо,

Наш урок розпочинаймо.

II. Оголошення теми уроку

– Сьогодні у нас буде незвичайний урок позакласного читання. Урок-конференція, присвячений літературі рідного краю, поезії.

– Що таке урок, ми знаємо, а що таке конференція? Значення цього слова розкриє нам наш словничок.

III. Повідомлення мети уроку

Вчитель. Нам добре відомі імена таких українських поетів, як: Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра і багато інших.

– А кого ви знаєте з поетів рідного краю?

– Чим нам близькі поети рідного краю?

– Чи можемо ми пишатися митцями рідного краю?

– Чим приваблюють вас вірші поетів Іванківщини?

Сьогодні ми продовжимо ознайомитись з творами поетів Іванківщини, поцікавимось людьми – митцями нашого краю. Спробуємо проникнутись почуттям патріотизму, любові до мистецького слова, гордості за своїх земляків, відданості рідному краю.

IV. Робота над епіграфом до уроку. Прес-бліц

*Іванківський наш край,
Серед лісів величних,
Серед прадавніх запаших полів...
Живи в віках, примножуй славу вічну
Своїй землі і тим, за неї хто поліг.*

Анна Ігнатюк

– Епіграфом (тобто девізом) до нашої конференції стануть слова відомої нашої землячки, поета, Анни Дмитрівни Ігнатюк.

– Яку тему піднімає автор цими рядками з поезії?

– Що ви розумієте під словом – Вітчизна? Доберіть синоніми до цього слова. (Батьківщина, рідний край, рідна земля, Україна.)

– Як ви розумієте твердження поставлене поетом? (Живи в віках, примножуй славу вічну своїй землі і тим, за неї хто поліг.)

– Так тема любові до рідного краю, дому, народу, природи, тобто до Батьківщини – тема патріотизму стосується кожного з нас. Вона нас хвилює, цікавить, збуджує.

V. Словникова робота

– Як ви розумієте слово – патріотизм?

– А тепер зачитаємо значення цього слова з тлумачного словничка:

«Патріотизм – любов до своєї Батьківщини, відданість своєму народові.»

«Конференція – зібрання представників різних держав, партійних, громадських, наукових і т. ін. організацій для обговорення та розв'язання певних питань».

VI. Підведення до сприймання нового матеріалу. Робота в групах

Вчитель. Щоб побачити незвичайне в звичайному, треба мати хист. А для цього потрібно любити свою землю, милуватися її чарівними краєвидами, захоплюватися багатством рослинного і тваринного світу. А ще вміти поділитися своїми спостереженнями з іншими. Бо тільки тоді проспівас свою пісню вітер, завітчає небо веселка, коли людина осягне навколишнє розумом і серцем. І про таких людей нашого краю ми сьогодні з вами поговоримо. Працювати будемо в групах (1 група – літературознавці, 2 група – декламатори, 3 група – художники). Кожна група мала випереджуюче завдання.

VII. Актуалізація знань учнів

– Які асоціації виникають у вас зі словами рідний край?

«Квітка асоціації»

Учні на дошці викладають квітку із слів, які викликають асоціацію зі словами рідний край. (Тато і мама, батьківська хата, природа, люди, українські пісні і інше).

Група «Літературознавці»

Учитель: Іванківщина багата на видатних і талановитих людей. Всіх їх об'єднує велика любов до рідної землі та її мешканців. Дякуймо долі за наших талановитих земляків. Маємо знати їхні імена, шанувати їхні творчі здобутки,

вчитися в них любові до рідної землі, берегти нашу Батьківщину для нащадків. Ми горді тим, що Полісся народило таку унікальну людину – Анну Ігнатюк. Тому на сьогоднішньому уроці ми ближче познайомимося з нею та її творчістю.

Анна Дмитрівна Ігнатюк народилася в 1941 році. Закінчила Київський технікум легкої промисловості. Жила і працювала в смт. Поліське. Працювала на Поліській швейній фабриці. Після аварії на ЧАЕС переселилась в смт. Іванків, Київської області, де і проживає в даний час. Художній керівник народного ансамблю «Криничанка» районного будинку культури, відома на Київському Поліссі самодіяльна художниця і поетеса. Написала Гімн Іванківського району.

Моїм поліщукам

Вам, люди, я вдячна, що є в Україні
Прекрасний, квітучий Поліський район.
І кожен із вас заслуговує нині
Подяку, яку не купить й за мільйон.
Як впала на землю чорнобильська хмара,
Полиновим зіллям живе заросло.
Прийшла та біда, як зловісна примара,
У кожную хатину, у кожне село.
Страждала земля, сиротіли оселі,
Та ви не здригнулись, не впали й на мить,

Бо ви залишилися на межах пустелі,
Щоб знов відродитися, витримать, жить.
Не всохла берізка і дуб не схилився,
Не впала пташина з небесних висот,
Біді не скорився, а жив і трудився
Весь мужній і дружний поліський народ.
Ви всі – переможці, і дуб, і берізка,
Маленька пташина й великий народ.
Тому й будеш жити ти, земле поліська,
Достойна найвищих за все нагород.

Шануйте себе, бо того всі ви варті,
Ми ж вас поважаєм і любим за те,
Що винесли все, щоб зберігся на карті
Район, що працює, живе і цвіте!

Анна Ігнатюк

Павло Якович Смовж народився 13 липня 1951 року в селі Тетерівське Іванківського району в сім'ї службовців. У 1968 році закінчив Тетерівську середню школу. У цьому ж році розпочав трудову діяльність.

Закінчив факультет журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка (1975 р.). З 1972 по 1978 рр. працював на різних посадах в редакції газети «Трибуна праці», з 8 серпня 1985 року і по даний час працює редактором Іванківської районної газети «Трибуна праці».

Автор чотирьох краєзнавчих книг про історію Київського Полісся: «Крізь роки і відстані» (2001 р.), «Біль наш і гордість – Полісся» (2003 р.), «Іванківщина – край древлянський» (2006 р.), «Треба пам'ятати й горе» (2008р.). Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2001р.), орденом «За заслуги» III ст. (2008 р.), медаллю «Трудова Слава» Міжнародного Академічного Рейтингу «Золота фортуна» (2010 р.), орденом Святої ікони Почаївської Богоматері (2011р.), золотою медаллю лауреата премії Національної Спілки журналістів України «Незалежність»(2012р.). Заслужений журналіст України»(1996р.).

Іван Захарович Кірімов народився 21 січня 1943 року в селі Рижавка, Жмеринського району, Вінницької області. Народився в сім'ї колгоспників. Українець. Після закінчення Потоцької середньої школи здобув освіту

філолога. Учителював, служив у ВМФ СРСР, працював журналістом, військовим перекладачем, лектором РКПУ, головою Іванківської селищної ради. Автор поетичних збірок: «І радість, і сум» (1997), «Коли на серце, як на луг» (1997), «Збираю по перлині» (1998), «Осінні гомони» (1999), «Мене втіша пелюстка свічки» (2001), «Як на чоло...» (2001), «Гаванські ночі» (2001). Володіє англійською, французькою, іспанською, італійською, польською та азербайджанською мовами. Захоплюється історією, краєзнавством, археологією та народною медициною. Заслужений журналіст України (1997).

Група « Декламатори»

1 учень Іванківський наш край,
Серед лісів величних,
Серед прадавніх запашних полів...
Живи в віках, примножуй славу вічну
Своїй землі і тим, за неї хто поліг.

2 уч. В роки війни, в чорнобильську годину,
Ти вистраждав і вистояв, щоб жити.
Ти пив полин за світ, за Україну,
Щоб ми могли творити і любити.

3 уч. Рости жита, квітуй у буйнім цвіті,
Хай плеса будуть чисті, мов кришталь...
Хай у життя ступають твої діти
По рушниках талановитих ткаль.

4 уч. З вінків казкових чарівні жар-птиці
Злетіли з пензля й понеслись у світ
Твої таланти з росяної криці...
Хай святить небо їх палкий політ!

5 уч. Древлянський край,
Серед лісів величних,
Поміж річок, в рясних хлібах полів,
Слав у віках всіх трударів одвічних,
Своїх достойних дочок і синів!

VIII. Сприйняття нового матеріалу

Група « Художники»

Скопич Василь Платонович народився в 1947 році в с. Макарівка Іванківського району на Київщині. Заслужений майстер народної творчості України, лауреат премії ім. К. Білокур, художник, музикант, столяр – червонодеревник. Після 1986 року художник створив другий (як він називає), чорнобильський цикл «Зірка Полин», в якому в алегорично– символічному стилі відображені різні аспекти життя людей на ураженій радіацією землі. Кожна картина цього циклу – це застереження від необдуманих дій в часи стрімкого науково – технічного прогресу: «Вченість добром не підкована, є зло прелютое».

Степан Григорович Савченко – уродженець с. Блідча. Природний хист до малювання, величезне й постійне бажання якнайповніше реалізувати себе в жанрі живопису, дозволило Степану Григоровичу досягти визнання не лише в мистецьких колах та серед поціновувачів цього виду людської творчості, а й на найвищому державному рівні.

Указом Президента України в 2012 році за значний особистий внесок у соціально– економічний, науково– технічний, культурно– освітній розвиток Української держави, вагомі трудові здобутки, багаторічну сумлінну працю Заслуженого енергетика України С. Г. Савченка нагороджено орденом «За заслуги» третього ступеня – як художника.

Особливо любить митець– самоучка зображувати квіти і пейзажі. За багато десятиліть Степан Григорович написав, як говорять самі художники, олією (олійними фарбами) понад 1300 картин. Чи не половину з цієї кількості він роздарував, як він наголошує завжди, хорошим людям. Жодної не продав: такий у нього принцип. Є образний вислів: залишати слід на землі. Він у митця пензля такий ось – помітний.

9. Підсумок уроку

а) «Незакінчене речення»

– Продовжте речення: «Під час роботи на уроці мене найбільше вразило...»

б) «Острів цікавинок»

– Вчитель: Без минулого немає майбутнього. Громадянський обов'язок кожного з нас знати минуле рідної землі, дбати про її майбутнє. Ми не випадково на сьогоднішній урок взяли вивчення поезій саме цих поетів. Вони добре знайомі.

Кожна нація, кожен народ, навіть кожна національна група має свої звичаї, що вироблялися протягом багатьох століть і освячені віками. Звичаї – це ті неписані закони, якими керуються в найменших щоденних і найбільших всенародних справах.

1. Рефлексія

На сьогоднішньому уроці я :

Дізнався(лася) про

Зрозумів (ла), що

Навчився (лася)

Сам (а) собі бажаю

2. Складання сенкану за прослуханими поезіями та побаченими картинами.

*Край
Поліський, дорогий
Зачаровує, милує, радує
Іванківщина*

10. Оцінювання й мотивація навчальних досягнень

12. Домашнє завдання

1. Дібрати прислів'я та приказки, загадки про рідний край (середній рівень).
2. Записати пісні свого селища (достатній рівень)
3. Створити презентацію «Моя земля – земля моїх батьків» (високий рівень).

*Сехно Наталія Миколаївна,
Чайка Валентина Василівна,
вчителі початкових класів
Яготинського НВК «Спеціалізована
школа-загальноосвітня
школа I-II ст. №3»*

1.18. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: З любов'ю до рідної землі

Тема: На землі великій є одна країна: гарна й неповторна, мила Україна

Мета: розширювати знання учнів про Україну, розвивати вміння сприймати художні твори та науково-пізнавальні тексти, формувати уміння висловлювати морально-оцінні судження і навичку виразного читання, збагачувати словниковий запас, виховувати почуття національної свідомості та патріотизму.

Тип уроку: бінарний урок-проект позакласного читання

Обладнання: прапор, герб, карта України, віночок з рослин, національні костюми, відеофрагменти, комп'ютер, інтерактивна дошка, виставка дитячих малюнків та художньої літератури, фотовиставка.

Хід уроку

I. Організаційна частина

1. Привітання

Ми всі – діти українські,
Український славний рід!
Дбаймо, щоб про нас, маленьких,
Добра слава йшла у світ.
Все, що рідне, нехай буде
Найдорожче і святе,
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край наш над усе!

2. Створення ситуації успіху. Інтерактивна вправа «Мікрофон»

- Діти, що ви очікуєте від уроку? Яким він повинен бути?
- Урок має бути... цікавим, незвичним, повчальним, послідовним.
- А якими ми будемо на уроці?
- Ми будемо... уважними, кмітливими, активними, небайдужими, щирими.

II. Актуалізація опорних знань

1. Декламування віршів підготовлених учнями з переглядом відеофрагменту «Моя Україна»

Вправління у виразності читання.

Це моя Україна

Зацвітає калина,
Зеленіє ліщина,
Степом котиться
диво – луна,

Це моя Україна,
Це моя Батьківщина,
Що, як тато і мама, одна.

Анатолій Камінчук

2. Розкриття змісту прочитаних творів

– Який з прочитаних вами віршів найглибше розкрив зміст відеофрагменту?

III. Оголошення теми

– Діти, розгадавши анаграму, ви самі здогадаєтесь про яку чарівну країну піде мова.

ї а У р к а н

– Готуючись до уроку позакласного читання, ми знайшли цікавий матеріал про Україну, дібрали з художньої літератури вірші та оповідання, зібрали приказки, прислів'я, загадки про рідний край. А сьогодні поділимося нашими спільними наробками з чудової теми:

«На землі великій є одна країна:

Гарна й неповторна, мила Україна»

– Працюючи творчо, ми зможемо поповнити духовну скарбничку знань про країну, її народ, його перлини, збагатить мову, наш внутрішній світ, розширить світогляд, сприятиме вихованню патріотичних почуттів, любові і поваги один до одного.

Учениця: Україно, рідний край:

Поле, річка, синій гай.

Любо стежкою іти,

Тут живемо я і ти.

Учень: Маленькі наші ноги,

Та знають свою путь,

Вивчати Україну,

Свій рідний край ідуть.

- Як ви розумієте слова з віршів?

- Наше завдання – вивчати рідний край.

– Ми з вами народилися і живемо в прекрасній країні. Тут жили наші діди, прадіди, батьки, тут коріння нашого народу. Знати про свій народ – знати мамину пісню, що сіяла в душу дитини зернятка, котрі, зійшовши, виростили в добро, любов і ласку людини, знати батьківську хату, стежина від якої веде у великий шлях Батьківщини, знати бабусину вишиванку, знати дідусеву казку про правду і кривду.

IV. Мотиваційна і змістова підготовка до навчальної діяльності

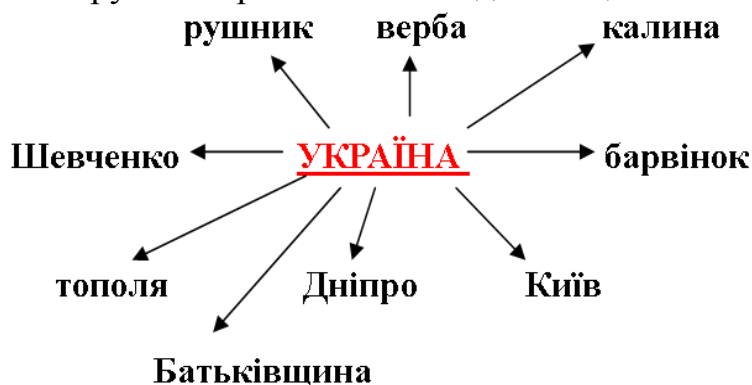
– Діти, що означає для вас Україна?

- Україна – це рідний край, де я народився, живу, де живуть і працюють мої батьки.
- Це вулиця, на якій я живу, школа, мої друзі.
- Це моя родина: тато, мама, сестричка, бабуся, дідусь, рідна домівка.
- Україна – наш чудовий край.
- Край смутку і краси, радості й печалі, розкішний вінок з рути і барвінку, над яким сяють ясні зорі.
- Віковична боротьба нашого народу за незалежність, волю, щастя.
- Це милозвучна рідна мова, вишитий рушник, український одяг, задушевна лірична пісня і крилатий танець.
- Це земля, на якій народився видатний український поет і художник Т.Г.Шевченко;
- Сьогодні ми відчуємо себе справжніми синами й дочками українського народу, здійснивши віртуальну подорож рідною землею.

1. Складання асоціативного куща та павутинки. Робота в групах

– З чим ви пов'язуєте слова Україна, Батьківщина?

Група «Україночки» складає асоціативного куща.

Група «Українці» – снує павутинки.

2. Перевірка виконання завдань

– Всі дібрані слова якнайкраще, найяскравіше підкреслюють всю велич і неосяжність Батьківщини – України.

V. Основна частина

1. Подорож картою України

Розгляньте карту України.

- Як називається столиця країни? Знайдіть її на карті.
- Столиця України – місто Київ.
- Яка найбільша річка протікає по території України? Покажіть.
- Найбільша річка – Дніпро.
- Які моря омивають нашу країну?
- Нашу країну омивають – Чорне та Азовське море.
- Які гори знаходяться на території України?
- На території України розташовані Кримські гори та Карпатські гори.
- Назвіть міста, в яких народилися письменники, які прославляли і прославляють в своїх творах Україну.
 - Черкаси, Івано-Франківськ, Луцьк, Вінниця, Львів, Канів. Ці та інші міста відомі завдяки видатним письменникам й поетам Т.Шевченко, І.Франко, Л.Українка, П.Тичина, Г.Чубач, Т.Коломієць та інші.
 - Отже, відданість людей потрібній справі звеличує та збагачує країну. Сьогодні ми продекламуєм і прочитаєм твори відомих поетів і письменників.

2. Зупинка «Поетичні перлини»

2.1. Виразне читання віршів Ганни Чубач, Тамари Коломієць з наступним порівнянням.

Моя країна – Україна,
Сонячна держава.
І дорослому, й дитині
Жити в ній – цікаво.
Щовесни сади квітують,
Солов'ї співають.
У країну Україну
Гості приїжджають:
Із Америки, з Кавказу.
З Праги і Варшави.
Бо в країні Україні
Гостювать – цікаво.
У столиці – світлі лиця.
В селах – щирі люди.
Я за тебе, Батьківщино,
Завжди горда буду!

Ганна Чубач

Йде Пізнайко по шляхах,
По заросених стежках
І питає в дітлашні:
– Це ж чий дзвенять пісні?
– Наші.
– А оці рясні лани,
Що не змірять ширини?
– Наші!
– А оці густі ліси
Дивовижної краси?
– Наші.
– А чий стрімкі річки
Мчать до моря навпрошки?
– Наші.

– А чий гірські верхи
Височіють навкруги?
– Наші.
– А осяяні міста,
Де малеча вироста?
– Наші.
– А матусі та батьки
Цих країв трудівники?
– Наші.
– Як же зветься ця земля,
Гарна зблизька і здаля?
– Україна

Тамара Коломієць

- Чим подібні і чим різняться ці вірші? Доведіть свою думку.
- Подібні, бо об'єднані спільною темою.
- Автори прославляють Україну, щирість, гостинність та працю людей, красу української природи.
- Різняться – за формою написання (монолог, діалог).
- Які риси притаманні українському народу. Знайдіть і прочитайте.

VI. Фізкультхвилинка

Відеоруханка «Україно – ти моя надія»

3. Зупинка «Моє місто – мала Батьківщина»

- Діти, чи знаєте ви, де наймиліше місце на Землі, яка стежина найкраща?
- Послухайте вірш Платона Воронька «Облітав журавель», який підготувала група «Українці».

3.1. Декламування вірша учнями

Облітав журавель сто морів, сто земель,
Облітав, обходив, крила, ноги натрудив.

Ми спитали в журавля:

– Де найкраща земля?

Журавель відповідає:

– Краще рідної – немає.

Висновок: в образі журавля ми бачимо людину, яка любить свій край, де народилась і завжди туди повертається.

3.2. Діалог – інсценізація

Автор: Засперечались одного разу діти, яка стежка найкраща?

Діти: – До магазину, – там є цукерки.

– Ні, до школи, – там є діти.

– Ні, до річки, – там можна купатись.

– Ні, в садок, – там повно яблук та груш.

– Ні, у поле, – там простір широкий.

Автор: Але тут увійшла мама.

Діти: Мамо! Яка стежка найкраща?

Автор: Мама лагідно посміхнулася і відповіла: «Додому, діти! До рідного дому!».

Підсумок: кожна людина має свою сім'ю, родину – це маленька батьківщина і вона найрідніша. Коли скласти маленькі батьківщини, то вийде одна велика Батьківщина. Наш рідний дім, прекрасна школа чудове місто, вулиця та стежинка, якою ми поспішаємо до школи – це наш Яготин.

3.3. Перегляд слайд-шоу «Стежками Яготинщини»

– Зараз ми спробуємо створити картину рідного міста. Допоможуть нам у цьому наші фотокореспонденти.

Захід сонця над Супоєм

Парк

Озеро Супій

Каштанова алея

3.4. Виконання учнями пісні «Рідне місто моє».

– Чарівні краєвиди Яготинщини оспівуються в піснях місцевих авторів, серед яких пісня «Рідне місто моє» Вадима Львовича Кучерявого, Почесного жителя міста Яготин, керівника хору ветеранів «Солдатська пам'ять», Заслуженого діяча культури.

Рідне місто моє. Слова і музика В.Кучерявого

Місто моє – мого дитинства дивний світ,
Місто моє несе мені тепло й привіт,
І голубі небеса, Супою тихий плин,
Чарівне місто – рідний Яготин.

Приспів

Сонце встає, веселка грає в воді,
Місто моє, з тобою ми молоді.
День, що прийшов, насагу нам дає.
Бо наше завтра – це життя твоє й моє.

Приспів

Місто моє веселий гомін дівтори.
Місто моє – живи, працюй, співай. Твори,
Пройшли ми шлях нелегкий в борні, труді,
боях

- Про яких геніальних людей України згадується в пісні?
- Які почуття викликають слова пісні?

Хоч і тернистий, та достойний шлях.

Приспів

Місто моє – сади квітучі навесні.
Місто моє – навіки дороге мені,
Що я живу й творю, – низький тобі уклін,
Прекрасне місто – рідний Яготин.

Приспів

Місто моє – Шевченка геній дар мені.
Місто моє – чарівні квіти весняні.
Дарує нам Білокур – красі радію я.
Наш Яготин – моя й твоя земля.

Приспів

4. Зупинка – «Столиця України»

– Пропоную вам уявно побувати в Києві.

4.1. Перегляд відеоролика про місто Київ

– Ви побачили сучасний Київ. А зараз побуваємо в древньому Києві.

4.2. Мовчазне читання тексту «Найдревніше місто України»

Київ – одне з найдревніших міст України. Це столиця моєї батьківщини. Точна дата його заснування невідома, проте на думку археологів, воно з'явилося ще у 6-7 столітті нашої ери.

За старовинною легендою його заснували три брати – Кий, Щек та Хорив, а також їхня сестра Либідь. Київ став колискою, з якого постала могутня держава Київська Русь.

У давні часи тут правили величні князі, діяння яких і досі впливають на наше життя. Це і Володимир Великий, що охрестив Русь, і Ярослав Мудрий,

який об'єднав та зміцнив державу, і Володимир Мономах, відомий своєю мудрістю та далекоглядністю.

Київ розквітав та ширився, зайняв почесне місце на карті середньовічної Європи. Розвивалась освіта та книгописання, музика і театр. Багато відомих українських діячів культури та літератури жили та працювали в цьому місті.

Київ і досі розвивається, розквітає новими барвами. Зараз це сучасна європейська столиця з височенними хмарочосами та торгівельними центрами, великою кількістю парків та скверів.

Багатий Київ музеями та бібліотеками, інститутами та університетами. У ньому розміщується всі центральні органи влади, такі як Верховна Рада та Адміністрація Президента.

Київ – це чудове місто, прекрасна столиця України. Він поєднує у собі історичне минуле та динамічне сучасне. (За А. Лотоцьким)

– Хто є засновниками найдревнішого міста?

4.3. Словникова робота

– Прочитайте і поясніть слова: археолог, князі, Київська Русь, далекоглядний, органи влади, динамічне, хмарочоси, далекоглядність, середньовічної.

– Які слова в тексті є вам незрозумілими?

4.4. «Естафета». Повторне читання твору

– Які князі зміцнювали державу?

4.5. Вибіркове читання. Робота над змістом

– Завдяки кому розвивалася освіта і культура міста?

– Які постаті минулого зміцнили державу?

– Яким є сучасний Київ?

– Що корисного ви взяли для себе з цього твору?

5. Зупинка – «Символи України»

5.1. Гра «Відшукай слово»

На цій зупинці ми об'єднаємося в 2 групи за таким порядком: із віночка кожен учень витягне гілочку верби або калини. Група «Калина» відшукає в таблиці народні символи України, група «Верба» – державні символи України.

К	П	Р	А	П	О	Р	Я
С	Т	О	У	Г	І	М	Н
А	С	Ж	И	Т	О	Я	Л
Е	М	К	А	Л	И	Н	А
І	Т	Р	И	З	У	Б	Н
Р	У	Ш	Н	И	К	О	Ї

К	П	Р	А	П	О	Р	Я
С	Т	О	У	Г	І	М	Н
А	С	Ж	И	Т	О	Я	Л
Е	М	К	А	Л	И	Н	А
І	Т	Р	И	З	У	Б	Н
Р	У	Ш	Н	И	К	О	Ї
А	В	Е	Р	Б	А	З	Ю

5.2 Взаємооцінювання

6. Зупинка «Зернятка народної мудрості»

– Разом зі своїми батьками ми провели пошукову роботу і віднайшли загадки про рослини України. Також дізналися, що мудрий український народ склав багато прислів'їв, в яких передав шану і любов до рідного краю.

6.1 Змагання між групами у загадуванні і розгадуванні загадок

Група «Українці»

1. Серед пшеничного поля – тичка,
а на тичці – півень, у червоному ковпаку.
(мак)
2. Цвіте синьо, лист зелений,
гай він прикрашає
Хоч мороз усе побив –
його не займає. (барвінок)
3. Сині очка розсипало небо у пшениці.
(волошки)

Група «Україночки»

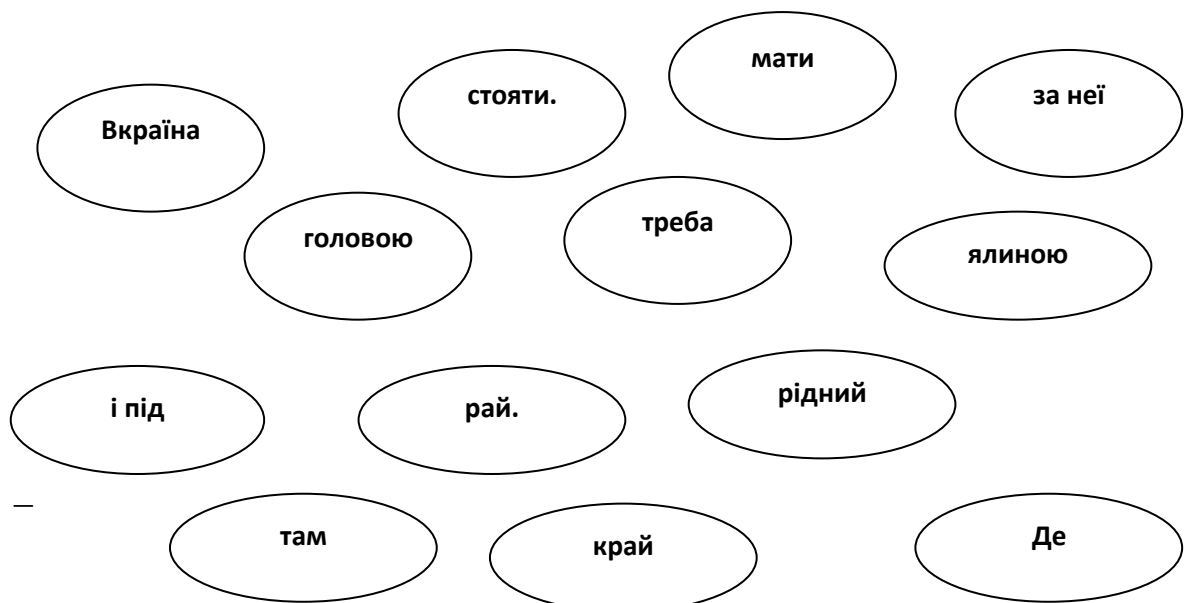
1. Духмяна квіточка така, чорними брівками
морга. (чорнобривці)
2. Що за квіти кивають від тину
Рожево – білими квітками? (мальви)
3. Стоять у полі сестрички: жовте очко, біле
личко. (ромашки)

– Прочитайте на моніторі відгадки, перевірте. Що ви можете сказати про слова відгадки?

6.2. Підведення підсумків змагання

6.3. Гра «Збери росинки». Робота в парах

– Прочитайте прислів'я з розкиданих слів.

Якою однією темою об'єднані прислів'я?

- Об'єднані темою рідного краю, Батьківщини.
- Поясніть значення прислів'я.
- Як в народі називають прислів'я і приказки?
- Їх називають золоті зернятка народної мудрості.

7. Зупинка «Я малюю Україну»

7.1. Хвилинка релаксації.

- Сядьте зручно. Закрийте очі.
 - Уявіть, що ви художники. Намалюйте в уяві малюнок за темою уроку.
Фарби я візьму у руки ,	Загляда до нас в віконце,
Намалюю рідні луки.	Чорнобривці тут на гряді,
Намалюю рідний край –	Полуниці в палісаді,
Дім в селі, ставок і гай,	І хліба вже чималі,
Синє небо, жовте сонце	В небі линуть журавлі.

7.2. Виставка малюнків та художньої літератури.

- Зараз ми переглянемо малюнки, які ви готували за темою проекту.
- Які почуття та емоції викликають у вас ці роботи?
- Почуття гордості за красу рідної природи. Бажання берегти мир, спокій нашої землі, сімейний затишок.
- Підбірка творів українських поетів і письменників допоможуть вам дізнаватись про нове та збагачувати життєвий досвід.

VII. Закріплення вивченого матеріалу

Колективна дискусія «Моя точка зору».

- Згадаймо тему уроку. Як ви тепер її розумієте?
- Що для вас означає рідний край, Україна?
- Як ви розумієте слова «патріотизм» «національна свідомість»?

VIII. Підсумок урок

Практична робота «Мої побажання рідному краю»

- Україна. Земля зі славною історією, народом, який протягом багатьох віків боровся за свою свободу і незалежність. Вивчаючи історію свого народу, ми вчимося зростати справжніми громадянами, патріотами своєї країни.
- А що ми можемо зробити для зміцнення, процвітання нашої держави?
- Гарно вчитися. Берегти і охороняти всі багатства країни.
- На партах є сердечка. Напишіть на них свої імена і розмістіть їх на кордонах карти України, як уявний щит, зігрітий теплом наших сердець.

(Дії учні супроводжуються побажаннями для рідної Вітчизни: «Я бажаю любій Україні добра, радості, миру, безпеки, процвітання, щастя, мудрих людей, щирості, доброзичливості, краси, спокою, здобутків тощо»).

IX. Рефлексія діяльності

- Який на вашу думку вийшов урок? Чи сподобався вам урок?
- Що найбільше запам'яталося?
- Що нового ви дізналися під час роботи над проектом?
- Як ви оцінюєте свою роботу?
- Дякую за роботу. Бажаю дізнаватися ще більше про рідну Україну.

X. Домашнє завдання

- Ми розпочинаємо роботу над новим проектом «Видатні постаті Яготинщини».

*Клочко Наталія Валеріївна,
вчитель початкових класів
Трушківської ЗОШ І– ІІІ ступенів
Білоцерківського району*

1.19. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: 3 любов'ю до рідної землі

Тема: Вступ до розділу «Як не любить той край ...». В. Сосюра «Як не любить той край ...», Л. Костенко «Усе моє, все зветься Україна...»

Мета: ознайомити учнів з новим розділом; удосконалювати навички свідомого виразного читання поетичних творів; вчити виділяти головне, аналізувати, висловлювати свої міркування, інтонацією передавати настрій твору; розвивати зв'язне мовлення, вміння бачити та відчувати красу поетичного слова; виховувати любов до Батьківщини.

Обладнання: підручник О.Я.Савченко «Літературне читання», портрети письменників В. Сосюри та Л. Костенко, ілюстрації до творів, відео фізкультхвилинки «Україно, ми твоя надія».

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. Організація класу до уроку

1. Слово вчителя

– Добрий день, діти!

Яке чудове привітання! «Добрий день!» – це означає, що над нами мирне небо, що у нас хороше на серці! «Добрий день!» – це означає, що всі ми бажаємо один одному добра.

Давайте разом промовимо невеличке привітання:

Добрий день, сонце золоте!

Добрий день, небо голубе!

Добрий день, усі люди!

Добрий день, мої друзі!

Ось таким дружнім привітанням ми розпочнемо наш урок.

2. Наш девіз:

На уроці ми працюємо ,
Красиво і правильно читаємо ,
Чітко розповідаємо ,
Мовлення розвиваємо .

II. Мовленнєва розминка

1. Гра «Дощик» (діти читають хором)

Про свій рідний край ніколи не забувай.

Накрапає дощ (тихо).
Дощ пускається сильніше (голосніше).
Злива (голосно).
Дощ слабшає (тихіше).
Дощ припинився (читання припиняється).

2. Робота з чистомовкою

Ай-ай-ай – де б ти не був, але знай,
Ай-ай-ай – що наймиліший – твій рідний край,
На-на-на – твоя хата та родина,
На-на-на – і наша рідна Україна.

3. Читання «слів-пірамід»

Знаємо	предків
безкрая	зовемось
пнуться	збіжжя
надра	найважніший
вільний	полюбити

I ряд – відшукати іменники і визначити їх рід, число;

II ряд – визначити рід і число у прикметниках;

III ряд – визначити часи дієслів.

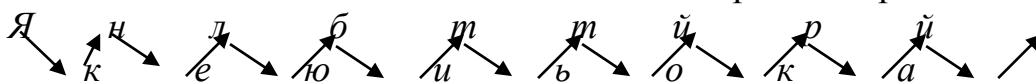
4. Читання деформованого тексту

*иМ опвіінні анзит олісимв ашної атьБіквіщин, азвжжди апям'атит опр ідрен
есол, ідрун ахут, амум і атат. З хьонії атхи очтианетьяс атьБіквіщан.*

III. Повідомлення теми і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності учнів

1. Гра «Плутанка»

– Сьогодні ми починаємо вивчати новий розділ. Прочитайте його назву.

- З творами яких авторів ми ознайомимося в цьому розділі?
- Хто із цих авторів вам відомий?
- Чого навчимося?
- Що нового дізнаємося?
- Що об'єднує твори цього розділу?

IV. Сприймання й усвідомлення нового матеріалу

1. Гра «Рибки» (Самостійне мовчазне читання учнями вступу до розділу)

- Що говориться у статті про художників? про письменників?
- На що слід звертати увагу, читаючи твори розділу?

2. Бесіда за темою

- Із чого і де починається для кожного батьківщина?

І – й учень

Зацвітає калина, зеленіє ліщина,
Степом котиться диво– луна.
Це – моя Україна,
Це – моя Батьківщина,
Що, як тато і мама, одна!

2 – й учень

Як не любить той край,
Де вперше ти побачив
Солодкий дивний світ,
Що ми звемо життям?

3 – й учень

Люблю я край наш дорогий,
Що зветься Україна,
Вітчизні хочу я своїй
Зрости достойним сином.

4 – й учень

Є в світі зваби немалі,
Цікава стежка кожна,
Але до рідної землі
Збайдужитись не можна!

5 – й учень. Рідний край! Ласкава оселя... Тут ми вперше ступили на святу землю, вимовили перше слово «мама»...

3. Інтерактивна гра «Моє слово про Україну»

Потрібно скласти асоціативний куц (вільна, безкрая, незалежна, багата, гостинна, співуча, красива, могутня...)

– Щасливі ми, що живемо на такій чудовій, багатій, мальовничій землі – у нашій славній Україні. Тут жили наші прадіди, діди, тут живуть наші батьки. Любов до нашої України починається з любові до маленької батьківщини, де розташовані рідні домівки, міста і села, де кожна стежинка – це стежинка дитинства.

Батьківщині присвячують свої вірші українські поети.

4. Робота над віршем В. Сосюри «Як не любить той край...»

1) Виразне читання вірша вчителем

– Чи сподобався вам вірш?

– Які почуття він у вас викликав? Які картини ви уявляли, слухаючи його?

2) *Робота в парах (підготовка до виразного читання вірша)*

- З якою інтонацією, у якому темпі будете читати вірш?
- Які слова слід виділити голосом?

3) *Виразне читання вірша учнями*

- Скільки речень у вірші?
- Які це речення за метою висловлювання? А за інтонацією?
- Які почуття передає поет у вірші? Чим він захоплюється?
- Яким він описує людське життя? З чим його порівнює?

5. *Фізкультхвилинка*

6. *Робота над віршем Ліни Костенко «Усе моє, все зветься Україна...»*

1) *Виразне читання вірша вчителем*

- З яким почуттям поетеса пише про красу рідної землі?

2) *Робота в парах. Словникова робота (читання учнями тлумачення слів)*

Не тямлю – не розумію.

Незрадливий – вірний, не здатний на зраду.

Нетлінна – тут: вічна.

3) *Гра «Бджілки»*

– Перечитайте самостійно напівголосно вірш. Зверніть увагу на вислови: «сліпну від краси», «спинись і з Богом говори», «усе як є», «усе моє», «краса висока й нетлінна».

- З якою інтонацією, в якому темпі ви будете читати вірш?

- Де зробите найбільшу паузу?

- Які слова прочитаєте з більшою силою голосу?

4) *Виразне читання вірша учнями*

- Які почуття охоплюють поетесу при згадці про рідну Україну?

- Що постає в її уяві?

- Якою є ця краса?

- Як ви розумієте останній рядок вірша?

5) *Гра «Добери риму»*

Краси – ... (ліси).

Явори – ... (говори).

Диво – ... (незрадливо).

Україна – ... (нетлінна).

V. Підсумок уроку

- Чи сподобався вам сьогоднішній урок? Що було найцікавішим?

- З яким настроєм завершуєте урок?

VI. Домашнє завдання

Вивчити напам'ять вірш, який найбільше сподобався.

*Ковальчук Ніна Іванівна,
вчитель початкових класів
Іванківської загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 2*

1.20. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: З любов'ю до рідної землі

Тема. Володимир Сосюра «Як не любить той край...»

Мета. Вчити учнів з повагою ставитися до рідної землі, українського народу; розвивати навички виразного читання, зв'язне мовлення, логічне мислення; виховувати любов до рідної країни, почуття патріотизму.

Обладнання. Портрет В.Сосюри, карта України, кетяги калини, ілюстрації

Хід уроку

I. Організаційна частина

Вже прозвенів наш дзвіночок веселий,
Значить, урок починати пора.
Раді вітати вас в нашій оселі,
Зичимо щастя, здоров'я, добра.

II. Мовна розминка

– Сідайте рівненько, налаштуйтеся на плідну працю. Я чекаю від вас активності, уваги, старанності в роботі, глибоких і змістовних відповідей, організованості. Бажаю вам здобути на уроці міцні знання. Хай здійсняться ваші бажання.

– А щоб легше нам працювалось, зробимо зарядку для язика, очей, легень.

а) Прочитати «краплинками»

Україна, рідна, мама, Вітчизна, Батьківщина, край, земля.

б) Прочитати «зливою»

Пеньок	річка	кошик
пеньок	річка	котик
деньок	річка	кошик
пеньок	нічка	кошик

в) Вправи для легенів

– П'ємо чай гарячий із блюдечка.

– Подуємо на кульбабу.

– Понюхаємо квітку.

– А тепер ми вже повністю підготувались до сприйняття нового матеріалу.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Вступне слово вчителя.

Той дивний край, що зветься Батьківщина –
То найдорожча серденьку земля!
Бо ти родивсь у незалежній Україні,
Ти чув солодку пісню солов'я.

- Такими словами я починаю урок і хочу, щоб вони подарували вам надію на щасливе й світле майбутнє і наповнили ваші серця гордістю за те, що ми – українці.
- Сьогодні ми починаємо вивчати розділ «Як не любить той край
- Як називається наш рідний край? (Україна)

2. Вправа «Очікування»

– Почувши тему, ви напишіть на листочках з кетягами калини, що ви чекаєте від уроку, щоб ви хотіли б дізнатися нового.

– Україна, рідний край, батьківська хата, рідна земля – це все Батьківщина. Це найдорожче, найсвятіше, найрадісніше місце на землі, все те, що ми найбільше любимо і шануємо своїм серцем.

У всіх людей одна святиня,
Куди не глянь, де не спитай,
Рідніша їм своя пустиня,
Аніж земний в пустині рай.
Їм красить все їх рідний край.
Нема без кореня рослини,
А нас, людей, без Батьківщини.

- Про яку святиню говориться у вірші? (Про Україну)
- Сьогодні ми будемо працювати над віршем Володимира Сосюра «Як не любить той край...». Мої помічники-консультанти нам розкажуть про автора. Їм слово.

3. Виступ помічників-консультантів

Володимир Сосюра – це український поет-лірик, автор понад 40 збірок поезій, широких епічних віршованих полотен.

Народився В. Сосюра в 1898 році в Донецькій області у багатодітній сім'ї. Ріс Володимир розумною і слухняною дитиною. Любив він слухати пісні, які співали родичі, друзі. Любив поет рідне слово, рідну землю, свій народ, свою Україну. Пізніше цю любов він відкрив у своїй поезії, яка вчить нас любити свою Батьківщину, нашу рідну Україну.

4. Робота над віршем

– Кожна людина найбільше любить той край, де вона народилася і живе. Кожен хоче сказати про свою землю найкраще. Ми зараз послухаємо, як про це сказав В. Сосюра.

а) Читання вірша вчителем.

б) Бесіда за прочитаним.

- Про який край пише поет?
- Як ви думаєте, поет запитує чи стверджує? Доведіть.
- З яким почуттям треба читати цей вірш?
- Поміркуйте, які почуття охоплювали поета, коли він писав вірш?

5. Читання вірша учнями

а) «рибками»;

б) «бджілками».

- Які почуття виникли у вас під час читання?

6. Читання вірша вголос

а) «ланцюжком»;

б) парами.

7. Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій поклоніться
За щасливий день вчорашній.
І до сонця потягніться,
За промінчики візьміться.
Будем разом працювати,
Сонечко розвеселяти.
Руки вгору, руки в боки,
І зроби чотири скоки,
Сплесніть у долоньки раз,
За роботу. Все, гаразд.

8. Рольова гра «Актори»

– А тепер уявіть, що ви актори і граєте в театрі. Вам потрібно виразно прочитати вірш. (Виразне читання вірша учнями)

9. Презентація думок. «Мозковий штурм», «Мікрофон»

– Продовжіть речення:

Якби я був художником, то, прочитавши вірш В.Сосюри «Як не любить той край...», намалював би...

10. Асоціативний куц. Робота в групах

1– а група

Батьківщина

2– а група

Рідний край

11. Народна скарбничка. Робота в парах.

– Багато приказок, прислів'їв придумав наш народ про неньку– Україну. Вам потрібно згадати прислів'я і правильно з'єднати їхні частини.

Батьківщина– мати

життя віддай.

Людина без Вітчизни

умій за неї постояти.

За рідний край

як соловей без пісні.

12. Конкурс на кращого читця вірша

IV. Підсумок уроку

Рефлексія вправи «Очікування»

Спочатку діти на малюнках з гронами калини, де вони записували свої очікування, позначають, які з них збулися, а які ні.

- А тепер, діти, подивіться на дошку. Тут у нас куц калини, нашого народного символу, але без цвіту і без кетягів, тільки одні листочки. У вас на партах два кетяги калини. Якщо ваші сподівання збулися, то прикріпіть до кущика червоний кетяг, а якщо не збулися, то білий. (Діти прикріплюють кетяги)

– Я теж свій червоний прикріплю, бо дуже задоволена вашою активністю, старанністю, гарними відповідями.

Дорогі діти! Любімо свій рідний край, цінуймо те, що маємо, гордімося тим, що ми – українці, що наша українська мова наймилозвучніша, наймелодійніша бринить у серцях людей, що маємо прекрасну незалежну державу, зростаєте справжніми громадянами і патріотами України.

*Крикун Ліна Дмитрівна,
вчитель початкових класів
Феневицького навчально-виховного
об'єднання «Загальноосвітня школа
I-III ступенів – дитячий садок»
Іванківського району*

1.21. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: З любов'ю до рідної землі

Тема: Урок-проект «Моя земля в творах українських письменників і поетів»

Мета: знайомити учнів з творами українських письменників і поетів про Україну, її минуле і сьогодення, з творами, що розповідають про символи держави, історію їх виникнення; вчити виразно декламувати вірші, зв'язно висловлювати думки, відчувати красу рідного слова. виховувати інтерес до читання, почуття любові до рідного слова.

Обладнання: ілюстрації до творів, матеріал для інтерактивних вправ.

Тип уроку: урок-проект

Хід уроку

I. Організація класу до уроку

1. Читання вірша хором

В школі затишно, чудово,

Тиша, праця, навчання.

Найважливіші основи

Головних наук. Знання!

Коридорами без звуку

Неповторна, без прикрас

Ходить панночка Наука

І заходить в кожен клас.

Всім дарує так старанно

Дуже цінні відкриття

Щоб людина бездоганно,

Сміло входила в життя.

– Діти, як ви розумієте останні рядочки вірша?

– Так, кожен урок – це підготовка до майбутнього життя. А вона має бути серйозною. І тільки старанність, уважність, наполегливість допоможуть вам збагатити свої знання, які потім знадобляться в житті. Адже живемо ми з вами в чудовій і славній країні, єдиній і незалежній, якій потрібні розумні, працьовиті, енергійні люди, здатні дбати про свою державу, її народ.

II. Мотивація навчальної діяльності

– Сьогоднішній урок, я думаю, буде для всіх дуже пізнавальним і повчальним. Адже напередодні ми опрацювали тему «Сторінками історії

України» і працювали над проектом «Моя земля в творах українських письменників і поетів». Сьогодні ж прийшов час підвести підсумки цієї роботи і познайомити один одного з матеріалами, які відшукали в різних джерелах.

– Але, перш ніж приступити до роботи, давайте складемо план нашого уроку. Допоможуть нам прислів'я. Подумайте, в якому порядку їх розмістити?

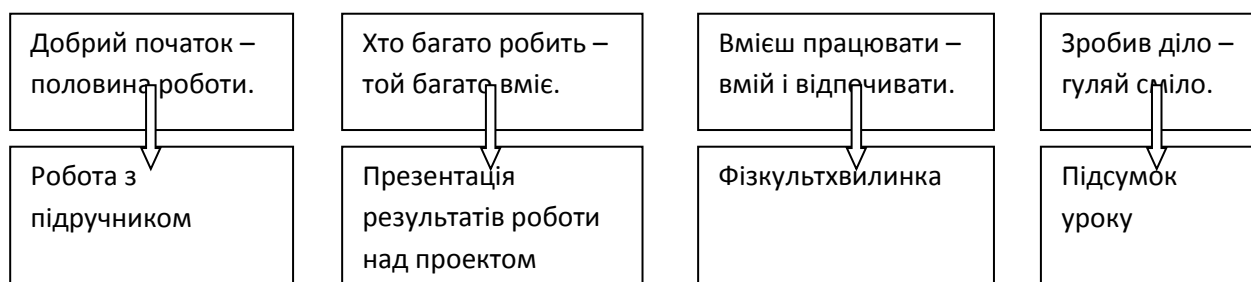
Хто багато робить, той багато вміє.

Добрий початок – половина роботи.

Зробив діло – гуляй сміло.

Вмієш працювати – вміє і відпочивати.

– Ви правильно встановили послідовність прислів'їв. А тепер подивіться, що ми будемо робити на кожному етапі уроку.

III. Актуалізація опорних знань

1. Інтерактивна вправа «Карусель»

(Діти утворюють два кола: внутрішнє – нерухоме, а зовнішнє – рухоме. У внутрішньому колі стоять діти з високим рівнем знань і задають питання учням із рухомого кола, які переміщуються, відповівши на питання.)

Бесіда проводиться за змістом статті з підручника «Літературне читання «Як давно в Україні з'явився жовто– блакитний прапор?»»

– Назвіть державні символи.

– Без якого символу військо не рушало в похід, не вступало в бій?

– Які кольори були для Київської Русі символічними ще до прийняття християнства?

– Що означає на прапорі та на гербі блакитна фарба?

– А що означає золота?

– Коли була прийнята постанова про Державний прапор України?

– Який вигляд має Державний прапор України?

– Якими словами можна замінити слово прапор?

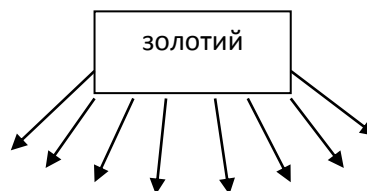
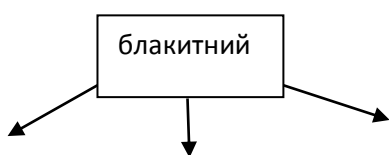
– Коли Верховна Рада України затвердила малий Державний Герб України?

– Який він має вигляд?

– Що означає тризуб?

2. Складання асоціативних кущів

– Давайте складемо асоціативні кущі, в яких пояснимо, що означають кольори наших Державних символів.

(Блакитний: чесність, вірність, бездоганність. Золотий: могутність, сила, багатство, постійність, шляхетність, віра, справедливість, милосердя.)

3. Читання напам'ять віршів «Наш прапор» Дмитра Павличка і «Гімн» Наталії Поклад.

IV. Презентація матеріалів до проекту «Моя земля в творах українських письменників і поетів»

1. Вступне слово вчителя

У кожної людини є велика Батьківщина – країна, де вона народилася. Наша держава називається Україною. Вона має славу і давню історію, прекрасну мову і високу культуру. Святою для кожної людини є земля, де вона зробила свій перший крок, вимовила перше слово, почула мамину пісню колисанку, а потім народну пісню, вперше пішла стежкою до школи.

«Та земля мила, де мати народила», говорить народна мудрість. І це справді так. Де б не була людина, як би добре не було їй в чужому краї, душа сумує за рідним домом, Батьківщиною. Адже «вона у нас одна і дорожчої нема», – так сказав у своєму вірші Олесь Лупій, талановитий поет і люблячий син своєї країни.

2. Читання хором вірша Олесь Лупія «Дорожчої нема»

Рано– рано сонце встало,
Україну привітало,
Побажало їй добра,
Усміхнулось до Дніпра,
До Дністра і до Дунаю,
До Шевченкового краю,
Де живуть уже віки
Українці– козаки.

Рано– рано сонце встало,
Гарних діток привітало,
Побажало швидко встати,
Та розумними зростати,
Шанувать свою родину
І любити Україну,
Бо вона у нас одна,
І дорожчої нема.

– Про найдорожчу для кожного з нас країну, ми готували проект: досліджували історію виникнення її основних символів – Державного Прапора України, Державного Герба та Державного Гімну. Дізналися, як оспівували рідну землю, її символи в своїх творах письменники та поети.

Свою роботу сьогодні презентують дослідники, декламатори, співаки, художники, радіоведучі і майбутні поети.

3. Презентація роботи групи дослідників

1 учень

У прадавні віки прапор був засобом сигналізації. Спочатку це була жердина, до якої прикріплювали гілля дерев, жмут трави, навіть кінські хвости. Пізніше прапори об'єднували людей за групами, за спільними інтересами.

Перші прапори були трикутної форми. Лише богатир, сміливець, мужній воїн міг бути призначений прапороносцем.

Під час бою прапори виставляли попереду війська. Якщо зникав прапор з поля бою, вважалося, що військо, яке його втратило, одержало поразку.

В часи козацтва прапори називали корогвами. На них вишивали лики святих, зброю, небесні світила.

Багато років пройшло, перш ніж наш прапор став таким, як зараз. Тепер це синьо– жовте полотнище (а не жовто– блакитне, бо за правилами геральдики кольори «читаються» згори донизу). Синій колір – це синь неба та води, жовтий колір – колір пшеничних полів, сонця, хліба.

2 учень

З давніх давен люди використовували різні знаки, щоб виділитись серед інших. Київський князь Ігор, укладаючи договори з послами інших держав, користувався різними печатками. Саме в Київській Русі тризуб став князівським знаком.

Є багато версій, які розповідають, чому саме тризуб був вибраний з поміж інших знаків. За однією з них – це пристрій, яким колись ловили рибу, щоб вижити в голодні роки. Інша твердить, що цей знак влади схожий на зброю, яка була в багатьох воїнів. Є версія, що тризуб – це символ трьох стихій: повітря, води і землі.

3 учень

Величальну, хвалебну пісню називають гімном. Вперше такі пісні з'явилися в стародавній Греції, Єгипті. Вони прославляли богів.

Державні Гімни виникли пізніше.

Слова вірша «Ще не вмерла України ні слава, ні воля» були написані у ХІХ столітті українським поетом Павлом Платоновичем Чубинським. Музику написав Михайло Вербицький.

В 1992 році був прийнятий закон «Про Державний Гімн України», і пісня стала нашим Державним Гімном.

4. Презентація роботи декламаторів

– Про нашу святиню – Державні символи, декламатори підготували вірші.

Прапор

Синьо-жовтий прапор України –
Це безхмарне небо, сине-сине,
А під небом золотіє нива,
І народ наш вільний і щасливий.
Прапор, як святиню, любі діти,
Треба шанувати й боронити.
Прапор – символ нашої держави,
Він для всіх ознака сили й слави.

Це наша клятва, заповідь священна,
Хай чують друзі й вороги,
Що Україна вічна, незнищенна,
Від неї ясне світло навкруги.

Гімн

Слова палкі, мелодія врочиста...
Державний Гімн ми знаємо усі.
Для кожного села, містечка, міста –
Це клич один з мільйонів голосів.

Наш Герб

Золотий непокірний тризуб,
Як птах золотий в переливах.
На прапорі сяє, горить.
Це знак наш, це фабрики й ниви,
Це символ, що будем ми жити.
Це хліб наш, вугілля і цукор,
Степи плодovitі, моря...
Це в праці змозолені руки,
Що подвигом завжди горять.

Це наша любов, наша мужність,
Вогняний порив боротьби,

Це наша згуртованість дружня,
Це пісня нової доби.

(Звучить запис Державного Гімну України)

5. Презентація роботи радіоведучих

– Цікаву роботу презентували нам дослідники і декламатори.

А зараз послухайте оповідання **Зірки Мензатюк «Український прапор»**, яке підготувала група «Радіоведучі»

Марійка сиділа і малювала. Спочатку взяла блакитний олівець:

– Хай небо буде погідне і ясне!, – сказала вона й намалювала небо.

– У небі хай сонечко сяє, – сказала вона і взяла жовтий олівець.

– Намалювала сонце, і небо повеселішало. А внизу поле, чорне та сумне.

– Розвеселімо його! – мовили жовта і блакитна барви.

– Взялися за рученьки і злинули додолу: одна блакитним дощиком, друга ясним проміннячком.

У чорній землі спала насінинка. Пробудилася та й каже:

– Як мені хороше! Дощик мене напоїв, сонечко зігріло. Буду я проростати.

І над землею піднявся зелений паросток. І другий піднявся, і третій, і тисяча тисяч веселих зелених паростків.

Тепер же я знаю, – засміялася Марійка. Де жовте й блакитне удвох, там настає весна. Бо разом вони дають зелену фарбу.

Відклала олівці й замилувалася. Гарна жовта барва з блакитною! Як сонечко з небом. Як волошка з пшеницею. Як наш прапор.

6. Завдання від радіоведучих

– Які малюнки можна намалювати за змістом оповідання?

V. Фізкультхвилинка

(Діти виконують рухи під пісню «Україно, ми твоя надія»)

7. Розповідь вчителя

– Ми послухали цікаві і змістовні повідомлення про Державні символи нашої країни. А чи знаєте ви, звідки походить назва Україна?

Послухайте легенду

Колись давно Бог створив народи і кожен наділив землею. Наші предки прийшли на розподіл пізніше, тому землі їм не дісталася. От вони пішли до Бога. А він у цей час молився, і вони не посміли йому щось сказати. Стали чекати. Через деякий час Бог обернувся, сказавши, що вони чемні, хороші. Дізнавшись, чого прийшли, запропонував їм чорну землю.

– Ні, – відповіли наші предки, – там уже живуть німці, французи, іспанці, італійці.

– Тоді я вам дам ту землю, що залишив для раю, там усе є: річки, озера, степи. Але пам'ятайте, якщо будете її берегти, то вона буде ваша, а ні – ворога.

Пішли наші предки на ту землю, оселилися і живуть до сьогоднішнього дня. А країну назвали Україною.

– Мені Україна за все наймиліша –

Це рідна Вітчизна, як мати, одна.

Для кожного мила, ясна, найсвятіша,
Найкраща у цілому світі вона!

– А тепер давайте послухаємо, як оспівують у своїх віршах і піснях нашу Вітчизну поети. А допоможуть нам в цьому читці і співаки.

8. Презентація роботи групи читців і співаків

Платон Воронько «Найкраща земля»

Є багато країн на землі,
В них озера, річки і долини...
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди –
Батьківщина.
Є багато квіток запашних,
Кожна квітка красу свою має.
Та гарніші завжди поміж них
Ті, що квітнуть у Рідному Краї.

Є багато пташок голосних,
Любі– милі нам співи пташині.
Та завжди наймилішими з них
Будуть ті, що у Рідній Країні.
І тому найдорожчою нам
Є і буде у кожную хвилину
Серед інших країн лиш одна,
Дорога нам усім Україна!

Пісня «Україночка мала»

Марійка Підгірянка «До справ вставай!»

Маленькі наші ноги,
Та знають свою путь.
На службу Україні,
Як виростуть, підуть.
Маленькі наші руки,
Та кріпнуть і ростуть.
На службу Україні
Всю працю віддадуть.

Дитячі в нас серденька,
Та щире в них чуття,
Любити Україну
Будуть ціле життя.
Маленькі наші ноги,
Та знають, куди йти.
На службу Україні
Йдім, сестри і брати!

Пісня «Ми – нащадки козаків»

Микола Сингаївський «Земля дитинства»

Скільки барви, проміння розлито,
Кожний паросток дише теплом.
В сизих травах купається літо,
Жайвір небо торкає крилом.
Соком повниться кожна зернина,
Кожна стежка біжить до Дніпра.
Це наш сонячний край – Україна,
Це дитинства щаслива пора.

Пісня «Україно-краю»

9. Презентація роботи поетів

– Проникливо і щиро пишуть про рідну землю українські поети. А зараз послухайте вірші нашої однокласниці, майбутньої поетеси Іваненко Тані. До сьогоднішнього уроку вона підготувала вірші, які присвятила Україні, Надії Савченко, своєму рідному селу Леонівка.

Україні

Я дуже люблю Україну свою,

Її так любив наш Шевченко.

В годину розбрату, в хвилину тяжку
Вставала з колін наша ненька.
І навіть тоді не схилила чола,
Коли наші хлопці– герої
В кривавім бою полягли на полях

Надія

Ми маєм Надію, Надію таку,
Що прикладом сили і духу
Народ окриляє, до подвигу зве,
Хоч має зав'язані руки.
Ні голод, ні спрага її не ляка,
Не стане вона на коліна.
В очах її – прапора жовто – блакить,
В душі – дорога Україна.
Навіщо ж тримати в тенетах
сталених
Прекрасною білу лебідку?
З тризубом на грудях, без страху в
душі
Ми зможем зламати цю клітку!
Ми кожного дня праву руку кладем
До серця, щоб Гімн заспівати.
Надіє, ви в серці у кожного з нас!
Ми віримо в Вас! Так тримати!

10. Презентація роботи художників

(Учні презентують свої малюнки, виконані до віршів однокласниці)

VI. Підсумок уроку

Інтерактивна вправа «Броунівський рух»

– Доповніть речення:

Кожному мила...

Та сторона мила, ...

Хто рідну Вітчизну свою забуває, ...

VII. Завдання додому

Підібрати вірші про Україну, навчитись виразно їх читати.

В жорстокім страшному двобої.
Усім, хто загинув – пухом земля,
Вони для нас – справжні герої.
Боролись за волю, щасливе життя,
За мир і за нас із тобою.

Моє село

Прозорий лід давно зійшов,
Потоком буйним Таль вирує.
На ріднім полі сніг розтав,
І сонечком весна милує.
Ось перший пролісок листком
Немовби бавиться із вітром
І перші крапельки роси
В промінні грають дивоцвітом.
Моє село, земля моя!
Тут ходять по ріллі лелеки.
З приходом першого тепла
Вони вернулися здалека.
Свою Леонівку люблю,
Бо тут я народилась.
Бо тут босоніж по траві
Я бігати навчилась.
Бо кожна квіточка й листок
Тут дихають любов'ю
І добрих мешканців села
Збагачують здоров'ям.

*Ставиного Наталія Василівна,
вчитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
вчитель методист
Іванківської ЗОШ І– III ступенів №1*

1.22. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Тема. Робота з дитячою книжкою. Де найкраще місце на землі

Мета: ознайомлювати учнів з історією України, її символами; формувати національну свідомість школярів; виховувати патріотів рідної держави, повагу до її символів, розуміння своєї причетності до долі України, любов до її історичного минулого і сучасного.

Обладнання: карта України, державні та народні символи України, інтерактивна дошка.

Тип уроку: урок-мандрівка

Епіграф : У рідному краї серце співає –
Одна Україна і двох не буває
Місця, де вродились ми , – завжди святі.
Хто рідну оселю свою забуває,
Той долі не знає в житті.

Хід уроку

І. Організація учнів до уроку. Мотивація навчальної діяльності

Учитель.

Буває часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю , що воно за диво –
Оці степи, ці гори, ці ліси,
Усе так гарно, чисто, незрадливо,
Усе, як є – дорога, явори,
Усе моє, все зветься – Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
Що хоч спинись і з Богом говори.

1. Легенда (малюнок)

Давня легенда розповідає, що на світанку нашої Землі Бог оглядав творіння рук своїх, і, натовившись, вирішив перепочити. Земля, де зупинився Бог з ангелами, була вельми багатою на сонце, звірів і пташок. А найбільше сподобалося Богові люди того краю. До якої хати не заходив Він зі своїми супутниками – всюди їх

зустрічали хлібом та сіллю. Так сподобалася Богові та місцина, що Він став часто сюди навідуватися зі словами:

– Рушаймо у край!

Кажуть, що з того і пішла назва нашої держави – «Україна»

– Про що ж буде йти мова на нашому уроці?

– Діти! Сьогодні на уроці ми будемо говорити про чарівну землю, багату і щедрю, співочу, сповнену краси, землю, прекраснішою від якої немає в світі.

Ми живемо з вами у вільній і незалежній державі, яка зветься Україна. Кожен із нас – її громадянин. У кожного учня по всій нашій Вітчизні – від першокласників до випускників – гріє серце безмежна любов до милої, доброї і рідної України, нашої Батьківщини.

Україна – це золото безмежних полів, бездонна синь зачарованих небес. Тихі плеса річок, сині очі озер і ставків. Це безмежні степи і ліси, зелені долини і луки, карпатські верховини, біленькі полтавські хати і велич міських краєвидів.

Україна – різнобарвний рослинний світ ...

Україна – це різноманітний тваринний світ ...

Україна – це мужній, нескорений, талановитий народ ...

Україна – це ви, її громадяни ...

Кожен любить свою Україну, бажає їй добра, намагається стати справжнім патріотом і громадянином своєї Вітчизни. Основним завданням кожного з нас добре знати історію своєї держави, її коріння. Ми повинні розуміти, не зважаючи на останні події в Україні, що ми єдина держава, що ми єдина нація, що наша сила в гуртуванні, взаємодопомозі розумінні один одного та толерантності. І ми маємо докласти всіх зусиль, щоб вона процвітала, щоб жилося нам щасливо у рідному краю.

2. Робота з епіграфом

У рідному краї серце співає –

Одна Україна і двох не буває .

Місця, де вродились ми, – завжди святі.

Хто рідну оселю свою забуває,

Той долі не знайде в житті.

– Як ви розумієте ці слова?

– Чи погоджуєтесь ви з ними? Обґрунтуйте свою думку.

– Отож сьогодні на уроці я запрошую вас у подорож, під час якої у нас будуть цікаві зупинки на таких станціях

1. Україна Нова!
2. Державні символи України.
3. Народні символи.
4. Рідна мова – життя духовного основа.
5. Пісня – душа народу.
6. Українці – воїни АТО.
7. Лабіринт наших знань.
8. Підсумки.

9. Поради президента України (домашнє завдання).

Під час зупинок ви дізнаєтесь багато нового, цікавого, повчального. Отже вирушаймо.

III. Робота над темою уроку

Станція 1 Україна Нова

– Україна! Наша рідна земля, наша Батьківщина. Вона для всіх, хто її поважає і любить, вона – колыска найкращих у світі пісень, вона вічна надія на волю і кращу долю.

Учень... Народилась Україна Нова,
Небувала, чиста, як дитя,
Україна Зоряної Мови,
Україна Божого Буття!

Учень. Збулося довічне прагнення нашого народу. Збулося те, за що страждали і гинули, боролися й вболівали, для чого жили і працювали впродовж років, десятиліть, століть... . Те, що було провідною зорею для геніїв її духу, – і що було їхнім непозбутнім бодем і тяжкою мукою...

Учень. Воскресний день настав!... 24 серпня 1991 року проголошено Днем державної незалежності.

І він прийшов до нас – серпневий день!
З тим довгожданим громом і дощами,
Щоб повернулось Слово до пісень.
І правда посилилась поміж нами.

Станція 2 Державні символи України.

Учитель. Ми переходимо до наступної станції, на якій перевіримо ваше завдання. Ми ділилися на групи, кожна група мала оформити сторінку журналу «Державні символи України».

1 група Державний прапор України

Прапор виник ще за античних часів і поширився в Європі у добу середньовіччя. Найдавніші прапорні полотнища були трикутного – клинові, потім з'явилися чотирикутні. Крім синього і жовтого (колір неба і сонця), найбільш поширеними кольорами були червоний і білий. Великого розквіту набуло українське прапорництво у героїчну козацьку добу. Тоді з'явився новий прапор – малинового кольору, який став основний у козаків. Сині і жовті барви використовувались під час війни під проводом Б.Хмельницького. Потім їх почали використовувати українські Січові стрільці та Українська Повстанська Армія. Вибір кольорів був умотивований такими міркуваннями.

Жовтий колір – це колір пшеничної ниви, колір хліба, зерна, що дарує життя всьому суццюму на землі, ще колір жовтогарячого сонця, без лагідних променів якого не дозрів би, не заколосився б хліб. Це символ достатку українського народу. Блакитний колір – це колір ясного, чистого, мирного неба. Це колір води, без якої не дозрів би хліб. І ще – це колір миру.

Прапор – це державний символ,
Він є в кожній державі,
Це для всіх – ознака сили,
Це для всіх – ознака слави.
Синьо – жовтий прапор маєм:
Синє небо, жовте жито,
Прапор свій оберігаєм, –
Він – святина, знають діти.

2 група Державний герб України

Герб – це символ влади. Золотий тризуб на синьому тлі – дуже давній знак. Він зустрічається за часів Князівської України, зокрема на монетах київського князя Володимира Великого. Отже, нашому гербу – понад тисячу років.

Багато істориків висловлюють свій погляд на історію походження тризуба. Одні вважають його зображенням церковного світильника або якоря; інші – голуба. Є думка, що князівський знак – тризуб символізує місто Київ, яке виникло на трьох пагорбах. Стара київському, Щекавиці, Хоревіці.

Є й інші погляди. Число – три завжди вважалося казковим, чарівним. У народних казках йдеться про трьох богатирів три бажання, які виконують чарівники, три дороги, що лягають через казковими героями.

Отже у тризубі відображено триєдність життя. Це Батько – Мати – Дитя. Вони символізують собою Силу – Мудрість – Любов.

Наш герб – тризуб,
 Це воля, слава й сила;
 Наш герб – тризуб.
 Недоля нас косила,
 Там ми зросли, ми є,
 Ми завжди будем,
 Добро і пісню
 Несемо людям.

3 група

Державний Гімн України

Слово гімн грецького походження (похвальна пісня) – урочиста пісня, прийняте як символ державної національної єдності. Слова Національного Гімну «Ще не вмерла Україна...» написав у 60-х роках XIX століття відомий український поет Павло Чубинський. Музику написав західноукраїнський композитор Михайло Вербицький. Гімн – це хвалебна пісня своїй Батьківщині, в якій

народ висловлює побажання бути вільним, щасливим, жити в достатку.

З гімну починають урочисті збори, свята, надзвичайні масові події, гімном їх і закінчують. Слухають і виконують гімн стоячи.

Слова палкі, мелодія врочиста,
 Державний гімн ми знаємо усі.
 Для кожного села, містечка, міста –
 Це клич один з мільйонів голосів.
 Це наша клятва, заповідь священна,
 Хай чують всі – і друзі, й вороги,
 Що Україна вічне, незнищене,
 Від неї лине світло навкруги.

Учні виконують Гімн України.

Станція 3

Народні символи України

Сьогодні завдання кожного з нас, громадянина України – знати, та поважати символи своєї Вітчизни і не дати нікому поглумитися над ними. Гордимися, що маємо свою державу, свою землю, свої традиції. Ми познайомилися з державними символами України, а які символи ви ще знаєте? (відповіді дітей). Звісно, народні. А щоб пригадати, які саме це символи, вам потрібно відгадати загадки.

1. Як прийде весна в садочок –
До лица білий віночок,
Ну а восени цій кралі
Приглянулися коралі.

(Калина)

2. Проливала дрібні сльози
Молода дівиця.
Полоскала довгі коси
У чистій водиці.
(Верба)

3. Лист зелений не пропав,
А під снігом задрімав,
Щоб у синю сукенчину
Одягнуть весняну днину.

(Барвінок)

4. У матінки – квіточки
Лиш блакитні діточки.
З жита виглядають,
Літечко вітають.
(Волошки)

5. У погожу літню днину
Він на варті біля тину,
Круглолицій та пригожий,
І до сонця дуже схожий.
(Соняшник)

Скажеш тільки одне слово «Україна» – і в уяві обов’язково постануть хрущі над вишнями, калина в лузі, верба край долини...

– А чи знаєте ви, що означають ці символи?

Учень.

Калина в Україні – це символ красивої української дівчини, дитини рідної землі і вічної пам’яті про тих, хто у мужній боротьбі віддав своє життя за щастя і волю народу.

Учень.

Верба – універсальний символ Прадерева життя, уособлення працездатності й родючої сили. Вона – образ весни, Батьківщини, України і, разом з цим, жіночого смутку та вдівства.

Учень.

У нашій народній символіці особливе місце посідає барвінок. За українськими народними уявленнями, барвінок символізує трійцю: дитинство, зрілий вік, старість; батька, матір, дитя; весну, літо, осінь; вічне нев’януче кохання, нестаріюче життя, пам’ять, а тому з барвінком українці віками сплітали весільні вінки, робили косиці, плели вінки й на могили, що символізують вічну пам’ять, садили й садять на могилах.

Учень.

Васильки або волошки – символ ніжної і тонкої душевної краси, праведності і святості, душевної чистоти, скромності і привітності. Назва квітки, каже легенда, походить від імені хлопчика Василька, якого русалки на Зелені свята заманили в поле і залоскотали – і він перетворився у квітку, названу його іменем.

Вважається, що васильки мають значну магічну силу як оберіг від злих духів, лихої долі та всіляких напастей – витівок лукавого.

Учень.

Соняшник – символ Сонця, праці й достатку, сили і добробуту. Він – чи не найсильніший серед квітів... Крім цього соняшник символізує Батьківщину: як соняшник повертає за Сонцем свою голову, так і людина думкою, словом і ділом звернена до своєї Вітчизни. Як Сонце для соняшника – єдиний і незамінний орієнтир, так і для людини Батьківщина – єдина і найвища цінність.

Станція 4

Рідна мова – життя духовного основа.

– Кожна нація і народ створили десятки тисячі слів. Одні з них звучать вагомо і живуть довго. Інші з часом стираються і зникають з пам'яті людської. Але є слова, які можуть зникнути лише тоді, коли зникне сам народ, що створив їх. До таких належить прекрасне і просте слово Батьківщина.

– Яка наша Батьківщина ?

– Як можна по іншому сказати ?

– Від якого слова бере свій початок слово «Батьківщина» ?

Батьківщина – це земля, на якій народилися ми, наші батьки, дідусі, бабусі, де поховані наші предки. Батьківщина – це найдорожче, найсвітліше, найрадісніше, найкраще місце на землі, все те, що ми найбільше любимо і шануємо своїм серцем.

Розгляд карти України, пейзажів, краєвидів.

– Розгляньте карту України. Які країни – наші сусіди?

– Які на вашу думку, наймальовничіші куточки України?

– В яких з них ви були?

І все це : високі Карпати, могутній Дніпро і безкрає Чорне море, величний Київ, поля золотої пшениці і голубизна рік і озер, багата земля і красиві ліси, – наша Україна, рідна земля, Батьківщина. Багато письменників в своїх творах оспівували Вітчизну. Ми на уроці познайомимося з деякими з таких віршів.

Зараз я прочитаю вам вірш Д.Павличка «Де найкраще місце на землі»

– Послухайте і скажете, про що поет запитував сонце?

1. Опрацювання вірша Д.Павличка «Де найкраще місце на землі»

Виразне читання вчителем

Де зелені хмари яворів

Заступили неба синій став,

На стежині сонце я зустрів,

Привітав його і запитав:

– Всі народи бачиш ти з висот,

Всі долини і гірські шпилі.

Де ж найбільший на землі народ?

Де ж найкраще місце на землі?

Сонце усміхнулося здаля:

– Правда, все я бачу з висоти.

Всі народи рівні. А земля

Там найкраща, де вродився ти!

Виростає, дитино, й пам'ятає –

Батьківщина – то найкращий край.

– Як ви зрозуміли відповідь сонця ?

– Прочитай рядки, в яких висловлено головну думку вірша.

– У яких раніше прочитаних творах ідеться про любов до рідної землі?

2. Виразне читання вірша учнями.

Учитель.

Немає в світі кращого неба, ніж небо України. Високе мов наш дух, воно благословляє свою Україну, береже у віках й материнську любов, тому його ніколи не відділити від рідної матінки – землі. Подивимось на своє небо і думкою, як у тій чудовій пісні поплинемо аж до сонця і зірок і глянемо на трепетну землю і тоді відкриється нам на зелено-голубому лику планети край, що нагадує собою серце – Україна!

3. Доповнення вірша, добираючи риму.

– Давайте спробуємо підібрати риму до вірша про Україну.

Ось небо блакитне і сонце в зеніті !
Моя Україна найкраща у ... *(світі!)*
Моя Україна – це ліс і озерця,
Безмежні степи і чарівні ... *(джерельця.)*
Красиві пейзажі і гори високі,
Маленькі струмочки і річки ... *(глибокі.)*

Міста старовинні і замки прекрасні,
Великі будови і дуже ... *(сучасні.)*
Сади чарівні, мальовничії села,
Моя Україна – це пісня ... *(весела.)*
Це щира, багата, як світ її мова,
Крилата така, мелодійна ... *(чудова.)*
Її обереги верба і калина,
Найкраща у світі – ... *(моя Україна .)*
Бо нам найрідніші Вітчизна і мати.
То як же нам, дітям, її не кохати!
Моя Україна – козацька слава!
Така волелюбна й мирна ... *(державна.)*
Вона дорога нам, і рідна, і мила,
Бо світ перед нами, як мати, ... *(відкрила.)*
Вітчизна свята, дорога Україна ,
Для кожного з нас ти у світі – ... *(єдина.)*

Українець – це на все життя

Станція 5

Пісня душа народу

Учитель.

Український народ дуже співучий. Давня легенда розповідає про пташку, пісні якої стали перекладом на пташину мову пісень нашої Батьківщини. Ця пташка – соловей. Розповідали старі люди, що колись давно ця гарна пташка не жила на наших землях. Гніздилася в далеких краях і не знала дороги на Україну. Але що були солов'ї дуже співучі, то літали по всьому світу і збирали пісні всіх народів для індійського царя.

Залетів один соловейко на Україну і сів спочити у якомусь селі. Всі люди в той час були у полі і село було німе.

– Що то за люди тут живуть? – подумав соловей. – Ні тобі пісні, а ні музики не чути. Але зайшло сонечко, і люди гуртом повертали додому. То тут, то там чулися пісні.

Але пісні були сумними. Тяжка праця за день забрала багато сил. Тут соловей заспівав і звеселив їх. Забули люди про втому і так заспівали своєму заморському гостю, що він і не повірив.

З усіх земель злетілися солов'ї до царського саду, співаючи йому принесені ними пісні. Але все те було вже знайоме цареві і він сердився. Аж ось під вікнами заспівав соловей з України, і цар втратив спокій, таких пісень він ще не чув – і велів тому солов'ю співати день і ніч...

Зачудовані солов'ї навесні гуртом налетіли на Україну, щоб слухати наші пісні, перекладати їх на пташину мову і нести в далеку Індію. Саме у нас вони висиджують пташенят, щоб від самого народження вони чули найкращі у світі пісні.

Учень.

Перша пісня, яку чує дитина, – мамина колискова. Без неї немає дитинства, як без дитинства немає майбутнього.

Коліскова пісня, колискова –
То найперша матерна мова.
Пахне вона м'ятою і цвітом,
Чебрецем і сунічним літом.
Пахне молоком і споришами...
Скільки в ній ласкавості і шани,
Скільки в ній тривожності людської,
І надій, і сивини гіркої...
Коліскова пісня, колискова –
То солодка матерна мова.

Учень.

Пісні – художні твори , а тому складати їх могли лише обдаровані люди. Кобзарі, лірники – народні співці , мандрівні музики. Вони несли людям слово правди, закликаючи народ до єднання, піднімаючи його на боротьбу з поневолювачами.

Учень.

Щасливі ми, що народилися серед народу з такою багатою душею. «Хто має таку пісню, тому нічого боятися за своє майбутнє.» – сказав Лев Толстой. Тож любимо свою Батьківщину, її дзвінкоголосу пісню, поповнюймо творчу спадщину України.

(Виконується пісня «Молитва за Україну», слова О. Кониського, музика М.Лисенка)

Боже, Великий, Єдиний,
Нам Україну храни,
Волі і світу промінням
Ти її осіни.
Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти,
В чистій любові до краю,
Ти нас, Боже, зрости.
Молимося, Боже єдиний,
Нам Україну храни,
Всі свої ласки й щедроти
Ти на люд наш зверни.
Дай йому волю, дай йому долю,
Дай доброго світу, щастя,
Дай, Боже, народу
І многая, многая літа.

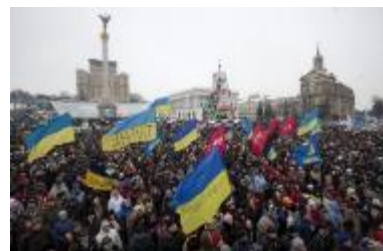
Станція 6

Українці – воїни АТО

– Життя в Україні склалося не на благо народу. Народне обурення вилилось у протистояння на Майдані в столиці України – Києві.

Відбулась зміна влади. На позачергових виборах Президента України , що відбулися 25 травня 2014 року в першому турі обрано Петра Порошенка.

Прагнення українців самостійно розпоряджатись своєю долею, перервалось імператорськими зазіханнями російського Президента Володимира Путіна. Найстрашніші події нині відбуваються на сході України , який, як

свідчить історія, є споконвіків українським. Проте, на сході України є жителі, які вважають себе ображеними політикою нашого уряду і вони влаштували акції, на яких звучали лозунги : «Путин, спаси Україну». Це й стало приводом до кривавих подій, які зараз відбуваються на сході.

Учень.

Болить душа за тебе , Україно, –
Синів невдячних стільки маєш ти,
Сліпих героїв чвар і суєти ...
Їм байдуже, що мати у руїнах.

Учень.

А ти страждаєш, цвіт твій опаде,
Ти б'єшся, ніби чайка при дорозі.
Синів не видно на твоїм порозі.
Невже довіч тобі Полин – звіздар ?

Учень.

Та жевріє надія, не згаса.
На всіх дітей любові в тебе стане
Ще припадуть до золотого лану.
Блакитні над тобою небеса.

– У ході неоголошеної російсько-української війни нашим керівництвом було сплановано АТО (Антитерористична операція). В антитерористичній операції (АТО) на сході України сьогодні беруть участь близько 50 тисяч бійців.

Яка велика віра у нашу країну , наш народ. Який незламний дух і героїзм тих людей, які сьогодні відстоюють рідну землю у непроголошеній війні.

Справжні патріоти своєї неньки – України є незламними і сильними духом і вірою в Україну. Чимало із них положили своє життя за вільну і незалежну Україну.

Це люди нелегкої долі,
Вони борці за мир і спокій по власній волі,
Віддають найдорожче в пекельному бої,
Вони гідні звання – Народні Герої.

На Сході України точаться криваві бої. Там вирішується доля і майбутнє країни. Тому ми всі повинні бути вдячні тим, хто відстоює право України бути гордою державою, хто захищає її територіальну цілісність

Учень.

Вірш «Воїнам АТО»

Сьогодні Україна у вогні.
Сьогодні ворог рушить всі кордони.
Давно чекають матері й жінки
Своїх синів й чоловіків додому.
Ми знаємо, як важко на війні,
Як скучили за рідною сім'єю,

Який підступний ворог уночі.
Як голови кладете за ідею,
За Україну, за добро, за мир,
За щастя всіх людей на Батьківщині.
І зараз є один орієнтир –
Добробут нації і Слава Україні!
Солдати! Воїни! Тримайтеся! Ми з вами!
І серцем і душею біля вас.
Ви – парубки з гарячими серцями,
І разом всі ми визволим Донбас.
Ми ворога розіб'ємо любов'ю,
І віру його в себе похитнем.
За землю, що була залита кров'ю,
Сповна платитиме він більше день за днем.

У ході АТО визволено вже ряд міст від сепаратистів і терористів. Міста повертаються до мирного життя, розуміючи, що тільки єдність українців, що тільки розуміння того, що Україна – єдина країна допоможе нам вистояти і розбудувати свою державу вільною і незалежною.

Учень. Солдати! Воїни! Ви мужні непохитні!
Ми – ваша віра і опора у тилу.
Нехай небесні кольори блакитні
Освітлять вам дорогу через млу.
Ми вдячні вам, що у лиху хвилину
Сміливо йдете в бій, не тягнете ви час.
Солдати! Знайте, ненька Україна
Завжди буде підтримувати вас.
Ви зараз не прості захисники,
Ви – гідні патріоти України!
Ми перед вами вічні боржники.
Ви стільки робите для кожної родини!
Солдати! Воїни! Чекаєм вас додому
І віримо, настане скоро час,
Коли ми відсвяткуєм перемогу.
Кожного дня ми молимося за вас!

Учень. О, Боже ласкавий з високого неба,
Послухай молитву й благання до тебе.
Хай не здригається більше земля.
Хай небо чисте над нами сія.

– Коли перед очима кадри з новин, фото поранених та загиблих героїв, дивлячись їм у вічі, ми розуміємо, що вислів «душу й тіло ми положим за нашу свободу» став для сучасної історії української нації не просто словами з гімну, це стало станом душі.

Учень. Ідуть місяці і роки без упину,
Й немало сплигло вже тієї води
Лише Батьківщина , лише Україна
Залишиться в серці моїм назавжди.
Не згасне народ , що по вільній стежині
Ітиме до щастя, тепла й доброти
Лише Батьківщина, лише Україна
Всіх нас приведе до святої мети.

Учень.
Люблю тебе , Вітчизно,
Мила Україно ,
Бо щастя жити
Ти мені дала.
Для мене ти одна
І рідна , і єдина,
Я все зроблю,
Щоб ти завжди цвіла.

Учень. Скільки світлих доріг
Ти для мене відкрила
До високих зірок,
У широкі поля.
У мені твоя кров,
У мені твоя сила,
Найдорожча з усіх
Рідна земле моя.

Учень.
Під широким небом жайворонок співа,
Я радий знати тих пісень слова.
Я слухав, чув: співала та пташина
Одне святеє слово : «Україна»
На ріднім полі шепчуть колоски
Я радий знати тихі їх думки
Я слухав, чув як кожна колосина
Шептала тихо слово «Україна»

Учень.
У ріднім краю зелен – гай шумить.
Я знати радий, про що він мріє– снить.
Я слухав, чув, як кожна деревина
Шуміла ніжно слово «Україна»
О Боже, дай повік любити край,
Де квітка , пташка і зелений гай.
Де кожна вірна тій землі дитина
Живе єдиним словом: «Україна»

Учень.

Немов на крилах швидко лине час,
Його осмислити ми навіть не встигаєм.
Лишає заповіти свої нам історія в літописи пірнає,
За нею вирієм спливають наші дні
І, дивлячись в твоє високе небо,
Я не питаю, що дала мені,
Аналізую, що зробив для тебе.

Учень.

Твоїм приблудою не хочу бути я,
Тобі я гідним хочу бути сином
Я всім скажу : «О це моя земля!
Оце – мій край ! Моя це Батьківщина!»
Зігріє сонце землю навесні
І ти, тендітна, наберешся сили,
Розквітнеш ти, і задзвенять пісні
Й звиятно над просторами полинуть.

Учень.

Без сумніву, я знаю, буде так.
І вирушать прийдешні покоління
Із розумом і силою в руках,
І принесуть на твій вівтар сумління.
Тоді почують навіть і зірки,
Бо голоси мільйонів воєдино
Із тими, що лунають крізь віки,
Промовлять гордо : «Це моя країна»

Станція 7**Лабіринти наших знань**

– Зараз ми перевіримо , що ви запам'ятали , та що ви знаєте про Україну.
Але спочатку відпочинемо.

Фізкультхвилинка

Ми мандруєм, ми мандруєм,
Україною крокуєм.
Ось побачили Карпати.
Як вершину нам дістати?
Заглянемо в озерця,
Не торкнутися нам дна!
Так ми довго– довго йшли
І до школи знов прийшли.

Робота з інтерактивною дошкою

Вправа «Закінчити речення»

- Синонімом до слова держава є слово ...(*країна*)
- Головна річка України ...(*Дніпро*)
- На державному гербі зображено ...(*тризуб*)
- Людину, що любить свою Батьківщину називають ...(*патріотом*)
- День Незалежності України святкується ...(*24 серпня*)
- Президентом нашої держави є...(*Петро Порошенко*)
- Співають і слухають Гімн...(*стоячи*)
- Закінчіть прислів'я : «Нема без кореня рослини, а нас людей без ...»

(*Батьківщини*)

Вправа «З'єднай частини прислів'їв»

За рідний край

Людина без Вітчизни,

Що країна –

За морем тепліше,

Де рідний край,

Без верби та калини

там і рай.

нема України.

життя віддай.

що соловей без пісні.

а вдома миліше.

то родина.

Станція 8

Підсумки

– Діти які слова спадають Вам на думку, коли ви промовляєте слово Батьківщина. (Роздуми учнів складання асоціативного куца)

Учень. Що таке Батьківщина?

За віконцем калина,
Тиха казка бабусі,
Ніжна пісня матусі,
Дужі руки у тата,
Під тополями хата,
Під вербою криниця,
В чистім полі пшениця,
Серед луку лелека,
І діброва далека,
І веселка над лісом,
І стрімкий обелісок...
Ким в житті ти не станеш –
Шахтарем, хліборобом,
Зореплавцем хоробрим,
Будівничим, солдатом –
Слід завжди пам'ятати:
Коли любиш ти все це
І приймаєш у серце,
Як готовий щомиті
Від біди боронити
Кожну в лузі билину,
Кожну в гаї пташину,
Значить це – Батьківщина
Має доброго сина.

Станція 9

Поради президенту України(домашнє завдання)

– Як ви думаєте, чи можемо ми давати поради президенту. Обґрунтуйте свою думку. Які поради ви дали б?

Домашнє завдання.

Письмово оформити поради президенту.

Наша свята земля, рідна оселя, солов'їна мова, невмируща пісня, червона калина і все, про що ми говорили, – є нашою Батьківщиною, яка зветься Україною. Тож любімо, шануймо, бережімо її та будьмо гідними її синами та доньками.

*Кріпак Ольга Миколаївна,
вчитель початкових класів
Рокитнянської ЗОШ І– III ст.
№3*

1.23. Предмет: Літературне читання

Клас: 4

Розділ: Сторінками історії України

Тема. Любов до Батьківщини не має кордонів.

Мета. Удосконалювати навички правильного, виразного, свідомого читання, вмілого використання інтонаційних засобів. Розширювати знання учнів про життя українців за кордоном.

Розвивати мовлення учнів, уміння аналізувати твори, виділяти головне, висловлювати оцінні судження. Збагачувати словниковий запас.

Виховувати почуття патріотизму, любові до рідної мови, праці.

Обладнання. Савченко О.Я., «Літературне читання», підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів, К. : Видавничий дім «Освіта» 2015; політична карта світу, таблиця слів для словникової роботи, картки для роботи над інтонуюванням, індивідуальні картки, квіточки, вислови «Хто багато читає, той багато знає. Хто швидко читає, той багато зробити встигає».

Тип уроку. Урок формування і вдосконалення умінь та навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Продзвенів дзвінок – починається урок!

Учитель усміхається, школярки стараються.

Працюватимем сумлінно, щоб побачити в кінці,

Що у нас, в четвертій класі, діти просто молодці!

II. Підготовка до сприймання нового матеріалу

А почнемо свою роботу грою « Назви одним словом»

Київ, Біла Церква, Вінниця – ... (міста).

Дністер, Прут, Дніпро , – ... (річки).

Світязь, Ялпуг, Синевир – ... (озера).

Моря, річки, села, міста – ... (Батьківщина).

- А що ви ще уявляєте, коли чуєте слово Батьківщина? («Асоціативний куц». Учні згадують все, що виникає в пам'яті стосовно цього слова. Спочатку висловлюються найстійкіші асоціації, потім другорядні.)

- Послухайте, як всі ці слова, що ви називали, об'єднав у своєму вірші поет Генріх Акулов.

Люблю я свою родину

І неньку мою Україну.

Люблю я степів простори,
І море люблю, і гори.
Люблю я людей і мову,
Прекрасну, як світ, чудову.
Люблю я пісні веселі
І пахощі хліба в оселі.
Люблю я чудові квіти,
Люблю, як сміються діти.

– Ось і до нас на урок завітали квіти з України. Назвіть їх, будь ласка. (Мак, ромашка, чорнобривці, мальва)

– Послухайте, що вони вам бажають.

На початок хочемо

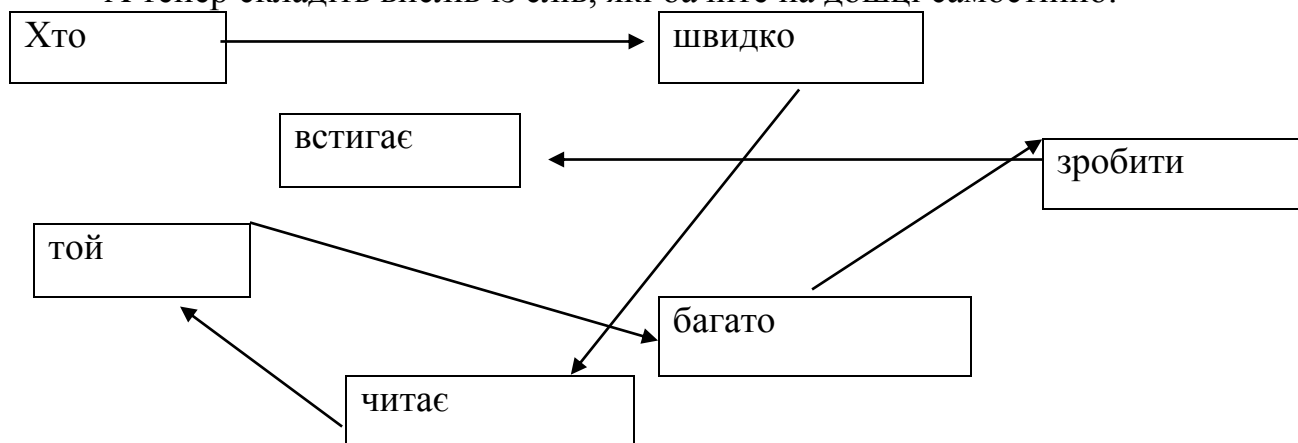
*побажати вам цікавого уроку,
щоб було всім легко працювати,
щоб вам хотілося учителю відповідати.*

*Нехай допомагає уміння міркувати
дванадцять балів на уроці заробляти.*

Міркуванню, розуму, мудрості навчає книга. Доповніть мій вислів.

Хто багато читає, той багато ... (знає).

– А тепер складіть вислів із слів, які бачите на дошці самостійно.

Хто швидко читає, той багато зробити встигає.

(Написати на окремому листку і повісити на дошку після того, як діти складуть вислів.)

- Нехай ці слова будуть девізом нашого уроку, стимулюють вас до роботи.

Підсумовуючи роботу, ми зможемо сказати, яким був наш урок: корисним чи даремним. Корисним ми зможемо його назвати, якщо ви будете: (вішаю на дошці записи на квітах)

- удосконалювати навичку читання;
- збагачувати словниковий запас;
- визначати головну думку твору;
- розвивати зв'язне мовлення.

Виконуючи ці завдання, ви будете збирати квіточки, а в кінці уроку ми разом оцінимо роботу кожного з вас.

III. Мовна розминка

– Щоб швидко і вправно ви могли читати на уроці, виконаємо тренувальні вправи.

а) Розчитування(таблиці слів)

дім	коза	Десна	Дніпро
дим	коса	квіти	пустир
сум	діти	кізка	Данило
сад	ріки	сітка	дерева
зал	сито	зерно	ставок
зір	весна	візок	лелеки
віз	липа	озеро	лазили

Прочитати швидко (1 стовпчик – разом, 2 – дівчатка, 3 – хлопчики; парами – зверху – вниз, знизу – вверху; стовпчик, у якому найдовші слова).

б) Інтонування

Хто швидко читає, той багато зробити встигає.

– Прочитайте записане на дошці речення з розповідною інтонацією, питальною.

(Радісно, сумно, голосно)

- здивовано і швидко;
- сумно і повільно;
- на одному диханні.

IV. Оголошення теми уроку

(Покласти на парти картки «В повільному темпі», « Швидко», «В середньому темпі»)

– А в моєму класі є хлопчик, який встигає читати не тільки для себе, а й своєму братику. Прочитайте про нього речення мовчки. А діти, в яких лежать картки – вголос.

Богдан читає меншому братику цікаві оповідання про Україну.

Послідовно скоротіть речення настільки, щоб воно залишилося зрозумілим.

Богдан читає – це головні слова в реченні. Як вони називаються в українській мові?(Підмет і присудок)

Сьогодні Богдан прочитає своєму братику оповідання Івана Бондарчука, в якому розповідається про любов до Батьківщини, про працелюбність людей. Називається воно « На новій землі».

V. Вивчення нового матеріалу

1) Розповідь учителя

– Понад сто років тому багато українських селян (особливо із Західної України) поїхали в далекі чужі країни, щоб знайти роботу. Там наполегливо і сумлінно працюючи, вони облаштувалися на неосвоєних землях. Минали роки, десятиліття, але українці не забували своєї мови, історії, звичаїв. І тепер у Канаді, Сполучених Штатах Америки, Австралії – скрізь, де живуть наші колишні співвітчизники, їхні діти вивчають рідну мову. Від покоління до покоління передають знання про звичаї свого народу. А також в їхніх серцях завжди живе любов до України.

2) Робота над оповіданням «На новій землі»

– Послухайте уважно оповідання і скажіть, про які часи в ньому йдеться. Виразне читання вчителем. (Відповідь дітей)

1. Словникова робота

* Читання за вчителем «Луною».

* Читання мовчки.

Канада	крамниця
оселя	землянка
скриня	тріска
зілля	

– Замініть слово *пустились* синонімом. (*Вирушили*)

– Підберіть до слова *незнаний* синоніми. (*Невідомий*)

(Показати Канаду на карті світу.)

Фразеологізми – *впливло сонце з моря; обсіли, як курчата квочку.*

2. Читання тексту учнями мовчки

3. Аналіз тексту

- Хто дійові особи оповідання?
- Від чийого імені ведеться розповідь?
- Як сприймали переїзд діти, мати, батько?
- Яка головна думка твору?

Я пропоную бажаним відповідати на це запитання, опираючись на схему.

Я вважаю, що...

Тому, що ...

Отже...

4. Читання вголос

А) Для розвитку навички читання ми пограємо в гру.

«Дощик» (Дощик крапає – читаємо тихенько і у звичному для вас темпі, дощ сильніший – швидше і голосніше, злива – дуже швидко і голосно, дощик слабшає, дощик перестав.)

– Діти, а як називається розмова між двома людьми? (Діалог.)

Б) Знайдіть в тексті діалог. Прочитаємо його в особах.

– Як потрібно читати слова батька? (Повчально.)

– А слова дітей? (З допитливістю, цікавістю.)

В) Вибіркове читання.

Знайдіть і прочитайте поради дядька Андрія, що виражають головну думку твору. *(Як будете працювати, то будете й мати. Само воно не прийде. Не забувайте тільки, хто ви та звідки ваші батьки).*

VI. Фізкультхвилинка

Релаксація. («Релаксація» (від лат. *relaxatio* – зменшення напруги, ослаблення) – стан спокою, розслабленості, що виникає внаслідок зняття напруги, після сильних переживань чи фізичних зусиль.)

Звучить ніжна мелодія. Пісня про Україну.

– А зараз всі встаньте, закрийте на хвилиночку очі і уявіть, що з уроку читання ви раптом потрапили до осіннього лісу. Там ростуть високі дерева – покажіть руками, а з неба на них падають пожовклі листочки. Вони кружляють в повітрі в повільному танці. Покружляйте й ви. Відкрийте очі й подивіться скільки листочків залетіло і до нас у клас. Я дозволяю кожному підійти і взяти собі один листочок.

– Прочитайте, будь ласка, на листочках, яка вас ще чекає робота. (Хвилинка творчості).

VII. Хвилинка творчості

– Підберіть потрібні слова і прочитайте повчальні вислови.

Не втрачай ніколи віри у свої, дитино, ...

Батьківщина – мати, умій за неї ...

Не будиши на чужині, не оціниши рідної...

За своїм краєм серце...

Хто мови своєї..., той сам себе стидується.

Постояти, болить, цурається, землі, сили.

– Які прислів'я і приказки про рідний край, українську мову ви ще знаєте?

Г) Читання учнями вголос.

Д) Тест.

– Я вам пропоную тест. Відповідаючи правильно на запитання, ви отримаєте слово, яке було головним на нашому уроці. (Букви записують на листочках).

1. Цей твір є:

а) казкою; **у) оповіданням.**

2. Сім'я дядька Андрія оселилася :

к) у Канаді; м) у Сполучених Штатах Америки.

3. Подорожні зупинилися у місті:

п) Вашингтон; **р) Вінніпег.**

4. Море було спочатку:

с) бурхливим; **а) спокійним.**

5. Якою першою була в героїв оповідання оселя?

т) будинок; **ї) землянка.**

6. Хто автор цього оповідання?

а) Василь Сухомлинський; *н) Іван Бондарчук.*

7 Яку пораду дав дядько Андрій дітям?

а) Не забувайте тільки, хто ви та звідки ваші батьки.

б) Гарно

вчіться.

У К Р А Ї Н А

- Отож і ви не забувайте пораду дядька Андрія.

У РІДНОМУ КРАЇ

Одна Батьківщина, і двох не буває,
Місця, де родилися, завжди святі.
Хто рідну оселю свою забуває,
Той долі не знайде в житті.

Тут мамина пісня лунає і нині,
Її підхопили поля і гаї.
Її вечорами по всій Україні
Співають в садах солов'ї.

У рідному краї і серце співає,
Лелеки здалека нам весни несуть.
У рідному краї і небо безкрає,
Потоки, потоки, мов струни,
течуть.

І я припадаю до неї устами,
І серцем вбираю, мов спраглий
води.
Без рідної мови, без пісні,
Без мами збідніє, збідніє земля
назавжди.

М. Бака

VIII. Домашнє завдання

- Кожен з вас отримає в конверті три завдання. Виберете два, які вам під силу і підготуєте на наступний урок.

1. Переказувати оповідання «На новій землі».
2. Виразно читати.
3. Придумати продовження до оповідання.

IX. Підсумок уроку

Всі заплановані завдання ми виконали. А тепер давайте разом оцінимо вашу роботу на уроці.

- Хто отримав за правильні відповіді найбільше квіточок?
- Зараз всі зрозуміють чому ви справилися з роботою добре. Я казатиму речення, а ви його хором повторите, замінивши слово *ви* на слово *ми*.
 - Ви розумні! Учні. Ми розумні!
 - Ви активні! Учні. Ми активні!
 - Ви старанні! Учні. Ми старанні!
 - Бажаю вам успіхів!

*Кардаш Галина Петрівна,
вчитель початкових класів
Узинської ЗОШ I-III ступенів №1
Білоцерківського району*

1.24. Предмет: Літературне читання
Клас: 4
Розділ: Сторінки історії

Тема. Іван Мазепа. Хто він?

Мета уроку: розкрити перед учнями постать великого гетьмана України Івана Мазепи, висвітлити яскраві сторінки його життя як політичного діяча, мецената, поета; стимулювати учнів до самостійного читання історичної літератури; розвивати навички самостійного та логічного мислення; виховувати почуття патріотизму та історичної справедливості.

Тип проекту: навчальний, міжпредметний (літературне читання, інформатика), інформаційний, колективний (груповий).

Обладнання: мультимедійна презентація життєвого шляху та громадської діяльності Івана Мазепи, портрет Мазепи, матері гетьмана, виставка творів Б. Лепкого «Мотря», «Не вбивай», «Батурич», «Полтава», «Орлик», В. Сосюри поема «Мазепа», Т. Шевченка «Іржавець», «Великий льох», С. Руданського «Мазепа, гетьман український».

I. Механізм реалізації проекту

1. Формулювання спільної теми і мети.

Ключове питання: Іван Мазепа зрадник чи мудрий керманіч?

2. Розробка плану реалізації задуму, визначення терміну захисту проекту.

3. Дослідження проблеми.

а) Об'єднання учнів у групи з урахуванням здібностей, нахилів, способу мислення): «дослідники-біографи», «політологи», «літературознавці», «науковці-культурологи», «історики», «артисти».

б) Завдання, які будуть досліджуватися.

- «Дослідники-біографи»: пройти сторінками історії й вивчити життєвий шлях Івана Мазепи.

- «Політологи»: дослідити роль Івана Мазепи в політичному житті України.

- «Літературознавці»: з'ясувати, які твори належать перу великого гетьмана.

- «Науковці-культурологи»: ознайомитися із культурним надбанням України за часів гетьманування Мазепи.

- «Історики»: в'яснити, чому Мазепа одержав поразку.

- «Артисти»: інсценівка фрагменту трилогії Б. Лепкого «Мазепа».

4. Підготовка до презентації та захисту проекту.

II. Очікувані результати: вдумливо читати тексти, вибираючи потрібну інформацію, самостійно працювати з додатковими джерелами інформації, користуватися послугами Інтернету, створювати проекти в програмах PowerPoint, Publisher, Excel, більш широко осягнути для себе постать Івана Мазепи, навчитися відповідати на питання «Іван Мазепазрадник чи мудрий керманич?», грамотно аргументувати думки.

III. Захист проекту

Учень-керівник проекту. Ми вирішили взяти участь у проекті «Іван Мазепа. Хто він?» і дослідити, що це за постать в історії нашої України, мудрий керманич чи зрадник. Для цього об'єдналися в групи – «дослідників-біографів», «політологів», «літературознавців», «науковців-культурологів», «істориків», «артистів».

Хід уроку

I. Організація класу

1. Слово вчителя

Дзвоник вже сигнал нам дав,
Працювати час настав,
Тож і ви часу не гайте,
Працювати починайте.
Рада вітати вас у нашому класі,
Зичу вам творчості, наснаги, удачі.

2.Епіграф уроку:

Мазепа зрадником не був ніколи!
Московський цар Петро цей міф створив.
Мазепа – світоч духу й волі,
Мазепа честь Вкраїни боронив.

II. Повідомлення теми і мети уроку

Вступне слово вчителя

Звучить пісня С. Гіги «Яворина»

Сьогодні на уроці мова піде про людину, життя якої овіяне легендами, людину, що більше як три століття багатьох цікавить і захоплює, людину, що стала героєм творів провідних письменників світу: Дж. Байрона, В. Гюго, Ю. Словацького, також українських – це В.Сосюри, С.Руданського. Мова піде про найвідомішого гетьмана Івана Мазепу, особу досить складну і суперечливу, адже йому довелося випити гірку чашу поразок і невдач, щоб Україна стала вільною та незалежною. Він прожив 70 років в Україні і в неславі покинув земне життя на чужині. Адже поховали його у Варниці, далі вивезли труну до Молдови у м. Галаца (нині Румунія) – і там перепоховали в головній церкві монастиря Св. Юрія.

Хто він, Іван Мазепа? Яка роль його в історії українського народу? Він зрадник чи мудрий керманич?

III. Захист проектів

I група «Дослідники-біографи»

Іван Мазепа – людина

(Повідомлення учнів з використанням документальних матеріалів)

1–ше повідомлення. Іван Семенович Мазепа – один із найвидатніших українських гетьманів, який найдовше (22 роки) був при владі. Народився 20 березня 1640 року (за деякими джерелами 1639р., так вважають більшість істориків) на хуторі Каменці (згодом Мазепинці) неподалік Білої Церкви.

Батько Мазепа займав визначну посаду в окрузі Білої Церкви, був сотенним отаманом тут же, на Білоцерківщині.

Мати – Марія Магдалина була освіченою жінкою, великою патріоткою України. Походила із української рідні Макієвських. Мати для гетьмана – сина була найпершою порадицею. Останні 13 років життя вона – ігуменя Києво-Печерського жіночого монастиря. Мала двох дітей: доньку Олесю та сина Івана, майбутнього гетьмана. Ще змалку Іван мусив навчитися їздити верхи, володіти шаблею та засвоїти всі військові вправи.

2–ге повідомлення. Де вчився Мазепа? За настановою матері він навчався у Києво–Могилянській колегії, яку за часи свого гетьманування перетворив в академію. Мазепа студіює три роки риторику і латину. Пізніше майбутній гетьман вчився в колегії у Варшаві. Далі батько Мазепа відсилає його до двору польського короля Яна Казимира пажем, який відрядив його завершувати освіту за кордон. Протягом 1656–1659 рр. Мазепа перебував у Німеччині, Італії, Нідерландах (де вивчав іноземні мови).

Майбутній гетьман був дуже освіченою людиною: володів шістьма мовами (польською, латинською, італійською, німецькою, французькою, татарською), добре знався на філософії та історії, музиці й поезії, писав вірші, грав на бандурі. Мазепа був великим авторитетом для польських королів, українських гетьманів, московських бояр. А ще з-поміж козацької верхівки він був найпопулярнішою особою, тому прихід його на гетьманство 1687р. був цілком закономірним.

Мазепа був великий книголюб, мав одну з найбільших бібліотек в Україні. Дбав про видання книг, щедро обдаровував ними бібліотеки, церкви, окремих осіб. Він був надзвичайно інтелігентним, мав сильний темперамент, високий розум, рішучу волю, любив розкішні й урочисті прийоми, вмів добре воювати.

Як виглядав? Зі слів Балюза: «Вигляд у нього суворий, очі блискучі, руки тонкі й білі, як у жінки, хоч тіло його міцніше, ніж тіло німецького рейтара, й їздець із нього знаменитий».

Ось такий постає перед нами Іван Мазепа із сторінок історії. Та є в житті цієї постаті сторінка, яку не можна перегорнути.

3-тє повідомлення. Старий Кочубей був багатир, яких мало у всій Україні. Але найкращим його самоцвітом була донька Мотря. Мазепа був її хресним батьком. Йому було 60, коли він закохався у Мотрю. Вона теж щиро кохала хресного. Мазепа навіть хотів із нею одружитись, але старий Кочубей про це і чути не хотів. Тим більше, що православна церква забороняла шлюб між хресними. Закохана пара зустрічалася потайки і гетьман присилав увесь час своїй обраниці дорогоцінні подарунки. Життя Мотрі ставало нестерпним, бо її мати, жінка сувора і серйозна, завжди ганьбила доньку.

Батько мучився в роздумах. Але все ж таки Мазепа відіслав Мотрю до її батьків, та кохати її не перестав. Досі збереглося 12 листів, які доказують справді щиро, ніжну любов до Мотрі.

II група «Політологи»

Іван Мазепа – політичний діяч

(Виступ учня з демонстративним матеріалом на карті)

Яке місце в історії зайняв Мазепа як політичний діяч?

1-ше повідомлення. У 1687 році, маючи трохи менше, ніж 50 років, Мазепа дістає булаву, на яку довго чекав. Він вважав, що зможе втілювати свої задуми щодо України тільки в союзі з Москвою, відносини з якою, на його переконання, мали будуватися на засадах українсько– московського договору 1654 р. Пов'язаний цим договором з Московією, Мазепа брав участь у зовнішньополітичній діяльності царя. Так, козацькі загони надавали допомогу царській армії у походах проти Криму.

Ставши гетьманом, Мазепа домагався стабілізації українського політичного й економічного життя. Він має прагнення об'єднати землі Лівобережжя, Правобережжя, Запоріжжя та Слобожанщини в єдиній Україні, яка уявлялася гетьманові як держава західноєвропейського зразка зі збереженням традиційного козацького устрою, об'єднати всі українські землі під владою одного гетьмана, зберегти бодай у вигляді автономії, українську державність, домогтися піднесення культури.

Надзвичайно вимогливо ставився гетьман до освіти майбутніх державних діячів, тому заохочував молодь зі свого оточення навчатися в Києво– Могиллянській академії та за кордоном.

Протягом 20– літнього перебування при владі Мазепа стабілізував внутрішнє життя, а в зовнішній політиці – протидіяв наступові царату на українську автономію. Доба Мазепи – це час відродження України, епоха її політичного, економічного й культурного поступу.

2-ге повідомлення. Наша група познайомилася з твором Степана Руданського «Мазепа, гетьман український», який глибше допоміг розгорнути відомості про політичну діяльність І. Мазепи, зокрема ми хочемо зачитати такий фрагмент з твору. *(Учень зачитує)*

3-тє повідомлення. До глибини душі нас вразили патріотичні пориви, які відобразив у своїй поемі «Мазепа» Володимир Сосюра. *(Учень зачитує)*

III група «Літературознавці»

Письменники про Івана Мазепу. Іван Мазепа – поет
(Учні роблять літературознавчі дослідження)

1-ше повідомлення. Наша група познайомилася з твором Степана Руданського «Мазепа, гетьман український», який глибше допоміг розгорнути відомості про політичну діяльність І. Мазепи, зокрема ми хочемо зачитати такий фрагмент з твору. *(Учень зачитує)*

2-ге повідомлення. До глибини душі нас вразили патріотичні пориви, які відобразив у своїй поемі «Мазепа» Володимир Сосюра. *(Учень зачитує)*

3-тє повідомлення. Мазепа був дуже освіченою людиною і мало хто знає, що він був непересічним поетом. До нашого часу дійшли його чотири вірші.

Одним із найкращих віршів Івана Мазепи, написаних ще перед обранням його гетьманом, – «Дума». Це другий твір, написаний Мазепою в 1698 році і був надрукований Бантишем-Каменським у додатках до його книги «Історія малої Росії» *(Читець читає уривок із «Думи»)*

Всі покою щиро прагнуть,
А не в еден гуж всі тягнуть;
Той направо, той наліво,
А все, браття, тото диво!
Не маш любви, не маш згоди
Од Жовтої взявши Води,
През незгоду всі пропали.
Самі себе звоювали.
«Єй, братища, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано всеє знати
І річами керувати.
На корабель поглядімо,
Много людей полічимо!
Однак стирник сам керує,
Весь корабель управує.
Пчулка бідна матку має
І оної послухає».
Жалься, Боже, України,
Що не вкупі має сини!
Єден живе із погани,
Кличе: «Сюда, Атамани!
Ідім Матки ратовати,
Не даймо ей погибати!»

Другий Ляхом за грош служить,
По Вкраїні і той тужить:
«Мати моя старенькая!
Чом ти велми слабенькая?
Розно тебе розшарпали,
Гди аж по Дніпр Туркам дали.
Все то фортель, щоб слабіла
І аж вкінець сил не міла!»
Третій Москві юж голдує
І ей вірне услугує.
Той на Матку нарікає,
І недолю проклинав:
«Ліпше було не родити,
Ніжли в таких бідах жити!»
Од всіх сторон ворогують,
Огнем– мечем руїнують,
Од всіх не маш зичливости,
Ані слушної учтивости:
Мужиками називають,
А подданством дорікають.
«Чом ти братов не учила,
Чом од себе їх пустила?
Ліпше було пробувати
Вкупі лихо одбувати!»

Я сам бідний не здолаю,
Хиба тільки заволаю:
«Ей, Панове Єнерали,
Чому ж єсьте так оспалі!
І ви, Панство Полковники,
Без жадної політики,
Озмітеся всі за руки,
Не допустіть горкой муки

Матці своїй больш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих щабель добувайте,
і за віру хоч умріте,
І вольностей бороніте!
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблі маєм права!»

«Дума» має історичне підґрунтя. Автор тут закликає «вкупі лихо одбивати» й об'єднуватися під одну корогу. Адже бачив, як міжусобна боротьба за гетьманський уряд четвертувала Україну, доводячи її до загину.

«Дума» стала документальною ілюстрацією тогочасного стану України.

IV група «Науковці– культурологи»

Іван Мазепа – меценат

(Виступи учнів з використанням мультимедійного показу культурних пам'яток, збудованих за сприянням Івана Мазепи)

1–й учень. Одним із найважливіших напрямків державної політики Мазепи була культурно– просвітницька діяльність. Він вважав, що завдяки розвитку української освіти, науки, мистецтва, книгодрукування Україна може зрівнятися з європейськими державами. Із державної скарбниці гетьман виділяв величезні кошти, які і змінили архітектурні обриси багатьох міст, зокрема Києва, Чернігова, Переяслава, Глухова, Лубен, Бахмача, Батурина. Мазепа фундував понад десяток нових храмів, сприяв відбудові багатьох церков княжої доби.

Коштом гетьмана було збудовано:

1. Богоявленський собор Братського монастиря в Києві. Кінець XVII ст. Зруйнований 1935р.
2. Величний Військово-Микільський собор з мурованою дзвіницею. Кінець XVII ст. Зруйнований 1934 р.
3. Церкву Всіх Святих у Києво-Печерській лаврі. (1696– 1698 р.). Розбудові Києво-Печерської лаври – головного осередку православ'я в Україні Мазепа приділяв особливу увагу.
4. Вознесенську церкву в Переяславі.
5. Спаську церкву Мгарського монастиря.
6. Соборну церкву Миколаївського військового монастиря на Печерську у Києві (1690– 1695)
7. Кирилівську церкву.
8. Воскресенську церкву в місті Суми, та інші.

2–й учень. За Мазепи було відбудовано:

1. Лаврський Успенський собор.

2. Троїцьку надбрамну церкву.
3. Софійський собор у Києві.
4. Михайлівський Золотоверхий собор із дзвіницею.

Не менше, ніж церквами й монастирями, опікувався гетьман Мазепа Києво-Могилянською академією: збудував перший поверх нового будинку академії; домогся підтвердження статусу академії; надавав у володіння села й землі; матеріально підтримував студентів.

За часів Мазепи Києво-Могилянська академія налічувала 200 студентів, сьогодні академія має понад 2000 осіб.

Дбав Мазепа і про створення нових осередків культури, одним з яких став Чернігівський колегіум.

Інша царина культурницької діяльності Мазепи – друкарська справа.

Власним коштом видав чудову Євангелію арабською мовою. Вона викладена діамантами і знаходиться в Алепо. Маючи велику бібліотеку, обдаровував книжками з неї монастирі, церкви, окремих осіб. На великі свята в Єрусалимі досі використовують у церкві Святого Гробу миску, вирізьблену італійським митцем із написом: «Щедрий дар великого гетьмана його Величності Івана Мазепи».

Треба сказати, що після тривалого лихоліття Великої Руїни, добу по Богданові Хмельницькому, мазепинська доба вирізняється бурхливим піднесенням культури та промисловості.

У група «Історики»

Мазепа – зрадник?

(Виступ учня з демонстрацією на карті)

Ставши гетьманом, Мазепа підтримує дружні стосунки з Москвою. Та бачить лише руїну України. І в нього починає закрадатися думка: «Заради чого всі ці муки? Куди, на що ідуть сили народу? Чому замість того, щоб будувати Україну, ми допомагаємо будувати велику Росію?» Досвідчений політик, Іван Мазепа добре знав наміри царя перетворити Україну на частину Російської держави, тому наполегливо шукав шляхів розриву спілки з царем. Для здійснення своїх намірів гетьман вирішив використати події Північної війни – головної події життя тогочасної Європи. В той час Петро I почав збирати війська поблизу шведського кордону. А в 1700 р. почалася війна Московії проти Швеції. Ця війна і дістала назву Північної. Вона стала справжнім лихом для українського козацтва та й усього українського населення. Старшина і гетьман почали замислюватись над подальшою долею Гетьманщини. Мазепа добре розумів згубність відносин України з Московією. Він шукає зв'язків із Швецією. У 1706 році той і справді розпочав таємні зв'язки із шведським королем Карлом XII.

У 1708 році Іван Мазепа, щоб зберегти автономію і захистити себе і козацьку старшину від «пут московського централізму», переходить на бік

шведського короля Карла XII, супротивника російського царя Петра I, якому до того часу зберігав вірність.

У 1708 році 29–30 жовтня між українцями та Карлом XII було укладено договір. Договір передбачав таке: « Україна має бути незалежною та вільною; всі загарбані Московією землі, що колись належали «руському» народові, мають бути повернені Українському князівству; шведський король повинен захищати країну від усіх ворогів і допомагати, коли про це попросять гетьман і «стани»; Мазепа має бути довічним князем України; шведський король не має права претендувати на титул князя чи командувача збройних сил князівства; для стратегічних потреб шведське військо може займати п'ять українських міст (Стародуб, Мглин, Батурин, Полтаву, Гадяч).

У відповідь на дії Мазепи Петро I звернувся до українців. У численних відозвах він звинуватив Мазепу у «зраді», у намірі віддати Україну Польщі, а православні церкви й монастирі – уніатам. Петро I зразу ж наказав Меншикову зруйнувати гетьманську резиденцію – Батурин. Отримавши царський наказ, московські війська зруйнували Батурин вщент. Цим каральним актом Петро I намагався залякати українців та остаточно упокорити їх, позбавивши прагнень до волі.

Згідно з іншим наказом царя в Глухові гетьманом було обрано Івана Скоропадського. Виборам гетьмана передувала церемонія «покарання» Мазепи. Його подобу протягли вулицями Глухова. 12 листопада в присутності царя у глухівській Свято-Троїцькій церкві було проголошено церковне прокляття – анафему. Водночас анафему виголосили і в Москві, в Успенському соборі. Дії Петра I були проявом жорстокої колоніальної політики Московії щодо України.

Щоб поліпшити ситуацію Іван Мазепа прагнув схилити на свій бік Запорозьку Січ. Січова рада вирішила підтримати Мазепу й перейти на бік шведського короля.

Відповіддю Петра I на приєднання запорожців до Мазепи й Карла було зруйнування Чортомлицької Січі.

Зруйнування Січі й жорстока розправа над запорожцями, як і спалення Батурина, мали мету – поставити українців на коліна.

У 1709 році відбулася Полтавська битва, у якій шведсько-українські війська одержали поразку. Саме ця битва змінила політичну карту Європи. Перемога Петра I висунула Росію на одне з провідних місць тогочасної європейської політики. Міць Швеції було підірвано назавжди. Для України наслідки Полтавської битви виявилися вкрай несприятливими: російський уряд став на шлях ще більшого обмеження автономії Гетьманщини.

Чи Мазепа – зрадник? Для українського народу – ні. Він був його захисником і мудрим керманичем.

Фізкультхвилинка

Мазепа жив серед народу,
Зайти до нього міг усяк.

І дуже він любив козацький,
Веселий, запальний гопак. *(Діти танцюють гопак)*

VI група «Артисти»

Інценівка фрагменту трилогії Б. Лепкого «Мазепа»

Ведучий

Сьогодні наше слово про Мазепу,
Людину мужньої, великої мети,
Орла, героя Золотого Степу,
Якому волю прагнув принести.

Ведуча

Прорив його до вічної свободи
В Петровім деспотизмі захлинувся.
Померкли ясні зорі й тихі води –
Народ зі щастям волі розминувся.

Ведучий

А на імення славного гетьмана
Петро прокляття церкви нацькував.
Світ рабства, підлого обману
Мазепу чорним брудом обливав.

Ведуча

Яка страшна України доля!
Король і цар, султан і хан –
Всі рвалися до Золотого Поля,
Всі завдавали кровогнійних ран.

Ведучий

Та згоди поміж українців не було –
І це до рабства всіх нас привело!
Ведучі (разом).
Цю істину Мазепа добре розумів,
Він залишив нам свій болючий спів.

Козацький хутір. Світлиця в хаті Кочубея.

Любов Хведорівна (виглянула у вікно). Мабуть, чи не засльотиться!
Кочубей. І мені так воно, Любонько, здається.
Любов Хведорівна. Коли б сльота та не спинила наших гостей.
Кочубей. Ти про ченців?
Любов Хведорівна. А про кого ж би.

Кочубей. Тиждень скоріше, тиждень пізніше – все одно. А як і зовсім не прийдуть, то так обійдеться.

Любов Хведорівна. Що ти кажеш, Василю! Не будемо спинятися в половині дороги. Не осоромимо себе. Почали, так і кінчати треба.

Кочубей. Втім – то й лихо, що ми його почали. Недобре мені серце віщує.

Любов Хведорівна. Говориш, як перед вінчанням відданиця. Коли ж краще, як не тепер? Подумай. Гетьмана нема. Він у Києві. Будує тую фортецю. Бог зна, коли йому цар дозволить припинити роботу. Може, аж тоді, як скінчить. У твоїх руках булава. Якщо донос дійде до царського вуха, так цар булави від тебе не відніме, щоб її у якісь інші, непевні руки ткнути. Гетьманом станеш, не наказним – з ласки Мазепи і на той тільки час, а справжнім – із волі його величества.

Кочубей. Які маємо докази, що справу виграємо?

Любов Хведорівна. І доказів кращих, як тепер, годі собі бажати. Не викрутиться старий лис. Аж тепер зловимо його в залізо. Зволікати не можна, бо він як злигається зі Станіславом, перейде до нього, то вже буде запізно.

Кочубей. І тоді булава не втече. Цар побачить, що я правду йому доносив, і нагородить мене.

Любов Хведорівна. Нагородить, але яка тая булава буде? Ану ж Мазепа, сполучившись з Карлом і Станіславом, погромить царя і загорне цілу Україну, що тоді буде варта твоя булава і що станеться взагалі із твоїми маєтками і з нами усіма?

Чути рипіння воза, гавкіт собак.

Кочубей (виглядає у вікно). Може вони?

Входить козак.

Козак. Пане, приїхали ченці!

Кочубей. Нехай помиються з дороги, а Никанора поклич сюди зараз!

Козак. Буде виконано.

Заходить Никанор.

Кочубей. А де ж архіандрит?

Никанор. Нездужає. Пересилає просфори для Вашої вельможності і просить балакати зі мною, якби це він у своїй власній особі приїхав.

Кочубей. Гаразд. (До жінки) Любонько, позакривай вікна та прослідкуй, щоб сюди ніхто не заходив!

Кочубей запалює свічку і ставить її на стіл.

Кочубей. На важне й важке діло покликав я тебе. З першої розмови нашої знаєш, яке воно. Велика небезпека грозить вірі нашій святій і всім нам, що не хочемо покинути її. На смерть замучать нас уніати і ксьондзи католицькі, остання нам виб'є година.

Никанор (хреститься до ікони). Боже Всевишній! Не допусти того!

Кочубей. Бога взивай, а руки покладай. На те я і покликав тебе, щоб ти як вірний слуга Христовий допоміг церкві нашій святій. Та заки я розкрию

перед тобою всю глибіню отсього богопротивного починання, хочу знати, чи доховаєш віри мені і не зрадиш тайни.

Никанор. Нехай мені Господь відніме мову, нехай мені усохне в роті язик, коли я зайве слово скажу.

Входить Любов Хведорівна з розп'яттям на дерев'яній дошці.

Любов Хведорівна. Як Бог постраждав за нас грішних на хресному дереві, так і нам треба вмерти за віру нашу святу і за нашого православного царя. Присягни, чесний отче Никаноре!

Чернець (цілує розп'яття). Присягаю.

Кочубей. То ж слухай! Гетьман Іван Степанович Мазепа хоче зрадити великому государеві, православному цареві, батюшці і ухилитися до поляків, щоб Московському царству вчинити шкоду і віддати Україну на нові знущання панів і ксьондзів польських і уніатських. Маєш тут докази, писані на папері, а тут гроші на підводи і на всякі витрати, переночуй, а завтра скоросвіт вертай у монастир, бери благословення архімандрита свого і поспішай з тим словом у Москву.

Никанор хреститься і виходить. Входить Мотря – дочка Кочубея.

Мотря. Тату, це отець Никанор?

Кочубей. Ти звідки знаєш?

Мотря. Люди більше знають, ніж нам здається. Знають не тільки, хто такий оцей чернець Никанор, але й чому він до нас приїжджає.

Кочубей. Невже?

Мотря. Знають, тату, і тому – то я так нагло й приїхала до вас. Не відтручайте мене від себе, вислухайте доньку свою рідну, котра вашого щастя бажає. Батеньку мій, покиньте ви це діло! Відправте отця Никанора, обдарувавши його і монастир. Дайте йому з мого приданого, скільки ваша воля, хоч би й усе, тільки не спокушайтеся на діло, котрим можете осоромити себе і нас, котрим можете пошкодити Україні, батеньку мій рідний!

Виходять ведучий і ведуча.

Ведучий.

Не послухав Кочубей мудрої поради.

Захотівши булави, став на шлях він зради!

Ведуча.

Перехитрив Петра козацький гетьман.

Мав не на одного свої чари.

Відвів підозру від катів Іван,

А Кочубей зазнав страшної кари.

Московські солдати виводять Кочубея із зав'язаними руками в подертій одязі.

Царський речник. Його величність цар ствердив справедливий присуд свого суду і пересилає наклепників і облесливих брехунів гетьманові Іванові

Степановичу Мазепі для покарання. Покарати їх негайно та прилюдно, для постраху іншим, щоби всякий знав і відав, і затамив собі добре, яка доля чекає того, хто зважиться безчестити гонор і добре ім'я свого зверхника і впроваджувати в блуд його величність царя. Такому не буде ніякої пощади.

Гурт людей. Амінь!

П а л а ч (до Кочубея). Яке маєш останнє бажання перед смертю?

Кочубей. З гетьманом України зустрітися хочу!

Сцена «Мазепа і Кочубей». Кочубей лежить. Побачивши Мазепу, хоче підвестися.

Кочубей. Іване Степановичу, прости мені.

Мазепа (бере Кочубея за руку). Не маю що тобі прощати, Василю. Бачиш, я такий, як був. Ніякої шкоди ти мені не вчинив.

Кочубей. Але міг і хотів. Вибач.

Мазепа. Ти міг зашкодити ділу. Добре, що не зашкодив.

Кочубей. Не зашкодив, кажеш?

Мазепа. Ні, Василю Леонтійовичу, не зашкодив. Наше діло добре стоїть.

Кочубей. Хай Бог стереже нас від московської протекції і ласки. Цареві слуги так кували мене й полковника Іскру, що зрозумів: мати справу з Петром – це мати справу із самим сатаною. Недаремно його і росіяни називають антихристом!

Мазепа. Прости, Василю, що я не допомагаю тобі. Бачить Бог – не можу. Ти в моїм таборі, але в московських руках. Зернов каже, що присуд правосильний, невідкладний. Не моя власть зостановити його.

Кочубей. І не треба. Донесу свій хрест. Раз треба вмерти – мені не до життя. Краще гріб, ніж такий сором.

Мазепа. Люди забудуть... Люди все забувають. І добре, і зле.

Кочубей. А історія?

Мазепа. Всіх нас перед її суд покличуть. Нікому не простять. Невже ж я знаю, як вона осудить мене?

К о ч у б е й (замислюється). Кажеш, діло добре стоїть?

Мазепа. Гадаю, що так.

К о ч у б е й. Спасибі, що потішив. Захищай Україну перед Москвою, щоб не зробили того, що зі мною. Глянь, який я став.

Мазепа. Жаль мені тебе, товаришу. Коли б ти сильніший був.

К о ч у б е й. Гадаєш, утікав би? Ніколи! Завинив і кару прийму. Згину для постраху інших, щоб не шукали чужих богів, а свого берегли. Хоч тим послужу рідному краю, хоч тим. Ох, Іване Степановичу! Коли б ти знав, як я відмінився в душі, як я тепер інакше дивлюся на світ, коли б ти знав, як я турбуюся нашою долею. Запізно. Захищай Україну, Іване Степановичу!

Мазепа виходить.

Ведуча

Чого Мазепі не хватало?!

Мав золото, срібло, діаманти...
Був гетьманом і генералом,
А скільки мав ясных талантів!

Ведучий

Але все те – несправжнє і бліде,
Бо найдорожче – воля України.
Заради цього проти самодержця йде,
Любов його безмежна до країни.

Ведуча

Із Карлом виступити захотів
Проти Петра, його свавілля,
Але збороти царську силу не зумів –
Осиротіло України златопілля.

Ведучий

Але не вмер Мазепи дух.
Не вмерла його віща справа.
До волі нас веде народний рух
І нині Україна – це держава!

Ведуча

Мазепа й Україна – неподільні,
Як неподільні воля й розум.
Тепер на Україні люди вільні,
Ми відстояти волю зможем!

Ведучий

А що залишив нам Мазепа?
Чим мусимо усі пишатись?
Нехай мудрець, козак Лелека
Про гетьмана усім розкаже.

Виходить козак Лелека.

Козак Лелека.

Іван Степанович – поет і будівничий,
Високої освіти чоловік.
Він волі нашої великий карбівничий,
З ним Україна мала свій духовний вік!
Церкви Мазепа будував повсюдно,
Він школи для вкраїнців відкривав.
Літописання розквітало повселюдно,

Бо про культуру гетьман завше дбав.
Іван Степанович – великий меценат,
Залюблений у книгу, філософію, латину.
Ростив Україну, наче гарний сад,
Творив вільнолюбиву він Людину.
Та хай про нашого Мазепу скаже світ,
Він завжди пам'ята його орлиний літ!

Виходить група учнів.

1-й учень. Я – Вольтер, я заявляю, що Мазепа вирішив досягти незалежності України і створити могутню державу. Він був «чоловік сміливий, запобігливий, великий працівник, незважаючи на його старий вік».

2-й учень. Я – єзуїт-місіонер Франціск Госцецький, який у 1712–1714 рр. подорожував до Туреччини з послом Августа II Мазовецьким воєводою Станіславом Хоментовським. Я написав найдавніший твір про Мазепу, який називається «Велике посольство». Мазепа – гідний книги!

3-й учень. Я – Анрі Констанн д'Орвіль, француз. У 1764 р. написав роман «Спогади Азема», в якому розповів про підступного Петра I і благородного Івана Мазепу.

4-й учень. Я – англійський поет Джордж Байрон. Я захоплений мужністю і благородством українського гетьмана Мазепи. Я прославив його ім'я у поемі «Мазепа», яку видано в 1818 році.

5-й учень. Я – Віктор Гюго, французький письменник. Я теж писав у своїх творах про гетьмана Мазепу, його боротьбу за волю України.

6-й учень. Я – граф Генрік Красінський, який 1849 року у Лондоні видав книгу про українських козаків, в якій писав про Мазепу.

7-й учень. Я – німецький письменник Рудольф Гоштоль, який у 1860 році написав трагедію «Мазепа». Крім мене про українського гетьмана писали Іптебін, Май, Штарк, Костін, Мюцельбург, Зондерман та інші німецькі літератори.

8-й учень. Я – швед Вернер фон Валлін, який написав кілька творів про Мазепу.

9-й учень. Я – німецький композитор Маурер. Я першим написав оперу про гетьмана.

10-й учень. Я ольський композитор Мінгайнер. Я теж у музиці розкривав образ українського гетьмана.

11-й учень. Я – Тарас Шевченко. Вважаю Мазепу борцем за незалежність України, а тому не буду для композитора Селецького писати лібретто про Мазепу «на общедоступном языке».

12-й учень. Я – шотландський генерал Патрік Гордон, який перебував на російській службі у 1687 році і називав Мазепу генералісимумом.

13-й учень. Я – цар Петро I, у Москві нагородив Мазепу орденом святого Андрія. Вважав його своїм рабом, а коли той не схотів ним стати, мав гетьмана за свого найлютішого ворога.

14-й учень. Я – польський король Август II, нагородив Мазепу найвищим орденом своєї країни – орденом «Білого Орла».

IV. Підсумок уроку

1. Слово вчителя

Завдяки вашій праці, дорогі школярі, ми глибше осягнули постать Івана Мазепи, але, звичайно, це далеко не все. Для того, кого зацікавила ця постать, я рекомендую прочитати ось такі твори.(Додається).

(Читає вірш Л. Федорука)

Іван Степанович Мазепа. Хто він?
Як жив, творив? Що був за чоловік?
Української землі разючий промінь
На чужині скінчив в неслав'я вік.
Крізь товщу років його шукаю
В Батурині, в Бендерах, вигнанні.
Як мало про життя Мазепи знаю!
І соромно, і боляче мені.
Про нього пишуть світові поети
І ще писатимуть багато літ.
Один із загадкових на планеті,
Що залишив такий яскравий слід!
Страждання чашу він налив по вінця,
І хоч важка, та випив всю до дна.
Горджуся тим, що був він українцем,
І що у нас Вітчизна з ним одна.

А тепер уявіть собі, що до нас приїхав гість із– за кордону, якому ви повинні дати роз'яснення.(Інтерактивний метод інтерв'ю) У чому заслуга Івана Мазепи перед українським народом?(Відповіді учнів)

2. Декламування віршів учнями

Ведучий. Від ставлення до гетьмана Мазепи

Помітиш, хто за волю, а хто – ні!
Хто справедливий, а хто, як причепа,
Хто Україну хоче знищить у вогні.

Ведуча

Фізично і духовно руйнували
Все те, що Україною було,
Але минулось, загуло... –
І ми вже зовсім інші стали!

Звучить народна пісня на слова гетьмана І. Мазепи «Ой біда, біда чайці–небозі».

Ой біда, біда чайці-небозі,
Що вивела дітки при битій дорозі.

Киги! Киги! Злетівши вгору,–
Тільки втопиться в Чорному морю!
Жито поспіло, пріспіло діло;
Йдуть женці жати, діток забирати.
Киги! Киги! Злетівши вгору,–
Тільки втопиться в Чорному морю!
«Ой діти, діти! Де вас подіти?
Чи мені втопиться, чи з горя убиться?»
Киги! Киги! Злетівши вгору,–
Тільки втопиться в Чорному морю!
І кулик чайку взяв на чубайку,
Чайка кигиче: «Згинь ти, куличе!»
Киги! Киги! Злетівши вгору,–
Тільки втопиться в Чорному морю!
А бугай «бугу» – гне чайку в дугу:
«Не кричи, чайко, бо буде тяжко!»
Киги! Киги! Злетівши вгору,–
Тільки втопиться в Чорному морю!
«Як не кричати, як не літати:
Дітки маленькі, а я їх мати!»
Киги! Киги! Злетівши вгору,–
Тільки втопиться в Чорному морю.

Ведуча

Не буде наруги вже чайці-небозі,
Що вивела часняток при битій дорозі.
Не згинемо більш на імперським морозі,
Історії правда на допомозі!

Ведучий

Калину душі піднімав наш Мазепа,
А з ним велика когорта героїв.
Наш прапор з'єднав колір неба і степу
І сили народу він зразу потроїв.

Ведуча

В церквах вже Мазепу не проклинають,
Пишається ним Україна свободна!
Анафему знято, ми вдячно співаєм,
Бо справа Мазепи – для нас усіх рідна!

Ведучий

Тож слава Мазепі, і Орлику слава,
І всім, хто загинув в нерівній борні.
Хай пісня крилата і величава
Веде нас на подвиг у сонячні дні.

*Всі учасники свята співають пісню «Ой, у лузі червона калина похилилася»
(музика народна, слова С. Чорнецького).*

Ой, у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей! розвеселимо!
Машерують наші добровольці у кривавий тан.
Визволяти наших українців з московських кайдан,
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славну Україну, гей! гей! розвеселимо!
Як повіє буйнесенький вітер з широких степів
Та прославить по всій Україні січових стрільців,
А ми тую стрілецькую славу збережемо,
А ми нашу славну Україну, гей! гей! розвеселимо!

3. Оцінка роботи діяльності груп вчителем

Додаток 1

1

Моє серденько, мій квіте рожаний!

Сердечно на тебе болію, що надалеко від мене їдеш, а я не можу очиць твоїх і личка біленького видіти; через тебе писмечко кланяюся, всю Тебе* цілую любезно.

2

Моє серденько!

Зажурився я, почувши від дівки (служниці) таке слово, що В(аша М(илость)) за зле на мене маєш, що В(ашу М(илість)) при собі не задержав, але відослав додому. Уваж сама, що б з того виростало.

Перше: що б твої родичі по всім світі розголосили: що взяв у нас дочку уночі гвалтом і держить у себе замість підложниці.

Друга причина: що державши В– у М. у себе, я би не міг жадною мірою витримати, та і В. М. так же: му сіли би ми із собою жити так. як подруж– жа каже, а потім прийшло б неблагословення від церкви і клятьба, щоби нам із собою не жити. Де ж би я тоді Вас подів? І мені би через тебе В. М. жаль, щоб потім на мене не плакала.

12

Моя сердечне кохана Мотронько!

Поклін мій віддаю В. М., моє серденько, а при поклоні посилаю В. М. гостинця – книжечку і обру– чик діамантовий, прошу тебе завдячне прийняти, а мене в любові своїй невідмінно ховати, заки дасть Бог з ліпшим привітаю. За тим цілую уста коралевії, ручки біленькі і всі приваби* тільки біленького, моя любенько кохана!

Додаток 2

Найперший вірш Мазепи

Гди будеш по сій книзі Благого благати,
Не рач і мене, молю, в ов час забувати

Іван Мазепа, полковий осавул

ДУМА

Всі покою щиро прагнуть,
А не в єден гуж тягнуть:
Той направо, той наліво,
А все браття: то– то диво!

Не маш любви, не маш згоди;
Од Жовтої взявши Води
През незгоду всі пропали,
Самі себе звоювали!

Ей, братища, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано всеє знати
І речами керувати!

На корабель поглядимо.
Много людей полічимо.
Однак стирник сам керуєт.
Весь корабель управуєт.

Пчілка бідна матку маєт
І оної послухаєт.
Жалься, Боже, України,
Що не вкупі маєт сини!

Єден живєт із погани,
Кличєт: «Сюди, отамани!
Ідем матки рятувати,
Не даймо їй погибати».

Другий ляхам за грош служить,
По Вкраїні і той тужить:
«Мати моя старенькая!
Чом ти вельми слабенъкая!

Розно тебе розшарпали.
Гди аж по Дніпр туркам дали.

Все то фортель, щоб слабїла;
І аж в кїнець сил не мїла».

Третій Москві аж голдуєт
І їй вірно услугуєт.
Той на матку нарікаєт
І недолу проклїнаєт.

«Лїпше було не родити.
Нежлі в таких бїдах жити!»
От всіх сторїн ворогують,
Огнем, мечем руйнують,

От всіх не маш зичливостї,
Ані слушної учтивостї.
Мужиками називають,
Вкупі лихо одбувати.

Я сам бідний не здолаю,
Хїба тільки заволаю:
Ей, панове єнерали,
Чому ж єсте так оспали?

І ви, панство полковники,
Без жадної політики,
Озьмітєся всі за руки,
Не допустіть горкой муки

Матці своїй бїльш терпіти!
Нутє врагів, нутє бити!
Самопали набивайте.
Гострих шабель добувайте,

А за віру хоч умріте
І вольностей боронїте!
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблю маєм права!

ЧАЙКА

Ой, біда, біда мні, чайці-небозі,
Що вивела діти при самій дорозі,
Єще в зелененьком житі.
Де ж мені діти подіти?"

Призове журавля собі на пораду:
"Брате мій журавлю, дай мені
пораду.
Де ж мені діти подіти?
Придється геть полетіти.

Як приспіє жито, треба дати мито.
Де ж я маю взяти? Діток будуть
брати...
Де ж мені діти подіти?
Придється геть полетіти".

"Не журися, моя сестро любима,
Заким то приспіє, Бог старане міє,
Твої малі діти
Будуть, як орли, летіти."

ПСАЛЬМА

Бідна моя головонька,
Я на світі сиротонька:
Ні матусі, ні татуся.
До кого ж я прихилюся?
Прихилюся до Ісуса,
Тож мой отець й матуся,
Тож мні радість і утіха,
Тим позбуду всього лиха.
Але лиха біда всюди,
Ненавидять зліє люде.
Ні радості, ні спокою,
Тільки смуток із бідою.
Єден другого вітає,
А на славі забуває.
Єднак сього я не дбаю,
На Ісуса уповаю;

Не дасть мені погибати,
У печалях унівати.
Тепер правда лежить в долі,
А неправда в добрій волі;
Тепер любови ність і мало,
Бо на світі все зле стало.
Боже! Дай нам любов мати,
А ім'я твоє хвалати,
Доки ми на суді страшнім
Узримо світ твій преясний...
Чоловіку більш не треба,
Тільки доступити неба.
Там нам, Боже, даруй бити,
Лицем к лицу тебе зрити...

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/konczepczya-naczionalno-patriotichnogo-vixovannya-ditej-i-molodi.html>
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068->
3. Бех І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Бех, К. Чорна // Методист. – 2014. – № 11 (35). – С. 11-25.
4. Бондаренко О. Ю. Актуальні питання патріотичного виховання / О. Ю. Бондаренко // Позакласна робота. – 2014. – № 3 (03). – с. 5-9.
5. Савченко О.Я. Літературне читання. Українська мова : підручник для 4 класу загальноосвітнього навчального закладу / О.Я.Савченко. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. – 192 с. : іл..
6. Науменко В.О. Літературне читання: підручник для 4-го класу загальноосвітніх навчальних закладів / Віра Науменко. – Київ : Генеза, – 2015. – 176 с.: іл.
7. Національно-патріотичне виховання у загальноосвітніх навчальних закладах // Математика в школах України. – 2015. – № 22-24.
8. Щербань М. П. Національна свідомість проростає з дитинства / М. П. Щербань // Постметодика. – 2014. – № 1 (116). – С. 60-64.
9. Щербань П. М. Національне виховання в сім'ї : літературно-публіцистичне видання / П. М. Щербань. – К. : Культурол. ПП «Борівітер», 2000. – 260 с.

Початкова школа: виховання на цінностях. Частина І. Національно-патріотичне виховання на уроках літературного читання: методичний посібник / упорядники: Л.Ткаченко, О.Романюк, А.Ткаченко. – Біла Церква, 2017. – 183 с.

Авторський колектив:

Білявська Н.А., Воротніченко Г. І., Грінчак С. П., Данілова Л. М., Зданевич Н. О., Зінченко Н. В., Калашник І. М., Кальчук М. І., Кардаш Г. П., Клочко Н. В., Ковальчук Н. І., Крайнова Ж. В., Крикун Л. Д., Кріпак О. М., Лазенко А. І., Левченко Г.І., Лещенко В. В., Мовчан Л. М., Петрик С. В., Сехно Н. М., Солдатенко Т. М., Ставиного Н. В., Шевчук Л. В., Яценко Л. В.

Комп'ютерне макетування: В.А. Ткач, О. В. Матушевська

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4830 від 14.01.2015 р.

Реєстраційне свідоцтво КІ № 424 від 20.12.1999 р.

**РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ
КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37
Тел. (04463) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: Kyiv_academy@ukr.net
Web: <http://академія.com.ua>**

